

ไม่ต้องมีผ้าคลุม

ตามหาการกระทำที่กล้าที่สุดของมนุษย์ หนึ่งคน หนึ่งจังหวัด กับไม้บรรทัดหก
ขีดที่ใช้ตัดสิน

ห้องสมุด AICE · no-cape-required

16 บท · ฉบับภาษาเดียว

เขียนครั้งแรก 10 ตุลาคม 2026 · ปรับปรุงล่าสุด 10 ตุลาคม 2026

ทุกตัวเลข ชื่อ และปีในเล่มนี้ตรวจย้อนไปยังแหล่งที่อ้างไว้ได้

ก่อนเปิดใบสมัคร

ผู้อ่านคนหนึ่งเล่าว่า ในปี 2025 เขาพิมพ์ถามแชทบอตตัวหนึ่งว่า การกระทำที่กล้าหาญที่สุดที่มนุษย์เคยทำคืออะไร ขอแค่อย่างเดียว คนเดียว จังหวัดเดียว แชทบอตตอบแทบจะทันทีว่า ยูริ กาการิน ตอนที่จรวดยกตัวแล้วเขาพูดว่า Poyekhali! แปลว่า ไปกันเถอะ

คำถามที่สุดไม่มีความหมาย จนกว่าจะมีคนบอกว่าวัดด้วยอะไร คำตอบนั้นมาเร็ว เพราะไม่มีใครถามต่อว่า ที่สุดในเรื่องอะไร ถ้าวัดที่อันตรายต่อชีวิต คำตอบอาจเป็นกาการิน ถ้าวัดที่จำนวนคนที่รอด คำตอบอาจเป็นคนอื่น ถ้าวัดที่เสี่ยงประบมือ คำตอบเป็นใครก็ได้ที่มีฝ่ายประชาสัมพันธ์พอ

เขาอยากได้คำตอบอีกครั้ง คราวนี้ให้มาจากการค้นจริง เล่นนี้คือการค้นนั้น

หนึ่งคน หนึ่งจังหวัด

หน่วยของเล่นนี้เล็กมาก ไม่ใช่ชีวิตทั้งชีวิตของใคร ไม่ใช่สงครามทั้งสงคราม แต่เป็นจังหวัดเดียวที่คนคนหนึ่งต้องเลือก ระหว่างทางที่ปลอดภัยกับทางที่ไม่ปลอดภัย แล้วเลือกทางหลัง

จังหวัดแบบนี้หายากกว่าที่คิด เรื่องเล่าต่าง ๆ หลายเรื่องพอเปิดเอกสารแล้ว กลายเป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการ เป็นแผนที่ร่างกันมาหลายวัน หรือเป็นคำสั่งที่มีคนอื่นออก แล้วถูกเล่าต่อจนเหลือคนเดียวยืนอยู่กลางเวที เล่นนี้จะเปิดเอกสารเหล่านั้นด้วย

ผู้เข้าชิงมีสิบสองราย มาจากทุกยุค ตั้งแต่สำนักงานรับส่งพัสดุในเวอร์จิเนียเมื่อ 1849 ไปจนถึงถ้าในเชียงรายเมื่อ 2018 มีทั้งนักบินอวกาศ หมอ นักศึกษาแพทย์ ทาส กงสุล ข่างเย็บผ้า นายทหารเวอร์กะดิก ทหารเรือปลดประจำการที่ยืนรอรถไฟใต้ดิน และนักบินเฮลิคอปเตอร์อายุ 24 ทุกคนถูกวัดด้วยไม้บรรทัดอันเดียวกัน แล้วได้ใบคะแนนท้ายบทของตัวเอง มีคนหนึ่งที่ไม่บรรทัดวัดไม่ได้ และเล่นนี้จะบอกตรง ๆ ว่าทำไม

แชมป์เก่าลงสนามเป็นคนแรก ไม่ได้แต้มต่อ ไม่ถูกหักแต้ม

ประกาศรับสมัคร

เอกสารนี้แต่งขึ้น ข้อเท็จจริงทุกบรรทัดเป็นของจริง

รับสมัครด่วน · ฮีโร่ หนึ่งอัตรา

ไม่จำเป็นต้องมี ฝ้าคลุม พลังพิเศษ ชื่อเสียง ยศ ตำแหน่ง กล้ามเนื้อ หรือฝ่าย
ประชาสัมพันธ์

คุณสมบัติที่ต้องมี

1. มีทางให้หนีที่ไม่มีใครตำหนิ แต่ไม่หนี 2. รู้ ณ วินาทีนั้นว่ากำลังเอาอะไรไปเสี่ยง
3. ตัดสินใจเอง ไม่มีตัวสำรองยื่นรอ และไม่ต้องฟังมือใคร 4. เสียสละเพื่อคนอื่นเป็นหลัก 5. ตัดสินใจในเวลาจำกัด และถอนคืนไม่ได้ 6. กล้า แต่ไม่บ้า

ค่าตอบแทน มักไม่มี บางรายได้เหรียญหลังจากนั้นสามสัปดาห์ บางรายถูกจับ

หมายเหตุ ผู้สมัครที่ก่ออันตรายขึ้นเองแล้วมาช่วยแก้ ไม่นับเป็นฮีโร่ตามกติกาของ
กองทุนฮีโร่ Carnegie

ห้าในหกข้อนี้ไม่ได้ถูกคิดขึ้นตอนเขียนประกาศ มันมาจากคนที่ศึกษาความกล้ามาก่อน
นานแล้ว ตั้งแต่ Aristotle ในกรีซ เม่งจื๊อในจีน ไปจนถึงนักจิตวิทยาที่เอาคำให้การของ
คนได้เหรียญกล้าหาญมาให้คนอื่นอ่านแล้วให้คะแนน ข้อที่สามเป็นของเล่นนี้เอง
เพราะคำถามขอคนเดียว

จริงหรือมั่ว · ตำนานที่ตรวจแล้วตก

1. กาการินไม่รู้รหัสปลดล็อกระบบบังคับด้วยมือ เพราะรหัสถูกปิดผนึกไว้ในซอง
2. โรซา พาร์กส์ ไม่ยอมลุกจากที่นั่ง เพราะเธอเหนื่อยจากงานทั้งวัน
3. ซิอุเนะ ซุกิฮาระ ออกวีซ่า 6,000 ใบ
4. อเล็กเซ เลโอนอฟ คลานกลับเข้ายานเอาหัวเข้าก่อน หลังเดินอวกาศครั้งแรกของโลก

เฉลย 1. มั่ว — เขาได้รับบอกรหัสก่อนขึ้นยาน แห่ต่างกันแล้วว่าใครเป็นคนบอก · 2.
มั่ว — เธอเขียนเองว่าไม่ได้เหนื่อยกาย สิ่งที่เหนื่อยคือการยอม · 3. มั่ว — รายชื่อของ

เขามีเลขกำกับ 2,139 ใบ ตัวเลข 6,000 คือการประมาณจำนวนชีวิต โดยคุณว่าวีซ่าหนึ่งใบพาคนไปได้หลายคน · 4. มั่ว — ภาพจากกล่องที่ฝาช่องทางเข้าซึ่งเปิดเผยหลังเขาเสียชีวิต แสดงว่าเขาเข้าเต้าก่อน

ตำนานพวกนี้ไม่ได้โกหกเพราะคนเล้าใจร้าย มันโตขึ้นเองทุกครั้งที่ถูกเล่าต่อ เหมือนปลาที่ตกได้เมื่อปีก่อน เล่มนี้จะพยายามเล่าขนาดตอนที่มันยังอยู่ในน้ำ

ครูของเล่มนี้

น้ำเสียงของเล่มนี้ยืมมาจากหนังสือชุด Horrible Histories ของ Terry Deary โดยเฉพาะเล่ม The Twentieth Century ภาพประกอบโดย Philip Reeve ซึ่งออกเป็นภาษาไทยในชื่อ เรื่องมันมันในศตวรรษที่ 20 ในชุด ประวัติศาสตร์ โหด มัน ฮา แพล โดย พลอย โจนส์ สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์ สิ่งที่ยืมคือวิธีเล่า ประวัติศาสตร์จากมุมมองตัวเล็กที่อยู่ในเหตุการณ์ ไม่เกรงใจคนมีอำนาจ ไม่แตะต้องผู้เคราะห์ร้าย และเมื่อเรื่องถึงตอนที่ต้องจริงจัง ก็จริงจังให้สุด ถ้อยคำและตัวละครของชุดนั้นไม่ได้ถูกยืมมาเลย

ก่อนเปิดใบสมัครใบแรก

ทุกใบสมัครจะถูกวัดด้วยไม้บรรทัดอันเดียว ไม้บรรทัดนั้นมีหกขีด และกติกาคัดสินเมื่อคะแนนเท่ากันถูกเขียนไว้ก่อนเปิดคะแนนใบแรก คุณจะเห็นมันครบทุกขีด ก่อนที่ชายจากหมู่บ้านคลูซิโนจะก้าวขึ้นรถบัสไปพื้นฐานปล่อย

1. ไม้บรรทัดหกขีด

ลูกบอลกลิ้งออกไปกลางถนน เด็กคนหนึ่งวิ่งตามไปโดยไม่มองรถ ผู้ใหญ่อีกคนหยุดครึ่งวินาที เห็นรถบรรทุกที่กำลังมา แล้ววิ่งออกไปคว้าเด็ก ทั้งสองคนวิ่งลงถนนเส้นเดียวกัน ในวินาทีเดียวกัน

คนกล้ากับคนบ้าบิ่นยืนอยู่หน้าอันตรายเดียวกัน สิ่งที่ต่างคือใครมองเห็นขนาดของมันเป็นจริง เด็กไม่ได้กล้า เด็กไม่เห็นรถ ผู้ใหญ่เห็นรถทั้งคัน เห็นว่ามันหนักก็ตัน แล้วยังวิ่งออกไป ความกล้าไม่ได้อยู่ที่ขาที่วิ่ง มันอยู่ที่ครึ่งวินาทีที่หยุดมอง

ไม้บรรทัดของเล่มนี้เริ่มจากครึ่งวินาทีนั้น แล้วต่อขีดอื่นขึ้นมาจากคนที่วัดเรื่องนี้มาก่อนเรานานแล้ว

สามคนกับของสิ่งเดียว

ราว 2,300 ปีก่อน Aristotle เขียนไว้ในตำราจริยศาสตร์ว่า คนขี้ขลาด คนบ้าบิ่น และคนกล้า เจอสิ่งน่ากลัวสิ่งเดียวกัน ต่างกันแค่ท่าทีที่มีต่อมัน คนขี้ขลาดกลัวเกินเหตุ คนบ้าบิ่นมั่นใจเกินเหตุ คนกล้ากลัวในสิ่งที่ควรกลัว ท่าทีที่ควรกลัว แล้วยังทำ

เขามีประโยคหนึ่งที่เหมือนเขียนถึงคนบางคนในวงเหล้าทุกยุค ในฉบับแปลภาษาอังกฤษ ประโยคนั้นบอกว่า "คนบ้าบิ่นใจร้อน อยากเจออันตรายก่อนมันมาถึง แต่พอมันมาถึงจึงรีบถอย"

Aristotle วางเงื่อนไขไว้อีกข้อหนึ่ง คนกล้าต้องไม่ได้ถูกบังคับ ทหารที่ยืนสู้เพราะมีผู้บังคับบัญชาคอยตีคนที่ถอยอยู่ข้างหลัง ไม่ได้กล้าตามความหมายของเขา

หนึ่งเดียวต่อหมื่นแสน

อีกฟากหนึ่งของโลก เม่งจื๊อเล่าเรื่องความกล้าไว้สามชั้น ชั้นต่ำสุดคือคนที่ถูกดูหมิ่น แล้วต้องเอาคืน ชั้นถัดมาคือคนที่ไม่กลัวตาย ชั้นสูงสุดไม่ได้เริ่มที่อันตรายเลย มันเริ่มที่การตรวจตัวเอง ในฉบับแปลของ James Legge เขาบอกว่า ถ้าตรวจตัวเองแล้วพบว่าตัวเองไม่ตรง ต่อให้เจอคนยากจนในเสื้อผ้าขาด ๆ ก็ยังต้องห้วน แต่ถ้าตรวจแล้วพบว่าตัวเองตรง "ข้าจะเดินหน้าเข้าหาคนเป็นพันเป็นหมื่น"

สำหรับเม่งจื๊อ ขนาดของอันตรายมาทีหลัง สิ่งที่มาก่อนคือเรากำลังเสี่ยงเพื่ออะไร

สิ่งที่นักศึกษาเรียกว่ากล้า

ในปี 2007 นักจิตวิทยากลุ่มหนึ่งที่มี Robert Sternberg ร่วมด้วย ถามนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเยลและโรงเรียนนายร้อยอากาศสหรัฐฯ ว่าความกล้าคืออะไร แล้วเอาคำตอบมาทดสอบ ตามสรุปของบทความที่รายงานงานชิ้นนี้ในการศึกษาหนึ่ง ผู้ร่วม 169 คนอ่านเรื่องสั้น 33 เรื่องที่ปรับทีละองค์ประกอบ ผลคือ สามอย่างทำให้คนเห็นว่าเรื่องไหนกล้า คือการกระทำนั้นตั้งใจทำ มีความเสี่ยงจริงต่อตัวคนทำ และทำเพื่อสิ่งที่ดี ส่วนความกลัวของคนทำ ไม่ได้ทำให้คะแนนต่างกัน

Zeno Franco กับ Philip Zimbardo เสนอไว้ตั้งแต่ปี 2007 และเขียนอีกครั้งในบทความปี 2011 ที่มี Kathy Blau ร่วมด้วย ว่าความเป็นฮีโร่คือการยอมรับอันตรายทางร่างกาย หรือการเสียสละทางสังคม เพื่อรับใช้คนอื่น งานปี 2007 แยกสองแบบนี้ออกจากกัน และตั้งชื่อความคิดหนึ่งว่า ความธรรมดาของความเป็นฮีโร่ ใจความของมันคือ ฮีโร่ไม่ได้เป็นคนอีกพันธุ์หนึ่ง เขาเป็นคนที่บังเอิญไปยืนอยู่ในจังหวะที่ต้องเลือก

ไม่มีใครในงานพวกนี้พูดถึงผ้าคลุมเลยสักครั้ง

คนที่ไม่มีเวลาคิด

แล้วก็มีปัญหาหนึ่งที่งานวิจัยยังเถียงกันไม่จบ

ในปี 2014 David Rand กับ Ziv Epstein เอาคำให้การ 51 ชิ้นของคนที่ได้เหรียญกองทุนฮีโร่ Carnegie มาให้คนอ่านแล้วให้คะแนนว่า ฟังเหมือนคิดก่อนทำ หรือทำไปตามสัญชาตญาณ ผลคือ 92.2% ของคำให้การฟังเหมือนสัญชาตญาณ ทั้งที่ใน 71% ของเหตุการณ์ คนเหล่านั้นมีเวลาอย่างน้อยหนึ่งนาที

งานปี 2007 บอกว่าความกล้าต้องผ่านการคิด งานปี 2014 พบว่าคำเล่าของฮีโร่จริงเกือบทุกคนในกลุ่มนั้นฟังเหมือนไม่ได้หยุดคิด ไม่มีงานไหนตัดสินว่าแบบไหนดีกว่า เล่มนี้จึงไม่ให้แต้มกับความเร็วหรือความช้า แต่ให้แต้มกับสิ่งที่ทั้งสองแบบมีร่วมกัน คือเวลาที่จำกัด และการตัดสินใจที่ถอนคืนไม่ได้

หกขีด

ไม้บรรทัดของเล่มนี้มีหกขีด แต่ละขีดให้คะแนน 0 ถึง 3

1. **ทางเลือกจริง** ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ ไม่มีใครตำหนิถ้าเลือกมัน และไม่ได้ทำ เพราะเป็นหน้าที่ มาจาก Aristotle กองทุน Carnegie และงานปี 2007

1. **รู้ว่าเสี่ยง** ในวินาทีนั้นรู้ว่ากำลังเอาอะไรไปเสี่ยง และความเสี่ยงนั้นมีอยู่จริง ไม่ได้มีแค่ในหัว มาจากงานปี 2007 และกองทุน Carnegie

1. **คนเดียว** มีสามส่วน ไม่มีใครตัดสินใจแทน ไม่มีคนสำรองที่ยืนรอทำสิ่งเดียวกัน และการกระทำไม่ต้องอาศัยมือคนอื่น ครบสามส่วนได้ 3 ถ้าตัดสินใจเองแต่ต้องอาศัยมือคนอื่นได้ 2 ถ้ามีคนอื่นถือการตัดสินใจหรือมีตัวสำรองรออยู่ได้ 1 ขีดนี้ไม่ได้มาจากตำราไหน มันมาจากคำถามของเล่มนี้เอง

1. **เพื่อคนอื่น** เป้าหมายดีจริง และสิ่งที่ได้หรือเสียตกกับคนอื่นเป็นหลัก วัดจากสิ่งที่คนทำรู้และพูดในวินาทีนั้น ไม่วัดจากสิ่งที่เกิดตามมา ชีวิตคนอื่นได้ 3 ศักดิ์ศรีของตัวเองที่คนอื่นอีกมากถูกกระทำแบบเดียวกันได้ 2 อิสรภาพของตัวเอง สถิติ หรืองานของทีมได้ 1 มาจากเม่งจื๊อ Aristotle และ Franco กับคณะ

1. **ถอยไม่ได้** มีสองส่วน เวลาตัดสินใจสั้น คือไม่กี่นาทีหรือน้อยกว่า และก้าวนั้นเมื่อก้าวแล้ว ผลที่ตามมาเริ่มทำงานและเรียกคืนไม่ได้ ครบสองส่วนได้ 3 ส่วนเดียวได้ 2 อ่อนทั้งสองส่วนได้ 1 มาจากข้อถกเถียงเรื่องคนที่ไม่มีเวลาคิด

1. **ไม่บ้าบิ่น** มีเหตุให้เชื่อว่าความเสี่ยงคุ้มกับเป้าหมาย ไม่ได้มองข้ามคำเตือน ไม่ได้หาอันตรายมาโซว้ มาจาก Aristotle

สามขีดเป็นประตูด คือ ทางเลือกจริง รู้ว่าเสี่ยง และไม่บ้าบิ่น ถ้าได้ 0 ในสามขีดนี้ขีดใดขีดหนึ่ง ใบสมัครตกทันที คะแนนเต็ม 18

กติกาเมื่อคะแนนเท่ากัน

เขียนไว้ตรงนี้ ก่อนเปิดใบคะแนนใบแรก ถ้ามีผู้สมัครคะแนนเท่ากัน ดูขีด รู้ว่าเสี่ยงก่อน ถ้ายังเท่ากัน ดูว่าในวินาทีนั้น การกระทำนั้นเสี่ยงพร้อมกันก็แบบที่มองเห็นได้อยู่

แล้ว แบบร่างกาย คือความตาย การบาดเจ็บ หรือการถูกจับ กับแบบสถานะ คือหน้าที่ การงาน ชื่อเสียง หรือการที่พวกเดียวกันหันมาเป็นศัตรู

คนเขียนกติการู้คะแนนอยู่แล้วตอนเขียน ข้อเสนอที่ว่ากติกาถูกตัดให้พอดีกับผู้ชนะจึง เป็นข้อเสนอที่ควรมี ทางพิสูจน์มีทางเดียว คือสลับลำดับกติกาแล้วดูว่าผลเปลี่ยนไหม คะแนนทุกข้อถูกพิมพ์ไว้ในใบคะแนนทุกใบ ใครจะสลับเองก็ได้

ใบคะแนนตัวอย่าง

ลองวัดเด็กที่วิ่งตามลูกบอลดูก่อน

ใบคะแนน · เด็กวิ่งตามลูกบอล · ถนนหน้าบ้าน ปีไหนก็ได้

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสียง 0 · คนเดียว 3 · เพื่อคนอื่น 0 · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบิ่น 0

รวม 9 จาก 18 · ตกที่ประตู เพราะไม่เห็นรถ ลูกบอลไม่นับเป็นคนอื่น

ส่วนผู้ใหญ่ที่หยุดมองครึ่งวินาทีแล้ววิ่งออกไป อาจได้คะแนนสูงกว่าคนดังหลายคนใน เล่มนี้ ซึ่งคือประเด็นทั้งหมดของเล่มนี้

ใบแรกที่เปิดจริงเป็นของแชมป์เก่า ชายคนหนึ่งเขียนจดหมายลาภรรยาไว้สองวัน ก่อนขึ้นยาน แล้วหวังว่าเธอจะไม่มีวันได้อ่าน

2 · แชมป์เก่า

เช้าวันที่ 12 เมษายน 1961 ที่ฐานปล่อยไปโคนูร์ นายทหารอากาศโซเวียตสูง 1.57 เมตร นั่งรัดตัวอยู่ในยาน Vostok บนยอดจรวด เวลา 09.07 น. ตามเวลามอสโก จรวด ยกตัว เขาพูดว่า Poyekhali แปลว่า ไปกันเถอะ แล้วก็กลายเป็นแชมป์เก่าของเล่มนี้

คนที่เสียงมากที่สุด ไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่ได้เลือกมากที่สุด ยูริ กาการิน รู้ว่าสิ่งที่ เขา นั่งอยู่อาจฆ่าเขา และเขาก็นั่ง สิ่งที่ต้องเปิดดูคือ ก่อนจะได้นั่งตรงนั้น ใครเป็นคน เลือก

คนสำรองที่คะแนนสูงกว่า

เดือนกันยายน 1960 ศูนย์ฝึกเขียนประเมินผู้สมัครหกคน กาการินได้คะแนนสอบ 4.8 เอกสารบรรยายว่าเขา "สงบและร่าเริงโดยนิสัย" Titov ได้ 5 และถูกบรรยายว่า "เตรียมตัวดีที่สุดในทุกเรื่อง"

คนที่คะแนนสูงกว่าไม่ได้ไป เอกสารที่เปิดได้ไม่บอกเหตุผล เดือนมกราคม 1961 คณะกรรมการสอบเรียงให้กาการินมาก่อน Titov มาที่สอง

วันที่ 8 เมษายน คณะกรรมการบริหารแห่งรัฐอนุมัติข้อเสนอของ Kamanin ให้กาการินเป็นผู้บิน Titov เป็นตัวสำรอง และ Nelyubov เป็นตัวสำรองลำดับสอง ที่นั่นมีคนพร้อมนั่งแทนอยู่แล้วสองคน

แล้วก็มีช่องว่างที่หนักที่สุดของใบสมัครใบนี้ ในเอกสารทุกชิ้นที่การค้นครั้งนี้เปิดได้ ไม่มีหน้าไหนที่มีคนถามเขาว่าจะไปไหม ไม่มีหน้าไหนบอกว่าเขาปฏิเสธได้ และไม่มีหน้าไหนบอกว่าปฏิเสธไม่ได้ เขาเป็นนายทหารในโครงการลับของรัฐ

สิ่งที่เขารู้ก่อนขึ้น

ก่อนวันนั้น ยานตระกูลเดียวกันขึ้นบินเจ็ดครั้ง สำเร็จเต็มรูปแบบสามครั้ง สิ้นขั้วตายสี่ตัวในสองเที่ยว วันที่ 28 กรกฎาคม 1960 จรวดระเบิด Bars กับ Lisichka ตาย วันที่ 1 ธันวาคม 1960 แคปซูลแยกจากโมดูลอุปกรณ์ไม่ออก ระบบทำลายตัวเองทำงาน Pchylka กับ Mushka ตาย

ตามที่ AP รายงาน ถ้าจรวดระเบิดตอนใดระดับ ยานลำนี้ไม่มีระบบติดตัวหนี ห้าสิบปีต่อมา Chertok หนึ่งในคนที่ส่งยานขึ้นไป พูดว่า "ตามมาตรฐานความน่าเชื่อถือของจรวดยุคใหม่ เมื่อถึงเดือนเมษายน 1961 เราไม่มีเหตุผลให้มองในแง่ดีเลย"

สองวันก่อนขึ้นยาน เขาเขียนจดหมายถึงภรรยา Valentina "ถ้ามีอะไรเกิดขึ้น เธอต้องรู้ความจริงทั้งหมด" ประโยคหนึ่งเขียนว่า "เชื่อมั่นในเทคโนโลยีเต็มที่ มันไม่ควรพลาด" แล้วปิดว่า "หวังว่าเธอจะไม่มีวันได้เห็นจดหมายฉบับนี้ และจะได้ละอายกับความอ่อนแอชั่วขณะนี้"

Valentina ได้รับจดหมายฉบับนั้นหลังจากเขาเสียชีวิตในปี 1968

เช้าที่มีคนฮัมเพลง

ตำนานเล่าว่าระหว่างทางไปฐานปล่อย เขาขอให้รถบัสจอด แล้วปัสสาวะใส่ล้อหลัง ขวา นักบินอวกาศทุกคนที่ออกจากไบโคนูร์ทำตามมาจนทุกวันนี้ ยกเว้นผู้หญิง แต่หนังสือพิมพ์รัสเซียฉบับปี 2011 ที่เล่าเข้านั้นที่ละนาที่ บอกแค่ว่าเขาลงจากรถที่ฐานปล่อยเวลา 06.50 น. ไม่พูดถึงการจอดเลย

ตำนานนี้จึงยังเป็นตำนาน ที่มีคนทำตามจริงทุกเที่ยว

ราว 40 นาทีหลังเขาเข้าไปนั่ง ฝายานปิด แล้วสัญญาณบอกว่าฝายังไม่แนบสนิท ช่างต้องถอดฝา ตรวจหน้าสัมผัส แล้วปิดใหม่ ใช้เวลาราว 15 นาที

ระหว่างนั้น ตามหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน กาการินมองช่างทำงานผ่านกระจกบน แขนเสื้อ แล้วฮัมเพลงเบา ๆ ให้คนข้างนอกใจเย็น ส่วนสัญญาณนั้นเสียจริงหรือเป็นสัญญาณหลอก แหล่งยังไม่ตรงกัน

รหัสสามตัวในช่องที่ไม่ลับ

ระบบบังคับด้วยมือในยานถูกล็อกไว้ เพราะผู้ออกแบบไม่แน่ใจว่าคนจะทำตัวอย่างไร ในสภาพไร้น้ำหนัก รหัสปลดล็อกอยู่ในช่องปิดผนึกบนยาน

ช่องปิดผนึกแน่นหนา ตัวเลขข้างในไม่แน่นหนาเท่า ตามบันทึกหนึ่ง Ivanovsky บอกเลข 1-2-5 ให้เขาก่อนขึ้น แล้วกาการินตอบว่า Kamanin บอกให้แล้ว แหล่งอื่นบอกแค่ ว่า Kamanin เป็นคนบอก ใครบอกยังเถียงกันอยู่ แต่ทุกแหล่งที่การค้นครั้งนี้เปิดได้ ตรงกันว่าเขารู้รหัสก่อนยกตัว และไม่มีแหล่งไหนในนั้นบอกว่าเขาได้ใช้มัน

ไปกันเถอะ

นามเรียกขานของเขาชื่อ Kedr แปลว่าต้นซีดาร์ ของ Korolev ผู้คุมการปล่อย คือ Zarya-1 พอ Korolev ขานว่ายกตัว ต้นซีดาร์ก็ตอบว่า Poyekhali คำนี้อยู่ในบทสนทนาที่ตีพิมพ์ทั้งสองฉบับ แต่ถ้อยคำรอบ ๆ มันไม่ตรงกัน และไม่มีฉบับไหนมาจากเทปต้นฉบับ

ข้างบน

เวลา 10.25 น. เครื่องยนต์ชะลอความเร็วเริ่มทำงาน เพื่อพายานกลับมา แล้วโมดูลอุปกรณ์ไม่ยอมหลุด มันยังติดกับแคปซูลด้วยมัดสายไฟ ยานเริ่มหมุน อาการเดียวกับเที่ยวบินเดือนธันวาคมที่สุนัขสองตัวไม่ได้กลับมา

กการินประเมินว่ายังไม่ใช้เหตุฉุกเฉิน แล้วเคาะรหัสสมอร์ส VN ลงไป แปลว่าทุกอย่างปกติ วันรุ่งขึ้นเขาเขียนในรายงานว่าไม่อยากก่อเรื่องวุ่นวาย รายงานของสำนักออกแบบ OKB-1 บันทึกว่าโมดูลหลุดออกเวลา 10.36 น. ส่วนในรายงานของเขาเอง ช่วงหนึ่งระหว่างทางลง แรงกดเกิน 10 g และภาพตรงหน้ากลายเป็นสีเทาไปครู่หนึ่งที่ความสูงราว 7 กิโลเมตร เขาดีดตัวออกจากแคปซูล แคปซูลเปล่าถึงพื้นก่อนเวลา 10.48 น. ส่วนเขาลอยลงมาด้วยร่มของตัวเอง ถึงพื้นเวลา 10.53 น.

ทางการโซเวียตบอกโลกว่าเขาลงมาในแคปซูล ความจริงเปิดเผยเมื่อไร แหล่งไม่ตรงกัน แหล่งหนึ่งว่าปี 1971 อีกแหล่งว่าไม่นานหลังเที่ยวบินของ Titov

คนที่ถูกปล่อย

ก่อนปล่อย ชีพจรของกการินอยู่ราว 64 ครั้งต่อนาที ส่วน Korolev ได้ยาคลายกังวลไปหนึ่งเม็ด หน้าตาโทรมจากคืนที่ไม่ได้นอน ภายหลังเขาพูดถึงเข้านั้นว่า "เป็นเขาต่างหากที่ปล่อยใจ!"

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละเอียด ความเสี่ยงนั้นจริงและเขารู้ จดหมายถึงภรรยาคือหลักฐาน

เป้าหมายคือคำตอบว่าคนอยู่ในวงโคจรได้ไหม เป็นความรู้ของทุกคน แต่การแข่งกับสหรัฐฯ ก็อยู่ในนั้นด้วย และคนที่เสี่ยงคือตัวเขา ไม่มีใครอื่นรอให้ช่วย เขาเตรียมตัวมาดี และเที่ยวทดสอบสองเที่ยวสุดท้ายผ่าน เขามีเวลาหลายวันก่อนขึ้นยาน แต่เมื่อฝายานปิดแล้ว ก้าวนั้นเรียกคืนไม่ได้

ชีวิตที่ต่ำที่สุดมีสองชีวิต ทางเลือกจริง กับ คนเดียว คนอื่นเลือกเขา ไม่มีเอกสารว่าเขาปฏิเสธได้ และคนสำรองพร้อมนั่งแทน ในชีวิต รู้ว่าเสี่ยง เขาได้เต็ม เท่ากับอีกหลายคนในเล่ม เขาคือแชมป์ความเสี่ยง ไม่ใช่แชมป์การตัดสินใจ

ใบคะแนน · Yuri Gagarin · ไบโคนูร์ 1961

ทางเลือกจริง 1 · รู้ว่าเสี่ยง 3 · คนเดียว 1 · เพื่อคนอื่น 2 · ถอยไม่ได้ 2 · ไม่บ้าปิ่น 2
รวม 11 จาก 18 · เขาถูกเลือก และมีคนสำรองที่พร้อมพอกันยืนรออยู่

ปีก่อนหน้านั้น เหนือรัฐนิวยอร์ก ชายอีกคนลอยขึ้นไปใต้บอลูนจนถึงความสูง 102,800 ฟุต คนเดียวในกระเช้า และระหว่างทางขึ้น เขาเก็บเรื่องหนึ่งในถุงมือข้างขวาไว้ไม่บอกใครข้างล่าง

3 · ถุงมือข้างขวา

เข้ามิตวันที่ 16 สิงหาคม 1960 เวลา 05.29 น. บอลูน Excelsior III ยกกระเช้าขึ้นจากลานบินร้างใกล้เมืองทูลาโรซา รัฐนิวยอร์ก ในกระเช้ามีคนเดียว ร้อยเอก Joseph Kittinger แห่งกองทัพอากาศสหรัฐฯ อายุ 32 ที่ความสูงราว 43,000 ฟุต มือขวาของเขาเริ่มรู้สึกแปลก

บางครั้งความกล้าหน้าตาเหมือนการปิดบังคนที่เป็นห่วงคุณ ตามที่เขาเขียนเองในนิตยสาร National Geographic ฉบับเดือนธันวาคม 1960 เขาตรวจถุงมือแรงดันแล้วพบว่า "ถุงลมของมันไม่พองตัว" อีกประโยคในบทความเดียวกันคือจังหวะของบทนี้ "ตัดสินใจได้ระดับต่อ โดยไม่แจ้งภาคพื้นดินเรื่องปัญหานี้"

สิ่งที่เขารู้ว่าจะเกิด

เขาไม่ได้เดา เขาเขียนว่า "จากประสบการณ์ที่ผ่านมา รู้ว่ามือจะบวม เลือดจะไหลไปเลี้ยงไม่ถึงเกือบหมด และจะปวดอย่างรุนแรง"

ถุงมือที่เสียไม่ได้แปลว่าตาย สิ่งที่อยู่คือความเจ็บ แต่เขาก็รู้ด้วยว่าอุปกรณ์บนตัวเขาพังได้ เขาเขียนถึงอุปกรณ์รักษาแรงดันที่หุ้มตัวไว้ว่า "ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งแตก จะหมดสติใน 10 หรือ 12 วินาที และตายภายในสองนาที"

และเขารู้จากตัวเอง วันที่ 16 พฤศจิกายน 1959 ในเที่ยว Excelsior I ร่มนำพันตัวเขา เขาหมุนจนหมดสติที่ราว 120 รอบต่อนาที แล้วฟื้นขึ้นมาที่ความสูงราว 3,000 ฟุต ได้ร่มสำรอง

คนข้างล่าง

ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ตลอดทางขึ้น คือวิทยุลงไปบอก ภาคพื้นดินมีอำนาจสั่งยกเลิก และไม่มีใครตำหนิคนที่รายงานว่าอุปกรณ์เสีย บทความปี 1960 ของเขาไม่ได้ใช้คำว่า ยกเลิก คนเขียนรุ่นหลังอ่านมันแบบนั้น

เหตุผลที่เขาให้เองคือคนอื่น แต่ไม่ใช่ชีวิตของคนอื่น "รู้ตัวดีถึงศรัทธา หยาดเหงื่อ และงานทั้งหมดที่ขึ้นมากับภารกิจนี้" บทความหนึ่งที่สรุปหนังสืออัตชีวประวัติของเขาเล่าว่า ทีมมาไกลเกินไปแล้ว และเงินทุนของโครงการก็เปราะบาง

ลองดูว่าเขาปิดเรื่องนี้ไว้จากใคร คนข้างล่างคือคนที่ทำหน้าที่เป็นห่วงเขา ถ้าเขาบอกความเป็นห่วงนั้นอาจกลายเป็นคำสั่ง

ความสูงที่ถุมือเสียยังไม่ตรงกัน บทความของเขาเองบอก 43,000 ฟุต แหล่งอื่นบอกราว 40,000 หรือราว 50,000

ข้างบน

การไต่ระดับใช้เวลา 1 ชั่วโมง 31 นาที บอลลูนหยุดที่ 102,800 ฟุตตามเรดาร์ เครื่องวัดความสูงในกระเช้าอ่านได้ 103,300 ตัวเลขที่ตกลงกันที่หลังคือของเรดาร์

ที่นั่น เขาพูดทางวิทยุว่า "เหนือหัวคือท้องฟ้าที่ไม่เป็นมิตร มนุษย์จะไม่มีวันพิชิตอวกาศ อาจอยู่ในนั้นได้ แต่จะไม่มีวันพิชิตมัน" Marv Feldstein จากภาคพื้นดินแจ้งเขาว่าอีกสามนาทีถึงเวลากระโดด ก่อนก้าวออก เขาภาวนาว่า "พระเจ้า ตอนนี้โปรดดูแลด้วย"

เวลา 07.12 น. เขาก้าวลงจากกระเช้า ตกอิสระ 4 นาที 36 วินาที

เขาบอกภาคพื้นดินก่อนกระโดดหรือเปล่า แหล่งไม่ตรงกัน แหล่งหนึ่งบอกว่าบอกก่อนกระโดด อีกแหล่งบอกว่าบอกตอนขึ้นไปถึงแล้ว อีกแหล่งบอกว่าเก็บไว้จนนาทีสุดท้าย ทุกแหล่งที่เปิดได้ตรงกันข้อเดียว ไม่มีใครสั่งยกเลิก

สามชั่วโมงต่อมา

มือขวาบวมราวสองเท่าของขนาดปกติ มันใช้ดึงสายปลดกล่องอุปกรณ์ไม่ได้ กล่องจึงยังติดตัวลงมา แล้วกระแทกขาเขาดอนถึงพื้น

หลังลงถึงพื้น ชายที่เพิ่งตกลงมาจากความสูง 102,800 ฟุตด้วยมือที่บวมเป็นสองเท่า เขียนถึงมือข้างนั้นสั้น ๆ ว่า "สามชั่วโมงต่อมา อาการบวมจะหายไปโดยไม่มีผลเสียอะไร"

คำที่ใหญ่ที่สุดของเขาในวันนั้นไม่ได้อยู่ในประโยคเรื่องมือ มันอยู่ในประโยคเรื่องท้องฟ้า

เดือนกันยายนปีนั้น ประธานาธิบดี Eisenhower มอบรางวัล Harmon Trophy ให้เขา เขาออกรายการสดทาง CBS กับ Walter Cronkite และขึ้น The Ed Sullivan Show ส่วนมือก็หายบวมจริง

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละเอียด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่และไม่มีใครตำหนิ เขาอยู่คนเดียวในกระเช้า และไม่มีใครรู้พอจะตัดสินใจแทน

เขารู้ว่าถุงมือที่เสียจะทำอะไรกับมือ แต่สิ่งที่รือคือความเจ็บ ไม่ใช่ความตาย เขามีประสบการณ์ และรู้ราคาที่กำลังจ่าย แต่เขาก็ปิดข้อมูลไว้จากคนที่อยู่ในตำแหน่งจะซังมันได้ดีกว่า

ซิดที่ต่ำที่สุดมีสองซิด ถอยไม่ได้ได้ 1 เพราะการปิดเรื่องถุงมือเป็นการตัดสินใจที่เขาถอนคืนได้ทุกนาทีของทางขึ้น ส่วนเพื่อคนอื่น ได้ 1 เพราะเขาเสี่ยงมือข้างหนึ่งเพื่อไปยืนต่อหน้าท้องฟ้าที่เขาเรียกว่าไม่เป็นมิตร ไม่มีใครข้างล่างรอให้เขาไปช่วย

ใบคะแนน · Joseph Kittinger · ท้องฟ้าเหนือนิวเม็กซิโก 1960

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 2 · คนเดียว 3 · เพื่อคนอื่น 1 · ถอยไม่ได้ 1 · ไม่บ้าบิ่น 2
รวม 12 จาก 18 · เดิมพันคือสถิติ งานวิจัย และงานของทีม ไม่ใช่ชีวิตของคนอื่น

ย้อนไปปี 1885 ที่เมืองลิมา ประเทศเปรู นักศึกษาแพทย์คนหนึ่งยื่นแขนทั้งสองข้างให้เพื่อน แล้วขอให้เพื่อนกรีด

4 · แผลที่ขอให้เพื่อนกรีด

ปี 1984 ที่โรงพยาบาลฟรีแมนเทิล ออสเตรเลียตะวันตก หมอหนุ่มชื่อ Barry Marshall งดอาหารเข้า กินยา cimetidine แล้วเวลาสิบโมงก็ยกน้ำซุบน้ำตาลช้อนที่เลี้ยงเชื้อ *H. pylori* ไว้ ต้มรวดเดียว เพื่อพิสูจน์ว่าเชื้อตัวนี้ทำให้กระเพาะอักเสบ

ความกล้าวัดจากสิ่งที่คนคนนั้นรู้ในวินาทีนั้น ไม่ใช่จากสิ่งที่เกิดขึ้นทีหลัง ในวินาทีนั้น Marshall เชื่อว่าความเสี่ยงเล็ก คนบริจาacleือดที่มีภูมิต่อเชื่นี้ก็ดูสบายดี เขาเขียนภายหลังว่า "ไม่ได้คาดเลยว่าจะป่วยหนักขนาดนั้น"

เค้กช็อกโกแลต

ราวสามวันต่อมา เขาคลับไส้ตอนเช้ามีด อาเจียน และเหงื่อออกตอนกลางคืน ภรรยาเรียกกลมหายใจของเขาว่าเหม็นเน่า ส่วนเพื่อนร่วมงาน "ก็สังเกตเรื่องกลิ่นปากสัปดาห์นั้นเหมือนกัน แต่สุภาพกว่า" Robin Warren ผู้ค้นพบเชื้อร่วมกับเขา บอกนักข่าวว่า Marshall "เพิ่งปล่อยเชื้อใส่ตัวเอง แล้วเกือบตายไปจริง ๆ"

ตัวเขาเองเล่าในการบรรยายรางวัลโนเบลว่า "กินเค้กช็อกโกแลตที่เหลือจนหมดได้ หลังการทดสอบ" วันที่ 14 กล้องส่องกระเพาะไม่เจอเชื้อแล้ว ดูเหมือนร่างกายกำจัดมันได้เอง บทความของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งบอกว่าเรื่องนี้เกิดปี 1985 แต่การบรรยายและงานตีพิมพ์ของเขาเองชี้ไปที่ 1984

ย้อนไปปี 1929 ที่เมืองเอเบอร์สวาลเดอ ไกล์เบอร์ลิน ศัลยแพทย์ฝึกหัดหนุ่มชื่อ Werner Forssmann ถูกหัวหน้าห้ามทดลอง ทั้งกับคนไข้และกับตัวเอง เขาผ่าหลอดเลือดดำที่แขนตัวเอง ดันสายสวนเข้าไปทางหัวใจ แล้วเดินไปห้องเอกซเรย์เพื่อถ่ายภาพเป็นหลักฐาน

เขามีงานทดลองในม้าของ Chauveau กับ Marey เป็นแบบอย่าง

ตามบันทึกความทรงจำที่ Forssmann เขียน 43 ปีต่อมา ศัลยแพทย์ใหญ่ Sauerbruch ปราบปรามงานนี้ว่า ทำแบบนี้ไปเอาตำแหน่งในคณะละครสัตว์ได้ แต่ไม่ใช่ในมหาวิทยาลัยที่น่านับถือ ถ้อยคำต่างกันไปตามแหล่ง และฉบับหนึ่งไม่มีคณะละครสัตว์เลย ต่อมา Sauerbruch ได้ Forssmann ออกจากโรงพยาบาล Charité

ทั้งสองคนรอดกลับมา และได้รางวัลโนเบลในเวลาต่อมา Forssmann ปี 1956 Marshall ปี 2005

Marshall เขียนไว้เองว่าเชื่อว่าความเสี่ยงเล็ก และเขาเชื่อถูก ส่วน Forssmann ไม่มีบันทึกที่เปิดได้ขึ้นไหนบอกว่าเขาคิดว่าจะตาย หรือคิดว่าปลอดภัย มีแต่บันทึกว่าเขาสอดสายเข้าตัวเองอีกหลายครั้งโดยไม่มีโรคแทรก ความกล้าที่บันทึกไว้ของสองคนนี้คือการขัดเจ้านายและทนเสียงหัวเราะ ไม่ใช่การเดินเข้าหาความตาย

สองโรคที่อาจเป็นโรคเดียว

ปี 1885 ในเปรูมีโรคสองโรค verruga peruana ขึ้นเป็นตุ่มตามผิวหนัง และถูกถือว่าเป็นร้ายแรง Oroya fever ฆ่าผู้ป่วยแทบทุกราย หมอบางคนสงสัยว่ามันคือโรคเดียวกัน ถ้าจริง การรับเชื้อจากตุ่มที่ดูไม่ร้ายแรง ก็อาจพาไข้ที่ฆ่าคนมาด้วย

Daniel Alcides Carrión นักศึกษาแพทย์ปีหกวัย 28 ศึกษาโรคนี้มาหลายปี ราวสามปีก่อนหน้านั้น เขาเขียนไว้ในบันทึกเรื่อง verruga ว่า "ได้คาดไว้ล่วงหน้าแล้วถึงอุบัติเหตุร้ายแรงที่มันอาจนำมา" และว่า "วิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการแพทย์ เป็นหนี้ความก้าวหน้าส่วนใหญ่ต่อผู้ทดลองที่กล้าเสี่ยง"

เช้าวันที่ 27 สิงหาคม

หัวหน้าหอผู้ป่วย Leonardo Villar กับเพื่อนสองคน Evaristo Chávez และ Julián Arce พยายามห้ามเขา เขาไม่ยอมทดลองกับสัตว์ ผู้เขียนชีวประวัติคนหนึ่งเสนอว่าเขาอยากรู้อาการระยะแรก เพื่อจะรักษาคนไข้ได้เร็วขึ้น

ราวสิบโมงเช้าวันที่ 27 สิงหาคม 1885 แหล่งส่วนมากบอกว่าที่โรงพยาบาล Dos de Mayo ในลิมา อีกแหล่งบอกว่าที่คณะแพทยศาสตร์ San Fernando เชื้อมาจาก

Carmen Paredes คนไข้เพียง 5 ของหอ Mercedes ซึ่งกำลังฟื้นตัว จากตุ่มเหนือคิ้ว
ขวาของเธอ

เขาเกลี้ยกล่อม Chávez อย่างไม่ยอมนัก กว่าเพื่อนจะยอม ตามคำเล่าของพยาน เขา
บอกเพื่อนว่า "จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ไม่สำคัญ ขอปลูกเชื้อเข้าตัว" Chávez กรีดแขน
เขาสีแผล ข้างละสองแผล

บันทึกวันที่ 2 ตุลาคม

อาการเริ่มร้าววันที่ 17 ถึง 21 กันยายน เขาเขียนบันทึกอาการของตัวเองจนถึงวันที่
26 จากนั้นเพื่อนร่วมชั้นผลัดกันเขียนต่อ

วันที่ 2 ตุลาคม เขาเขียนว่า "จนถึงวันนี้ เคยเชื่อว่าตัวเองอยู่แค่ในระยะเริ่มต้นของ
verruca" แล้วต่อว่า "ตอนนี้แน่ใจแล้วว่ากำลังป่วยด้วยไข้ที่คร่าชีวิต Orihuela เพื่อน
ของเรา" นี่คือนาทีเขารู้ว่าสิ่งที่สงสัยมาหลายปีเป็นความจริง และความจริงนั้นอยู่ใน
เลือดของเขาเอง

มีคนเสนอให้ถ่ายเลือด การถ่ายเลือดถูกเลื่อน และไม่เคยเกิดขึ้น วันที่ 4 ตุลาคม เขา
ถูกย้ายไปโรงพยาบาล Maison de Santé คำสุดท้ายที่มีคนบันทึกไว้ เขาพูดกับ
Enrique Mestanza ว่า "Enrique จบแล้ว"

Daniel Carrión เสียชีวิตคืนวันที่ 5 ตุลาคม 1885 อายุ 28 ปี

หลังจากนั้น

ตำรวจเปิดการสอบสวนว่านี่คือการฆ่าตัวตาย หรือการฆาตกรรมที่มีเหตุจูงใจ คนที่
กรีดคือเพื่อนที่พยายามห้ามเขาตั้งแต่ต้น วันรุ่งขึ้นหลังเขาตาย หมอ Ignacio La
Puente เรียกการทดลองนี้ต่อสาธารณะว่า "ความอาทอนาญอย่างบ้าบิ่น ไม่ค่อยเป็น
วิทยาศาสตร์" นักวิชาการรุ่นหลังบางคนแย้งว่าคำวิจารณ์นั้นไม่มีมูล

นักเขียนรุ่นหลังสรุปว่า การป่วยและบันทึกของเขาแสดงให้เห็นว่า verruca peruana
กับ Oroya fever เป็นสองระยะของโรคเดียว วันนี้โรคนั้นชื่อโรค Carrión ชื่อของเขา
คือชื่อโรค ในปี 1991 กฎหมายของเปรูประกาศให้เขาเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ และวันที่ 5
ตุลาคมคือวันการแพทย์เปรู

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละซิด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ และคนรอบตัวขอให้เขาเลือกมัน เขาคาดไว้ล่วงหน้าว่าอาจเกิดอุบัติเหตุร้ายแรง แต่บันทึกวันที่ 2 ตุลาคมบอกว่า จนถึงวันนั้นเขาเชื่อว่าตัวเองได้แค่ระยะที่ไม่ร้ายแรง

การตัดสินใจเป็นของเขา แต่ต้องใช้มือเพื่อนกริด เป้าหมายคือความรู้ที่จะรักษาคนไข้ของโรคที่ฆ่าคนรอบตัวเขา เขาคิดเรื่องนี้มาหลายปี ไม่ได้ตัดสินใจในไม่กี่นาที แต่เมื่อเชื่อเข้าแปลแล้วไม่มีทางย้อน

ซิดที่ต่ำที่สุดคือ ไม่บ้าบิน ก่อนวันนั้น คนรอบตัวพยายามห้าม หลังวันนั้น หมอร่วมยุคเรียกมันว่าบ้าบิน ไม่ต้องรอคนรุ่นหลังมาตัดสินใจ ชี้อบนโรคและตำแหน่งวีรบุรุษมาทีหลัง มันไม่ได้ย้อนกลับไปเพิ่มเติมให้เช้าวันนั้น

ใบคะแนน · Daniel Alcides Carrión · ลิมา 1885

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 2 · คนเดียว 2 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 2 · ไม่บ้าบิน 1
รวม 13 จาก 18 · แม้ในยุคของเขาเอง หมอคนหนึ่งก็เรียกการทดลองนี้ว่าบ้าบิน และไม่ค่อยเป็นวิทยาศาสตร์

ขึ้นไปทางเหนือ ในเมืองริชมอนด์ รัฐเวอร์จิเนีย และย้อนไปเดือนมีนาคม 1849 ชายคนหนึ่งให้เพื่อนตอกฝาไม้ปิดทับตัวเขา แล้วส่งตัวเองไปเป็นสินค้า

5 · ด้านนี้ขึ้น ระวางด้วย

เดือนมีนาคม 1849 ที่สำนักงานขนส่งในเมืองริชมอนด์ รัฐเวอร์จิเนีย กล่องไม้ใบหนึ่งรัดด้วยหวงไม้ hickory ห้าง จำหน่ายถึง Wm. H. Johnson ถนน Arch เมืองฟิลาเดลเฟีย ข้างกล่องเขียนว่า This side up with care แปลว่า ด้านนี้ขึ้น ระวางด้วย ข้างในมีทาสคนหนึ่งชื่อ Henry Brown

ไม้บรรทัดทุกอันมีที่ที่มันวัดไม่ถึง และกล่องใบนี้วางอยู่ตรงนั้นพอดี ใบคะแนนท้ายบทจะให้เราแค่ 1 ในซิด เพื่อคนอื่น เพราะสิ่งที่เขาเอาไปเดิมพันคืออิสรภาพของตัวเอง เขาเอง เล่นนี้บอกตรง ๆ ตั้งแต่ต้นว่า ตัวเลขนั้นคลาด

ก่อนกล่อง

Brown เป็นทาสที่ทำงานในโรงงาน ภรรยาและลูกของเขาถูกขายไปนอร์ทแคโรไลนา เขาเขียนในหนังสือเล่าชีวิตของตัวเองปี 1851 ว่า "ตั้งใจแน่วแน่แล้วว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น จะต้องได้อิสภาพ หรือไม่ก็ตายไปในความพยายามนั้น"

ความคิดที่มาระหว่างสวดมนต์

แผนสองแผนแรกที่เขาคิด คนช่วยวางแผนที่เขาเรียกว่า Dr. Smith ไม่ค่อยเห็นด้วยทั้งคู่ แล้ววันหนึ่ง ขณะสวดมนต์ในที่ทำงาน "ความคิดหนึ่งก็แวบเข้ามา ให้ขังตัวเองไว้ในกล่อง แล้วให้คนส่งตัวเองไปเป็นสินค้าแห่งรัฐเสรี"

ความคิดนั้นเป็นของเขา ทั้งหนังสือของเขาเองและสารานุกรมของรัฐเวอร์จิเนียเห็นตรงกัน ส่วนการทำ ต้องใช้หลายมือ ช่างไม้ต่อกล่อง คนเฝ้าร้านคนหนึ่งยอมไปส่งด้วย และบอกเขาว่าไม่คิดว่าคนจะอยู่ในกล่องได้นานขนาดนั้น

เขาต้องหยุดงานเพื่อเตรียมตัว นิ้วข้างหนึ่งของเขายังเสกอยู่แล้ว เขาให้ Dr. Smith หา oil of vitriol มาราดให้มันแห้งลง แล้วยอมรับในหนังสือว่า "ราดลงไปค่อนข้างมาก จนมันแห้งกว่าที่จำเป็นต้องเป็น"

เช้าวันออกเดินทาง เขานัดกับ Dr. Smith ตอนตีสี่ เขาเข้าไปในกล่อง แล้วเพื่อน ๆ ตอกฝาปิด

ใบรับส่งสินค้า

เอกสารนี้แต่งขึ้น ข้อเท็จจริงทุกบรรทัดเป็นของจริง

ใบรับส่งสินค้า · กล่องไม้หนึ่งใบ · ริชมอนด์ ถึง ฟิลาเดลเฟีย

ผู้ฝากส่ง คุณ Smith ชื้อต้นแล้วแต่ว่าเปิดเอกสารฉบับไหน

ผู้รับ Wm. H. Johnson ถนน Arch เมืองฟิลาเดลเฟีย

วันส่ง 23 มีนาคม 1849 หรือ 29 มีนาคม 1849 แล้วแต่ว่าถามใคร

ข้อความบนกล่อง This side up with care

ประเภทสินค้า สินค้าแท้ ตามแผนของคนที่อยู่ในกล่อง

ขนาด ยาวราว 3 ฟุต ด้านอื่นราว 2 ฟุตถึง 2 ฟุต 8 นิ้ว แหล่งห้าแหล่งให้ตัวเลขสามชุด

รัดด้วย ห่วงไม้ hickory 5 วง

สิ่งของภายใน ชาย 1 คน · ถุงน้ำ (bladder) 1 ถุง · บิสกิต · ส่วนมือขนาดใหญ่ 1 อัน สำหรับเจาะรูหายใจ

เส้นทาง เกวียน รถไฟ เรือกลไฟ เรือข้ามฟาก รถส่งของ

ระยะทาง 350 ไมล์ ตามหนังสือของ Brown

เวลาเดินทาง 27 ชั่วโมง ตามหนังสือของ Brown · 26 ชั่วโมง ตามเอกสารอื่นอีกสามฉบับ

บันทึกระหว่างทาง วางกลับหัวเกือบชั่วโมงครั้งที่ Potomac Creek · พลิกกลับหัวอีกครั้งที่สำนักงานขนส่ง

ผู้ขนส่งปฏิบัติตามข้อความบนกล่อง ไม่ผ่าน

สภาพเมื่อถึงปลายทาง มีชีวิต

สวัสดีครับ สุภาพบุรุษทั้งหลาย

กล่องไปถึงสำนักงานของคณะกรรมการต่อต้านระบบทาสในฟิลาเดลเฟีย ตามบันทึกของ Still ที่ตีพิมพ์ในปี 1872 McKim เคาะฝาแล้วถามว่า "เรียบร่อยดีไหม" เสียงจากข้างในตอบว่า "เรียบร่อยดีครับ"

เมื่อฝาเปิดออก ชายที่ถูกส่งมาเป็นสินค้าทักว่า "สวัสดีครับ สุภาพบุรุษทั้งหลาย" จากนั้นเขาร้องเพลงสดุดีที่ขึ้นต้นว่า "รอคอยพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอย่างอดทน และพระองค์ทรงสดับคำอธิษฐาน"

ราคาที่คนอื่นจ่าย

ภรรยาและลูกของเขาซึ่งถูกขายไปแล้ว ยังเป็นทาสต่อไป กล่องใบนั้นพาออกมาได้คนเดียว

ชื่อของคนที่จะช่วยเขาพ้นกันจนแยกไม่ออกทั้งหมด แต่ Samuel Smith หนึ่งในคนที่ช่วย ถูกจับในเวลาต่อมา และถูกตัดสินจำคุก 6 ปีในเรือนจำของรัฐเวอร์จิเนีย

Brown ย้ายไปอังกฤษ และกลายเป็นนักแสดงบนเวที เล่นมายากลและการสะกดจิต

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละเอียด ทางที่ไม่ต้องเสี่ยงชีวิตเปิดอยู่ คือการอยู่ต่อ และกฎหมายของรัฐคาดหวังให้เขาเลือกมัน เขารู้ว่ากล่องอาจทำให้ขาดอากาศ อาจถูกวางกลับหัว อาจถูกเปิดโดยคนที่ไม่ใช่มิตร และเขียนไว้เองว่ายอมเสี่ยงตาย ความคิดและการเลือกเป็นของเขา แต่ต้องมีคนต่อกล่อง ดอกฟ้า ส่ง และรับ

เขาวางแผนอยู่หลายสัปดาห์ แต่เมื่อฝาถูกตอกแล้วไม่มีทางออก เขาไม่ได้กระโจนเข้าไปเปล่า ๆ เขามีน้ำ มีรูหายใจ และมีคนรอที่ปลายทาง

ชีวิตที่ต่ำที่สุดคือ เพื่อคนอื่น ชิดนี้ยืมมาจากกติกาที่ให้เหรียญคนที่ช่วยชีวิตคนอื่น และให้ 1 เมื่อเดิมพันคืออิสรภาพของตัวเอง

มันจึงไม่มีช่องให้ชายที่ครอบครัวถูกขายไปแล้ว และสิ่งเดียวที่เหลือให้เขาช่วยได้คือตัวเขาเอง เล่มนี้ไม่แก้ตัวเลข เพราะกติกาถูกเขียนไว้ก่อนเปิดใบคะแนนใบแรก แต่บอกไว้ตรงนี้ว่า ในบรรดาใบคะแนนที่ไม่บรรทัดวัดได้ ตัวเลขนี้คือตัวที่มันวัดตลาดที่สุด

ใบคะแนน · Henry "Box" Brown · ริชมอนด์ 1849

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 3 · คนเดียว 2 · เพื่อคนอื่น 1 · ถอยไม่ได้ 2 · ไม่บ่าบิ่น 2
รวม 13 จาก 18 · เดิมพันคืออิสรภาพของเขาเอง ชิดนี้จึงนับเป็นเรื่องของคนคนเดียว

คืนหนึ่งของเดือนกันยายน 1983 ทางใต้ของมอสโก นายทหารยศพันโทคนหนึ่งนั่งเวรกะดึกอยู่หน้าจอ จอบอกว่าชิปนาซุสจากสหรัฐฯ ถูกยิงขึ้นมานิ่งลูก แล้วตามมาอีกสี่

6 · เมฆหาลูก

หลังเที่ยงคืนไม่นาน วันที่ 26 กันยายน 1983 ที่ศูนย์บัญชาการเตือนภัยล่วงหน้าเซอร์ปูคอฟ-15 ทางใต้ของมอสโก ดาวเทียมระบบ Oko รายงานว่าสหราชอาณาจักรเพิ่งยิงขีปนาวุธมาหนึ่งลูก แล้วก็มาอีกสี่ลูก นายทหารเวรคิวนั้นคือพันโท Stanislav Petrov อายุ 44

ขนาดของผลลัพธ์ไม่ใช่ขนาดของความกล้า สิ่งทีวางอยู่บนตาชั่งคิวนั้นอาจหนักที่สุดในเล่มนี้ แต่สิ่งที่ Petrov เอาไปเสี่ยงด้วยตัวเองคือหน้าที่การงาน ไม่ใช่ชีวิต ไม่บรรทัดของเล่มนี้วัดอย่างหลัง และไม่มีเรื่องไหนที่สองอย่างนี้อยู่ห่างกันเท่าเรื่องนี้

โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และห่านาที

คำสั่งของเขาชัดเจน เห็นสัญญาณเตือนแล้วให้ส่งต่อขึ้นไปตามสายบังคับบัญชา และข้างบนนั้นมีคนที่อนุมัติการยิงตอบโต้ได้ การส่งต่อคือการทำตามหน้าที่ ไม่มีใครตำหนิคนที่ทำตามหน้าที่ สิ่งทีออกนอกคำสั่งคือการบอกว่าเครื่องเสีย

เขามีเวลาไม่ถึงห่านาที และต้องจัดการโทรศัพท์กับอินเทอร์เน็ตไปพร้อมกัน ตามที่ Washington Post เล่าไว้ในปี 1999 นายทหารอีกคนในศูนย์ตะโกนใส่โทรศัพท์ บอกให้เขาใจเย็นแล้วทำหน้าที่ไป เป็นคำแนะนำที่ดีมาก ถ้ามีใครบอกได้ว่าหน้าที่คิวนั้นคืออะไร

ในห้องนั้นไม่มีใครนั่ง ภายหลังเขาเล่าว่า "ทีมเกือบจะแตกตื่นแล้ว และมันแวบขึ้นมาว่า ถ้าความแตกตื่นเริ่มเมื่อไร ทุกอย่างจบ" ร่างกายของเขาเองก็ไม่ได้ช่วย ในการให้สัมภาษณ์ปี 2010 เขาเล่าว่า "เก้าอี้นวมแสนสบายตัวนั้นร้อนเหมือนกระทะที่เผาจนแดง และเขาก็อ่อนไปหมด"

ทำไมหาลูกถึงน้อยไป

เขาไม่ได้เดาสุ่ม เขามีเหตุผลสามข้อ ข้อแรก หาลูกน้อยเกินไปสำหรับการโจมตีที่ตั้งใจเปิดสงคราม ข้อสอง ระบบตรวจจับการยิงยังใหม่ และเขาไม่ได้ไว้วางใจทั้งหมด ข้อสาม เรดาร์ภาคพื้นดินเงียบ ผ่านไปหลายนาทีแล้วก็ยังเงียบ

เหตุผลสามข้อไม่ได้ทำให้เขามั่นใจ เขาเล่าว่า "รู้ตัวว่าต้องตัดสินใจอะไรสักอย่าง และมั่นใจอยู่แค่ 50/50" สิ่งที่ทำให้ตาซังเอียง เขาเรียกมันกับ Washington Post ว่า "ความรู้สึกแปลก ๆ ในท้อง" เขารายงานขึ้นไปว่าเป็นสัญญาณหลอก

ปีนั้นใจเย็นได้ยาก รวบรวมสัปดาห์ก่อนหน้านี้ เครื่องบินโดยสาร KAL 007 ถูกยิงตก มีผู้เสียชีวิต 269 คน

ชิปนาวูรที่ทำจากแสงแดด

เมื่อตรวจทีหลังจึงรู้ว่า สิ่งที่ดาวเทียมเห็นคือแสงอาทิตย์ที่สะท้อนจากยอดเมฆสูง และซอฟต์แวร์ที่ควรกรองมันทิ้งก็กรองไม่ได้ ชิปนาวูรทั้งห้าลูกคิन्नนั้นทำจากแสงแดดกับเมฆ

ถ้าถามว่าเขาคิดอะไรอยู่ คำตอบของเขาสั้นกว่าคำถาม "ไม่อยากทำผิด ตัดสินใจไปแล้วก็จบแค่นั้น"

มือที่สาม

ช่วงแรกเขาได้คำชม จากนั้นคณะผู้สอบสวนก็มาถึง คำถามที่พวกเขาสนใจคือ ทำไมไม่จดทุกอย่างลงบันทึกระหว่างเกิดเหตุ คำตอบของ Petrov คือ เขาไม่มีมือที่สาม

เขาถูกตำหนิเรื่องเอกสาร รางวัลที่ว่ากันว่าเคยถูกสัญญาไว้ไม่เคยมาถึง Washington Post สรุปว่าเขาไม่ถูกลงโทษ และไม่ได้รับรางวัล ต่อมาเขาถูกย้ายตำแหน่ง แล้วออกไปในปี 1984 ในการสอบสวนครั้งนั้น ช่องที่ว่างในสมุดบันทึกหนักรกว่าชิปนาวูรห้าลูกที่ไม่มีอยู่จริง

ฝ่ายที่บอกว่าโลกไม่ได้แขวนอยู่บนเขา

ตรงนี้ต้องฟังอีกฝ่าย Pavel Podvig ผู้เชี่ยวชาญด้านกำลังนิวเคลียร์ของรัสเซีย เขียนไว้ในปี 2022 ว่า เหนือศูนย์ของ Petrov ยังมีชั้นประเมินอีกอย่างน้อยสามชั้น คือศูนย์บัญชาการของกองทัพเตือนภัย กองกำลังป้องกันภัยทางอากาศ และเสนาธิการทหาร สัญญาณวิ่งขึ้นไปถึงชั้นเหล่านั้นอยู่แล้ว การส่งต่อจึงไม่ใช่ปุ่มที่เขากดคนเดียว

ข้อที่สองหนักกว่า Podvig เขียนว่า "จะไม่มีชิปนาเวลูกไหนถูกยิง จนกว่าระบบจะตรวจพบการระเบิดนิวเคลียร์จริงบนแผ่นดินโซเวียต" ท่าทีของโซเวียตยุคนั้นคือการโจมตีก่อนแล้วจึงตอบโต้ ไม่ใช่ยิงทันทีที่มีสัญญาณเตือน

แต่ Podvig ยังเขียนว่า Petrov สมควรได้รับคำชมเต็มที่ และการตัดสินใจคืนนั้นต้องใช้ความกล้า ข้อสรุปของเขาคือประโยคที่ชัดเจนที่สุดในเรื่องนี้ "เราไม่รู้เลยว่าจะเกิดอะไรขึ้น ถ้าเขาเจียบ หรือยืนยันว่าสัญญาณนั้นเป็นของจริง"

อีกฝั่งก็มีเหตุผล Oleg Kalugin หัวหน้าอำนวยการอยู่ที่ผู้นำโซเวียตปีนั้นอาจคิดว่า "อเมริกันอาจโจมตี เราโจมตีก่อนดีกว่า"

เล่มนี้อ่านหลักฐานทั้งสองฝั่งแล้วเห็นว่า Petrov ตัดสินถูก และเอาอาชีพของตัวเองเข้าไปเสี่ยง สิ่งที่ยังเถียงกันอยู่คือโลกแขวนอยู่บนการตัดสินใจนั้นจริงหรือเปล่า

ไม้บรรทัดของเล่มนี้ไม่ต้องรอคำตอบข้อนั้น มันวัดคนบนเก้าอี้ ไม่ได้วัดโลก

จริงหรือมั่ว · คินที่ไม่มีใครรู้

1. เรื่องของ Petrov เป็นข่าวไปทั่วโลกตั้งแต่ปี 1983
2. โลกรู้ข่าวการเสียชีวิตของ Petrov ในวันที่เขาเสียชีวิต
3. ในปี 1962 Vasili Arkhipov บนเรือดำน้ำ B-59 คัดค้านจนกับตันไม่ยิงตอร์ปิโดนิวเคลียร์ และมีเอกสารยืนยันเรื่องนี้

เฉลย 1. มั่ว — เรื่องนี้เงียบอยู่ 15 ปี โลกรู้ในปี 1998 จากบันทึกความทรงจำของนายพล Votintsev · 2. มั่ว — เขาเสียชีวิตวันที่ 19 พฤษภาคม 2017 โลกรู้ในเดือนกันยายน ผ่าน Karl Schumacher เพื่อนชาวเยอรมันของเขา · 3. มั่ว — เรื่องนี้ยืนอยู่บนประวัติศาสตร์บอกเล่าอย่างเดียว และหน้าเว็บของ National Security Archive ซึ่งเป็นฝ่ายที่เผยแพร่เรื่องนี้เอง ยังเขียนว่าคำสั่งของกัปตัน Savitsky ไม่เคยไปถึงนายทหารที่คุมตอร์ปิโด

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละขีด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ แต่สัญญาณวิ่งขึ้นไปอยู่แล้ว ทางเลือกของเขา จึงเล็กกว่าที่เล่ากัน เขาตัดสินใจเอง ในห้องที่มีคนอื่น ได้ขึ้นประเมินอีกหลายชั้น

เป้าหมายคือคนทั้งประเทศ เวลาไม่ถึงห้านาที และรายงานที่ส่งแล้วเรียกคืนไม่ได้ เขา ไม่ได้เดาส่ง เขาชั่งหลักฐานระหว่างรับโทรศัพท์กับอินเทอร์เน็ตคอม โดยไม่มีมือที่สามไว้ จดบันทึก

ขีดที่ต่ำที่สุดคือ รู้ว่าเสี่ยง ความเสี่ยงคือนั้นใหญ่มาก แต่เกือบทั้งหมดเป็นของคนอื่น สิ่งที่เขาเสี่ยงด้วยตัวเองคืออาชีพ และสิ่งที่เขาได้จริงคือคำตำหนิเรื่องเอกสาร

ใบคะแนน · Stanislav Petrov · เซอร์ปุคอฟ-15 1983

ทางเลือกจริง 2 · รู้ว่าเสี่ยง 1 · คนเดียว 2 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบิ่น 3
รวม 14 จาก 18 · ความเสี่ยงต่อตัวเขาเองคืออาชีพ ไม่ใช่ชีวิต

43 ปีก่อนคือนั้น ที่เมืองบอร์โดซ์ กองสุลใหญ่ของโปรตุเกสคนหนึ่งนอนอยู่บนเตียงสามวันเต็ม หลังได้คำตอบสองคำจากกระทรวงของตัวเอง ข้างนอกสถานกงสุลมีคนยืนรอตราประทับของเขา

7 · ลายเซ็นที่หดสั้นลง

กลางเดือนมิถุนายน 1940 เยอรมนีกำลังยึดฝรั่งเศส ที่เมืองบอร์โดซ์ กองสุลใหญ่ของโปรตุเกสวัย 54 นอนอยู่บนเตียง ข้างนอกสถานกงสุลมีคนหนีสงครามยื่นรอวีซ่า ชื่อของเขาว่าลีคำ Aristides de Sousa Mendes จำไว้ให้ดี เพราะมันจะสั้นลง

ความกล้าที่ต้องเลือกซ้ำทุกเช้า ไม่มีวินาทีเดียวให้ถ่ายรูป เรื่องนี้ไม่มีจังหวะเดียวที่กลองจับได้ มีแต่เช้าแล้วเช้าเล่า ที่เขาลุกขึ้นมาแล้วเลือกเซ็นอีกครั้ง ทั้งที่รู้ว่าทุกลายเซ็นคือหลักฐานชิ้นใหม่ในสำนวนของตัวเอง

คำตอบสองคำ

กติกามีชื่อว่า Circular 14 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 1939 วีซ่าสำหรับคนบางกลุ่มต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงก่อน หนึ่งในกลุ่มนั้นคือชาวยิวที่ถูกขับออกจากประเทศของตัวเอง เขาเคยฝ่าหนังสือเวียนฉบับนี้มาแล้ว และได้หนังสือดำหนิพร้อมคำเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรกลับมา

เขาขออนุมัติจากกระทรวง คำตอบลงวันที่ 13 มิถุนายน มีสองคำ Recusados vistos ไม่อนุมัติวีซ่า

ทางที่ปลอดภัยไม่ใช่ทางสมมติ มีคนเดินอยู่บนนั้นจริง กงสุลโปรตุเกสที่เมือง Bayonne ชื่อ Faria Machado ปฏิเสธวีซ่าตามคำสั่ง ไม่มีใครดำเนินเขา

สามวันบนเตียง

ในจดหมายถึงพี่ชาย Sousa Mendes เขียนว่า "ที่นี่สถานการณ์เลวร้ายมาก... และตอนนี้นอนอยู่บนเตียง ประสาทพังอย่างหนัก" เขานอนอยู่อย่างนั้นสามวัน

แล้วเขาก็ออกมาจากห้อง ประโยคที่เขาประกาศมีสองฉบับ ฉบับในนิตยสาร Smithsonian คือ "จะออกวีซ่าให้ทุกคนที่ขอ" ต่อด้วย "ต่อให้ถูกปลด ก็ทำได้อย่างเดียว คือทำอย่างคริสเตียน ตามที่มโนธรรมบอก"

ฉบับที่ถูกขายของเขาเล่าคือ "ตั้งแต่นี้ไป จะให้วีซ่าทุกคน" และ "จะไม่มีสัญชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนาอีกต่อไป" ถ้อยคำไม่ตรงกัน วันที่แน่นอนก็ยังถกเถียงกันอยู่ ใจความตรงกันทุกฉบับ

สายพาน

สถานกงสุลกลายเป็นสายพาน คนหนึ่งประทับตรา Sousa Mendes เซ็น ส่วน José de Seabra เลขาณูการของเขา ลงเลข แล้วสมุดทะเบียนก็จัดไว้ ลูกชายของเขาช่วยด้วย แรบไบ Chaim Kruger ปฏิเสธวีซ่าที่จะให้เฉพาะครอบครัวตัวเอง แล้วเดินไปเก็บหนังสือเดินทางจากฝูงคนข้างนอกมาให้แทน Yad Vashem บันทึกว่า Sousa Mendes ทำงานสามวันสามคืน

ลายเซ็นบอกเรื่องที่สมุดทะเบียนไม่ได้บอก ช่วงแรกมันคือ Aristides de Sousa Mendes ต่อมาเหลือ Sousa Mendes แล้วก็เหลือแค่ Mendes

ถ้ากระทรวงมีหนังสือเวียนห้ามกงสุลย่อชื่อตัวเอง เขาคงฝ่าไปอีกฉบับพร้อมกัน

คนที่มายืนในแถว

ในบรรดาคนที่มาขอกระดาษ มีตระกูล Rothschild มี Salvador Dalí กับ Gala มี Marcel Dalio กับ Madeleine LeBeau สองนักแสดงจาก Casablanca คนที่แหล่งข้อมูลระบุชัดว่าได้เข้าคือครอบครัว Rey ซึ่งพกต้นฉบับ Curious George มาด้วย และได้เข้าที่ Bayonne

ส่วนเลขานุการของอาร์ชดยุก Otto ยื่นหนังสือเดินทาง 19 เล่ม ระหว่างที่เจ้านายของเขานั่งรับประทานอาหารอยู่ที่ร้าน Le Chapon Fin แม้แต่ราชวงศ์ก็ต้องเข้าแถว ถึงจะส่งคนอื่นมายืนแทนก็ตาม

แล้วลิสบอนก็แจ้งสเปนว่าวีซ่าของเขาเป็นโมฆะ ที่ด่านชายแดน Hendaye เขาต่อรองกับเจ้าหน้าที่อยู่นานกว่าหนึ่งชั่วโมง แล้วเปิดประตูเองกับมือ โบกให้กลุ่มของ Kruger ผ่านไป

ตัวเลขที่ยาวขึ้นทุกครั้งที่เราเล่าต่อ

ลายเซ็นหดลงทุกวัน ตัวเลขกลับยาวขึ้นทุกครั้งที่มีคนเล่า

Yad Vashem บันทึกว่า ระหว่างวันที่ 15 ถึง 22 มิถุนายน 1940 เขาออกวีซ่ารวม 1,575 ใบ มูลนิธิ Sousa Mendes มีชื่อผู้ได้รับวีซ่าราว 3,900 คน และบอกว่ายังมีอีกหลายพันคนที่ไม่มีชื่อ เพราะวีซ่าที่ Bayonne กับ Toulouse ไม่เคยถูกลงทะเบียน และสมุดทะเบียนของบอร์โดซ์หายไปหนึ่งเล่ม

ตัวเลข 30,000 ที่ถูกเล่าต่อมาเรื่อย ๆ สืบย้อนไปได้ถึงการประมาณในนิตยสาร Jewish Life เมื่อปี 1964 มันเป็นตัวเลขประมาณที่รับสืบทอดกันมา ไม่ใช่ตัวเลขที่ใครนับ Yehuda Bauer เรียกสิ่งที่เขาทำว่า บางทีอาจเป็นปฏิบัติการช่วยชีวิตที่ใหญ่ที่สุดโดยคนคนเดียวในช่วงฮอโลคอสต์ คำนั้นไม่ต้องการเลข 30,000 มาค่า

ฤดูร้อนปีเดียวกัน ที่แคนัสในลิทัวเนีย รองกงสุลญี่ปุ่น Chiune Sugihara ก็เซ็นวีซ่าอยู่เหมือนกัน รายชื่อของเขามีเลขกำกับ 2,139 ใบ วีซ่าเหล่านั้นใช้ได้เพราะกงสุลดัชต์ Jan Zwartendijk รับรองปลายทาง Curaçao ไว้ให้ก่อน ส่วนเลข 6,000 ที่ถูกเล่ากันคือผลคูณจากการสมมติว่าวีซ่าหนึ่งใบพาคนไปได้หลายคน ตัวเลขของทั้งสองคนโตขึ้นระหว่างทาง ไม่ใช่ตอนที่ปากกาอยู่บนกระดาษ

ราคา

วันที่ 22 มิถุนายน โทเรลของ Salazar ที่สั่งให้หยุดมาถึงมือเขา วันที่ 24 มิถุนายน เขาถูกเรียกตัวกลับ วันที่ 4 กรกฎาคม การสอบสวนทางวินัยเริ่ม ข้อกล่าวหา 15 ข้อตามแหล่งหนึ่ง และ 14 ข้อตามอีกแหล่ง

วันที่ 19 ตุลาคม 1940 บทลงโทษที่เสนอขึ้นมาก็คือลดชั้น Salazar ไม่ยอมแค่นั้น เขาสั่งให้ Sousa Mendes รับเงินเดือนครึ่งเดียวหนึ่งปี แล้วปลดเกษียณ เอกสารคดีถูกปิดผนึก มีรายงานว่าเดือนตุลาคมปีนั้น Sousa Mendes พูดว่า "ขอยืนข้างพระเจ้าสู้กับมนุษย์ ดีกว่ายืนข้างมนุษย์สู้กับพระเจ้า"

เขาไม่ได้ทำงานอีกเลย ถึงปี 1942 ครอบครัวของเขาไปกินอาหารที่โรงทานของชุมชนชาวยิวในลิสบอน ปี 1945 เขาเป็นโรคหลอดเลือดสมอง ปี 1948 ภรรยาของเขา Angelina เสียชีวิต ที่ดินของครอบครัวถูกขายใช้หนี้ เขาเสียชีวิตวันที่ 3 เมษายน 1954 อายุ 68

ปี 1966 Yad Vashem ยกย่องเขา ปี 1988 รัฐสภาโปรตุเกสคืนเกียรติให้เขา 34 ปีหลังเขาเสียชีวิต

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละเอียด ทางที่ปลอดภัยคือทำตาม Circular 14 และมีกงสุลอีกคนเดินทางนั้นจริงโดยไม่มีใครตำหนิ เขารู้ว่าเสี่ยง เพราะเคยโดนตำหนิมาแล้ว แต่สิ่งที่เสี่ยงคืองานเงิน และชื่อเสียง ไม่ใช่ชีวิต

อำนาจเซ็นเป็นของเขาคนเดียว แต่สายพานต้องมีคนประทับตรา คนลงเลข และระบายใบที่เก็บหนังสือเดินทาง ผลทั้งหมดตกกับคนแปลกหน้า และความเสี่ยงที่เขารับก็สมเหตุสมผลกับชีวิตที่ได้

ซิดที่ต่ำที่สุดคือ ถอยไม่ได้ สิ่งที่เขาทำไม่ใช่ก้าวเดียวที่ก้าวแล้วย้อนไม่ได้ มันคือหนึ่งสัปดาห์ของก้าวเล็ก ๆ ที่เขาหยุดได้ทุกเช้า และเวลาที่ใช้ตัดสินใจก็ไม่ใช่ไม่กี่นาที แต่เป็นวันแล้ววันเล่า แล้วเขาก็ไม่หยุด

ใบคะแนน · Aristides de Sousa Mendes · บอร์โดซ์ 1940

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 2 · คนเดียว 2 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 1 · ไม่บ่าบั่น 3
รวม 14 จาก 18 · ไม่ใช่ก้าวเดียว แต่เป็นหนึ่งในสัปดาห์ของก้าวที่เขาหยุดได้ทุกเช้า

สามเดือนหลังวันที่ประตูที่ Hendaye ปิด เขาตรู่วันหนึ่งในวอร์ซอ นายทหารม้าสำรองชาวโปแลนด์คนหนึ่งใช้ชื่อที่ยืมมาจากคนอื่น แล้วเดินเข้าไปหาวงล้อมของทหารเยอรมัน ตามที่เขาเขียนเล่าเอง

8 · คนที่เดินเข้าไปในวงล้อม

เช้าวันที่ 19 กันยายน 1940 ราวหกโมง ในย่าน Żoliborz ของวอร์ซอ ทหารเยอรมันกำลังกวาดจับผู้ชาย วันนั้นมีคนถูกกวาดไปราว 2,000 คน หนึ่งในนั้นคือชายวัย 39 ที่ใช้ชื่อ Tomasz Serafiński ชื่อจริงของเขาคือ Witold Pilecki และเขารู้ว่าวงล้อมนี้จะพาเขาไปที่ Auschwitz

ตำนานขอบปิดเศษความกล้าขึ้น ตัวจริงไม่ต้องการการปิดเศษ เรื่องของเขาถูกเล่าต่อจนเรียกว่าตัวจริง ฉบับที่ตรวจแล้วขรุขระกว่า และไม่ได้บาลงเลย

ห้องประชุมปลายเดือนสิงหาคม

Pilecki เป็นนายทหารม้าสำรอง และเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งกองทัพลับโปแลนด์ หรือ TAP ปลายเดือนสิงหาคม 1940 พันตรี Jan Włodarkiewicz เรียกประชุม TAP ความคิดที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นคือ ส่งผู้นำ TAP สักคนเข้าไปใน Auschwitz

ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ตลอด คืออยู่วอร์ซอต่อ แล้วบัญชาการ TAP ต่อไป Włodarkiewicz เองเรียกภารกิจนี้ว่าไม่ใช่คำสั่ง แต่เป็นคำเชิญให้อาสา คนที่ตอบว่าไม่ ไม่มีใครตำหนิได้

อาสา หรือถูกขอ

คำว่าอาสาสมัครติดอยู่กับชื่อเขามานาน เอกสารของสถาบัน Pilecki เรียกเขาว่าอาสาสมัครคนเดียวที่เข้า Auschwitz คำเล่าของ Malinowski บอกว่าเขาอาสาเอง แล้ว Włodarkiewicz รับเขาเป็นผู้สมัคร งานวิจัยปี 2019 อีกชิ้นเขียนว่าเขาอาสา โดยได้รับความเห็นชอบจาก Rowecki

แล้วในปี 2017 บทความของ Cuber-Strutyńska ในวารสารวิชาการ Zagłada Żydów ก็เปิดคำให้การของเขาเองเมื่อปี 1948 ประโยคในนั้นคือ "ถูกพันตรี Włodarkiewicz Jan เร่งเร้าให้ก้าวนี้" ข้อสรุปของเธอคือ คำว่าอาสาสมัครในบริบทของเหตุการณ์นั้นถูกใช้อย่างไม่แม่นยำ เธอสืบด้วยว่าคำนี้แพร่ออกไปจากบันทึกความทรงจำของ Wincenty Gawron กับหนังสือชีวประวัติรุ่นหลัง

นี่คือการปิดเผด็จครั้งแรก ถูกขอแล้วตอบรับ ถูกปิดขึ้นเป็นอาสาเอง การปิดแบบนี้ไม่ต้องใช้เครื่องคิดเลข ใช้แค่บันทึกความทรงจำหนึ่งเล่ม แล้วให้ชีวประวัติรุ่นหลังเล่าซ้ำ

ประโยคที่เชื่อตรงอยู่ตรงกลาง เขาไม่ได้ถูกเกณฑ์ เขาถูกขอ แล้วรับภารกิจที่ไม่มีใครบังคับเขาได้

ค่ายที่ยังไม่มีใครรู้จัก

ชื่อ Auschwitz ที่โลกรู้จักวันนี้ อ่านย้อนกลับไปหาเช้าวันนั้นได้ง่ายเกินไป ในเดือนกันยายน 1940 Birkenau ยังไม่มี ห้องรมแก๊สก็ยังมี Alex Storozynski เล่ากับ NPR ในปี 2010 ว่า "ผู้คนคิดว่ามันเป็นแค่ค่ายเชลยศึก" บางคนคิดว่าเป็นค่ายกักกันหรือเรือนจำขนาดใหญ่

เขาไม่ได้เดินเข้าไปหาความตายที่มีชื่อเรียกแล้ว เขาเดินเข้าไปหาค่ายที่โหดร้าย ซึ่งไม่มีใครข้างนอกรู้ว่าข้างในเป็นอย่างไร และมันโหดขึ้นเป็นสิ่งที่เลวร้ายกว่าที่ใครในปี 1940 จะรู้ได้

เช้าวันนั้น

แหล่งข้อมูลไม่ตรงกันว่าเขาถูกจับในการกวาดจับบนถนน หรือในการค้นอาคาร ในรายงานของเขาเอง เขาเขียนว่ายังมีคนไม่กี่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ "ซึ่งเห็นการเดินไปคนเดียวตอนหกโมงเช้า ที่หัวมุมถนน Aleja Wojska กับถนน Felińskiego" อีกหลายแหล่งบอกว่าเขาถูกจับในห้องพักของพีเอสไอบนถนน Wojska Polskiego เล่มนี้พิมพ์ทั้งสองฉบับ

คนที่ถูกจับมาด้วยกัน เขาบรรยายไว้แห้ง ๆ ว่า "ฝูงชนทั้งกลุ่มของเราทำตัวเหมือนฝูงแกะที่ไม่ชัดขึ้น" คำว่า ของเรา รวมตัวเขาเองไว้ด้วย ต่างกันตรงที่เขาไม่เหตุผลอีกอย่างที่ยืนยันอยู่ตรงนั้น

นักโทษหมายเลข 4859

คืนวันที่ 21 ต่อ 22 กันยายน 1940 ขบวนการสังหารทุกคน 1,705 คนมาถึง Auschwitz Witold Pilecki กลายเป็นนักโทษหมายเลข 4859

เขาอยู่ในนั้นราวสองปีครึ่ง ช่วงอีสเตอร์ปี 1943 เขาอยู่ในกะกลางคืนที่โรงอบขนมปัง นอกครัว จัดประตูเหล็ก ตัดสายโทรศัพท์ แล้วหนีออกมาได้

รายงานของเขาอย่างน้อย 10 ฉบับไปถึงรัฐบาลโปแลนด์พลัดถิ่นและฝ่ายสัมพันธมิตร Fairweather ผู้ค้นคว้าเรื่องของเขาสรุปรว่า "โลกไม่ได้ตอบสนองต่อรายงานของเขาในตอนนั้น" รายงานเหล่านั้นไม่ได้หยุดค่าย มันคือคำให้การของคนที่เขาไปเห็นกับตา

ชื่อที่ยืมมาจากคนที่ยังไม่ตาย

ชื่อที่เขาใช้เป็นของจริง Tomasz Serafiński ซึ่งทุกคนเชื่อว่าตายไปแล้ว หลังการหนี Pilecki ได้พบเจ้าของชื่อตัวจริงแถว Wiśnicz และ Serafiński คนนั้นเองที่ให้ที่หลบซ่อนแก่เขา

ชื่อที่ยืมไปเข้าค่าย กลับมาช่วยคนยืมตอนที่เขาออกมา

ปี 1948

หลังสงคราม เขากลับไปทำงานได้ดินอีกครั้ง วันที่ 8 พฤษภาคม 1947 หน่วยความมั่นคงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จับเขา และเขาถูกทรมาน การพิจารณาคดีเริ่มวันที่ 3 มีนาคม 1948 วันที่ 15 มีนาคม ศาลพิพากษาประหารชีวิต คำร้องถึงประธานาธิบดี Bierut ถูกปฏิเสธ

วันที่ 25 พฤษภาคม 1948 เวลา 21:30 เขาถูกยิงที่เรือนจำ Mokotów ไม่มีใครรู้ว่าศพของเขาอยู่ที่ไหน

จริงหรือมั่ว · สามครั้งที่ถูกปิดเศษ

1. Pilecki ถูกจับเข้าค่ายตั้งแต่ปลายปี 1939
2. ศาลพิพากษาประหารชีวิต Pilecki วันที่ 15 พฤษภาคม 1948
3. รายงานของ Pilecki ถูกตีพิมพ์ให้คนทั่วไปอ่านไม่นานหลังสงคราม

เฉลย 1. มั่ว — วันที่ถูกจับคือ 19 กันยายน 1940 บทวิจารณ์หนังสือชิ้นหนึ่งในปี 2019 ปิดมันลงหลังไปเกือบปี · 2. มั่ว — ชีวิตประวัติที่ IPN ของโปแลนด์เผยแพร่ระบุวันพิพากษาว่า 15 มีนาคม 1948 เดือนพฤษภาคมเป็นเดือนที่เขาถูกยิง · 3. มั่ว — รายงานของเขาตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2000 ห้าสิบกว่าปีหลังสงครามจบ

นับรวมคำว่าอาสา เรื่องนี้ถูกปิดเศษสี่ครั้ง ทั้งปีที่ถูกจับ เดือนที่ถูกพิพากษา ปีที่โลกได้อ่าน และคำว่าอาสา แต่ละครั้งปิดไปคนละทาง ตัวจริงยังอยู่ที่เดิม ในเอกสารที่มีคนเปิดอ่านแล้ว

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละเอียด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ และคนที่เสนอภารกิจเรียกมันว่าคำเชิญ แต่คำให้การของเขาเองบอกว่าถูกเร่งเร้า ทางเลือกจริงจึงไม่เต็ม

เขารู้ว่ากำลังเข้าค่ายของเยอรมัน แต่ไม่มีใครในปี 1940 รู้ว่าค่ายนั้นจะกลายเป็นอะไร เป้าหมายคือบอกโลกว่าข้างในเกิดอะไรขึ้น และเขาไม่ได้เข้าไปเพื่อโทษ เขาเข้าไปพร้อมภารกิจ แผน และข้อปลอม

ซิด ถอยไม่ได้ ได้ครั้งเดียว เขามีเวลาราวสามสัปดาห์ให้คิด ไม่ใช่ไม่กี่นาที แต่เมื่อเดินเข้าไปในวงล้อมแล้ว ไม่มีทางเรียกถ่วงนั้นคืน

ซิดที่ต่ำที่สุดคือ คนเดียว ความคิดเกิดในห้องประชุม การกิจคือส่งผู้นำ TAP สักคน และถ้าเขาไม่ไป คนอื่นก็ถูกส่งไปแทนได้

ไบคเนน • Witold Pilecki • วอร์ซอ 1940

ทางเลือกจริง 2 • รู้ว่าเสี่ยง 2 • คนเดียว 1 • เพื่อคนอื่น 3 • ถอยไม่ได้ 2 • ไม่บ่าบั่น 3

รวม 13 จาก 18 • การกิจเกิดในที่ประชุม และถ้าเขาไม่ไป คนอื่นก็ถูกส่งไปแทนได้

15 ปีต่อมา ราวห้าโมงครึ่งเย็นวันที่ 1 ธันวาคม 1955 ที่มอนต์กอเมอรี รัฐแอละแบมา ช่วงเย็บผ้าของห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งเลิกงาน แล้วก้าวขึ้นรถเมล์สาย Cleveland Avenue

9 • ที่นั่งแถวกลาง

ราวห้าโมงครึ่งเย็นวันที่ 1 ธันวาคม 1955 ที่เมืองมอนต์กอเมอรี รัฐแอละแบมา ช่วงเย็บผ้าของห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งขึ้นรถเมล์หมายเลข 2857 เพื่อกลับบ้าน เธอนั่งลงในแถวกลาง ช่วงชายผิวดำคนหนึ่ง อีกฝั่งทางเดินมีหญิงผิวดำสองคน เธอชื่อ Rosa Parks

เธอไม่ได้เหนื่อยชา เธอเหนื่อยกับการยอม ที่ป้ายที่สาม ที่นั่งโซนคนขาวเต็ม คนขับสั่งให้คนผิวดำในแถวกลางลุกให้ผู้โดยสารผิวขาวนั่ง สามคนในแถวนั้นลุก เธอไม่ลุก จังหวะนั้นคือสิ่งที่เล่นนี้จะวัด

ทางที่เพิ่งเดินผ่านหน้าเธอไปสามรอบ

ทางที่ปลอดภัยไม่ได้ซ่อนอยู่ที่ไหน มันเพิ่งลุกขึ้นยืนให้เธอดูถึงสามคน ในมอนต์กอเมอรีปี 1955 การลุกให้คนขาวนั่งคือสิ่งที่กฎและธรรมเนียมคาดหวัง ไม่มีใครจะตำหนิช่วงเย็บผ้าที่ลุก

เธอล้ำที่หลังว่าเคยคิดถึงการขัดขึ้นด้วยแรง แต่ไม่มีทางจะสู้ได้ สิ่งที่เหลืออยู่คือการนั่งเฉย ๆ เธออธิบายมันไว้ว่า "รู้สึกว่ถ้าลุกขึ้นยืน ก็แปลว่าเห็นด้วยกับวิธีที่ตัวเองถูกปฏิบัติ และไม่ได้เห็นด้วย"

ประโยคเดียว สองฉบับ

คนขับชื่อ James F. Blake เขาเชื่อว่าให้ตำรวจมาจับ คำตอบของเธอถูกบันทึกไว้สองฉบับ ฉบับหนึ่งว่า "จะทำก็ทำได้" อีกฉบับว่า "เชิญทำไปได้เลย" ใจความตรงกัน ถ้อยคำไม่ตรง เล่มนี้พิมพ์ทั้งสอง

Blake ออกไปโทรหาหัวหน้า แล้วโทรเรียกตำรวจ ระหว่างนั้นเธอนั่งอยู่ที่เดิม เอกสารที่ค้นได้ไม่ได้บอกว่าเธอนั่งรอนานเท่าไร

ฝึกมาทั้งชีวิต แต่ไม่ได้แน่นนั้น

ภาพข้างเย็บผ้าธรรมดาที่บังเอิญกลายเป็นตำนาน เอกสารเล่าอีกแบบ เธอเป็นเลขานุการของ NAACP มาตั้งแต่ 1943 และหน้าร้อนปี 1955 เพิ่งไปเข้าอบรมที่ศูนย์ Highlander เธอรู้ด้วยว่เก้าเดือนก่อน ในเดือนมีนาคม 1955 เด็กสาววัย 15 ชื่อ Claudette Colvin ปฏิเสธไม่ลุกแบบเดียวกัน และถูกจับ

ประวัตินั้นทำให้เย็นวันนั้นดูเหมือนแผน และแหล่งข้อมูลยังแตกเป็นสองทาง ทางหนึ่งอ่านจากการฝึกของเธอและขบวนการที่รออยู่ อีกทางอ่านจากเย็นนั้นเอง Brinkley เขียนว่เธอไม่ได้คิดไว้ก่อน Darlene Clark Hine เขียนว่เธอไม่ได้วางแผนจะฝ่าฝืนกฎหมายในวันนั้น Mary Fair Burks เพื่อนร่วมชั้นเรียนเก่าของเธอ บอกว่เธอไม่ได้ทำในนามของ NAACP

ทั้งสองอย่างจริงพร้อมกัน นักเคลื่อนไหวที่ผ่านการฝึกมาแล้ว กับจังหวะที่ไม่ได้นัดใครไว้

คำว่าเหนื่อย

เธอปิดเรื่องขาล้ำไว้ด้วยปากของเธอเอง "ไม่ได้เหนื่อยกาย หรือก็ไม่ได้เหนื่อยไปกว่าทุกเย็นหลังเลิกงาน" แล้วต่อว่ "ไม่ สิ่งเดียวที่เหนื่อย คือเหนื่อยกับการยอม"

แล้วเธอก็ปิดตำนานฝั่งตรงข้ามไว้ด้วย ฝั่งที่ว่าเธอขึ้นรถมาเพื่อสร้างประวัติศาสตร์ "ไม่ได้ขึ้นรถเมล์เพื่อให้ถูกจับ ขึ้นรถเมล์เพื่อกลับบ้าน"

โบปลิว 35,000 แผ่น

หลังเธอถูกจับ เมืองที่เตรียมตัวรออยู่ก็ขยับ Nixon กับสามีภรรยา Durr เลือக்கดีของเธอเป็นคดีทดสอบ ก่อนหน้านั้นนักเคลื่อนไหวเคยตัดสินว่าคดีของ Colvin และของ Mary Louise Smith ไม่เหมาะสม ลำดับตรงนี้สำคัญ การเลือกเกิดหลังการนั่ง ไม่ใช่ก่อน

Women's Political Council ของเมืองพินช์โบปลิว 35,000 แผ่น นัดคว่ำบาตรรถเมล์หนึ่งวันในวันที่ 5 ธันวาคม และพิมพ์ภายใต้ข้ออ้างว่ากำลังตรวจสอบ

การคว่ำบาตรเริ่มตามนัด สมาคม MIA ถูกตั้งขึ้นและเลือก Martin Luther King Jr. เป็นผู้นำ คนราว 15,000 คนไปรวมกันที่โบสถ์ Holt Street Baptist ส่วน Colvin ซึ่งทำแบบเดียวกันก่อนหน้าเก้าเดือน ไม่ได้จุดการคว่ำบาตรเลย การกระทำเดียวกันโดยคนต่างคน ได้ผลต่างกัน

สิ่งที่การนั่งครั้งนั้นปลุกขึ้นมา

เช้าวันที่ 5 ธันวาคม 1955 คนผิวดำในมอนต์กอเมอรีราว 90% ไม่ขึ้นรถเมล์ การคว่ำบาตรที่นัดไว้หนึ่งวันไม่ได้จบในวันเดียว มั่นยึดไปราว 13 เดือน ตลอดเวลานั้น ชุมชนคนผิวดำทั้งเมืองเลือกไม่กลับขึ้นรถเมล์

ระหว่างนั้น คดีหนึ่งเดินขึ้นศาล วันที่ 5 มิถุนายน 1956 ศาลรัฐบาลกลางตัดสินในคดี Browder v. Gayle ว่าการแบ่งที่นั่งบนรถเมล์ตามสีผิวขัดรัฐธรรมนูญ เดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน ศาลสูงสุดของสหรัฐฯ ยืนตามคำตัดสินนั้น วันที่ 20 ธันวาคม 1956 การคว่ำบาตรยุติ เช้าวันรุ่งขึ้น King ขึ้นรถเมล์ที่ไม่มีเส้นแบ่งที่นั่งแล้ว

ผลที่ไปไกลกว่ารถเมล์คือรูปแบบของการต่อสู้ ศูนย์ศึกษาของ King ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดสรุปว่า การคว่ำบาตรครั้งนี้พิสูจน์ว่าการประท้วงมวลชนโดยไม่ใช้ความรุนแรง ทำลายการแบ่งแยกได้สำเร็จ และกลายเป็นแบบให้การต่อสู้ในเมืองอื่นทั่วภาคใต้ ส่วน King ซึ่งถูกเลือกเป็นผู้นำในวันแรกของการคว่ำบาตร ก็กลายเป็นผู้นำที่คนทั้ง

ประเทศรู้จัก ในหนังสือปี 1958 เขาเขียนว่าความหมายที่แท้ของการคว่ำบาตรคือ "พลังของความเคารพตัวเองที่เติบโตขึ้น"

ประโยคนั้นย้อนกลับไปหาที่นั่นแถวกลางพอดี้ สิ่งที่ช่างเย็บผ้าคนหนึ่งปฏิเสธจะยอม ในเย็นวันพฤหัสบดี กลายเป็นสิ่งที่คนทั้งเมืองปฏิเสธจะยอมตลอด 13 เดือน แล้วกลายเป็นสิ่งที่กฎหมายของประเทศต้องเปลี่ยนตาม

ประเทศเดียวกันตอบแทนเธอซ้ำ แต่ตอบแทน ปี 1996 เธอได้เหรียญ Presidential Medal of Freedom ปี 1999 สภาองเกรสมอบเหรียญ Congressional Gold Medal และเรียกเธอว่า มารดาของขบวนการเสรีภาพ

สิบสี่ดอลลาร์

ศาลตัดสินว่าเธอผิด ปรับ 10 ดอลลาร์ บวกค่าธรรมเนียมศาลอีก 4 ดอลลาร์ ตามรายงานของ PBS เธอไม่ได้จ่าย การพิจารณาคดีใช้เวลา 5 นาที หรือ 30 นาที แล้วแต่ว่าเปิดหนังสือของนักเขียนชีวประวัติคนไหน

สิบสี่ดอลลาร์เป็นส่วนที่ถูกที่สุดของบิล เดือนมกราคม 1956 ห้าง Montgomery Fair ไล่เธอออก ราวหนึ่งสัปดาห์ต่อมา Raymond สามีของเธอถูกไล่ออกจากฐานทัพอากาศ Maxwell คำขู่ฆ่ามาถึงเป็นประจำ เดือนกุมภาพันธ์ 1956 เธอถูกฟ้องพร้อม King และคนอื่นอีกกว่า 80 คน

เดือนสิงหาคม 1957 ครอบครัวย้ายไปดีทรอยต์ แห่หนึ่งว่าไปหางานที่ดีกว่า อีกแห่เน้นคำขู่และเรื่องเงิน เมื่อเธอจากไปในปี 2005 ร่างของเธอถูกตั้งไว้ที่โถงโดมของรัฐสภาสหรัฐฯ เธอเป็นคนที่ 31 ที่ได้เกียรตินี้ และเป็นผู้หญิงคนแรก

คนขับคนเดิม

รายละเอียดสุดท้ายอยู่ที่คนขับ James F. Blake คือคนเดียวกับที่เคยไล่เธอลงจากรถเมลิในปี 1943 สิบสองปีก่อนเย็นวันนั้น เธอบอกว่าถ้าสังเกตเห็นว่าใครขับ เธอคงไม่ขึ้นรถคันนั้น

รถเมล์คันนั้นทุกวันนี้จอดอยู่ในพิพิธภัณฑ์ Henry Ford และไม่รับผู้โดยสารอีกแล้ว ส่วนเย็นวันที่ 1 ธันวาคม 1955 ขึ้นอยู่กับเรื่องเล็กเรื่องหนึ่ง ช่างเย็บผ้าที่เหนื่อยกับการยอม ไม่ได้เงยหน้ามองคนขับ

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละขีด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ และเพิ่งมีคนเลือกมันไปสามคน เธอรู้ว่าจะถูกจับ เพราะคนขับบอกตรง ๆ และเพราะเด็กสาววัย 15 เพิ่งถูกจับมาก่อน บนรถคันนั้นไม่มีใครตัดสินใจแทนเธอ ไม่มีใครรอทำแทน และไม่ต้องใช้มือใคร ขบวนการของเมืองมาทีหลัง

เวลามีเป็นวินาทีถึงนาที และคำปฏิเสธต่อหน้าคนขับทำให้เขาเดินไปโทรเรียกตำรวจ จากจุดนั้นเรื่องก็เดินต่อไปเองโดยไม่รอเธอ เธอไม่ได้หาอันตรายมาโชว์

สองขีดไม่เต็ม ขีดแรกคือ รู้ว่าเสี่ยง การถูกจับในแอลเบมาปี 1955 ไม่ใช่เรื่องเล็ก แต่ความตายไม่ได้อยู่ตรงหน้าเธอในวินาทีนั้น แบบที่มันอยู่ตรงหน้าคนอื่นบางคนในเล่มนี้

ขีดที่สองคือ เพื่อคนอื่น วัดจากสิ่งที่เธอพูดถึงวินาทีนั้นเอง สิ่งที่เราเหนื่อยคือการยอมของตัวเธอ สิ่งที่เรายืนยันคือศักดิ์ศรีของตัวเอง ในการปฏิบัติแบบเดียวกับที่คนผิวดำทุกคนบนรถเมล์ของเมืองนั้นโดน ไม่มีชีวิตของใครแขวนอยู่บนที่นั่งนั้น

ทั้งสองแต้มที่หายไป เป็นเรื่องของสิ่งที่วางอยู่บนตาชั่งในเย็นนั้น ไม่ใช่ความกล้าของการเลือก สี่ขีดที่วัดตัวการเลือกเอง คือ ทางเลือกจริง คนเดียว ถอยไม่ได้ และไม่บ่าบั่น เธอได้เต็มทุกขีด และเธอเป็นคนเดียวในเล่มนี้ที่ได้เต็มครบทั้งสี่ขีดนี้

ไม้บรรทัดของเล่มนี้วัดเฉพาะวินาทีที่ตัดสินใจ และจงใจไม่นับสิ่งที่ตามมา เพราะคนที่ตัดสินใจไม่รู้อนาคต แต่ถ้าวัดสิ่งที่ตามมา การนั่งเฉยครั้งเดียวบนรถเมล์คันนี้ คือจุดตั้งต้นของการคว่ำบาตร 13 เดือน คำพิพากษาของศาลสูงสุด และผู้นำคนหนึ่งของขบวนการที่เปลี่ยนกฎหมายทั้งประเทศ ไม่ต้องมีปืน ไม่ต้องมีเครื่องบิน ใช้แค่การไม่ลุก

ใบคะแนน • Rosa Parks • มอนต์กอเมอรี 1955

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 2 · คนเดียว 3 · เพื่อคนอื่น 2 · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบั่น 3

รวม 16 จาก 18 · ความตายไม่ได้อยู่ตรงหน้าเธอในวินาทีนั้น และสิ่งที่เธอยืนยัน คือศักดิ์ศรีของตัวเอง ในการปฏิบัติที่คนผิดทุกคนโดนเหมือนกัน

สามสิบสี่ปีต่อมา อีกฟากหนึ่งของโลก ชายคนหนึ่งในเสื้อเชิ้ตสีขาวถือถุงซอปปิงสองใบ ก้าวออกไปยืนขวางถนนสายกว้างในปักกิ่ง ตรงหน้าขบวนรถถังที่กำลังแล่นเข้ามา จนถึงวันนี้ไม่มีใครรู้ว่าเขาชื่ออะไร

10 · ถุงสองใบ

วันที่ 5 มิถุนายน 1989 บนถนนฉางอัน ริมมุมตะวันออกเฉียงเหนือของจัตุรัสเทียนอันเหมินในปักกิ่ง รถถัง Type 59 ขบวนหนึ่งกำลังแล่นไปทางตะวันออก ชายคนหนึ่ง ในเสื้อเชิ้ตสีขาว ถือถุงซอปปิงสองใบ ก้าวออกไปยืนขวางหน้าคันแรก

ไม้บรรทัดวัดได้เฉพาะคนที่เรารู้จัก และคนกล้าบางคนไม่เหลือชื่อไว้ให้วัด เล่มนี้รู้ว่าชายคนนั้นทำอะไรแทบทุกวินาที เพราะมีภาพนิ่งห้าภาพ และมีภาพเคลื่อนไหวจากช่างกล้องของ ABC, CNN และ NBC แต่ไม่รู้ว่าเขาชื่ออะไร คิดอะไร หรือเกิดอะไรขึ้นกับเขาหลังจากนั้น

เมืองที่เพิ่งได้ยินเสียงปืน

หนึ่งวันก่อนหน้านั้น จัตุรัสถูกเคลียร์ด้วยกำลัง เสียงปืนของคืนก่อน ๆ เป็นสิ่งที่ทั้งเมืองรู้ Stuart Franklin ช่างภาพที่ถ่ายภาพนี้จากระเบียงชั้นบนริมถนน เล่าว่าพลเรือนที่ยืนเรียงหน้าเผชิญทหารและรถถังถูกยิง มีผู้บาดเจ็บล้มตายอย่างน้อย 20 ราย

ทางที่ปลอดภัยคือยืนอยู่บนทางเท้าต่อไป ทุกคนในเมืองนั้นจะเข้าใจ คนที่ยืนมองอยู่ริมถนนก็เลือกทางนั้น และไม่มีบันทึกว่ามีใครคนไหนออกไปทำแบบเดียวกันที่จุดนั้น

ราวสามนาทีก่อน

รถถังคันแรกเลี้ยวหลบ เขาก้าวไปขวางอีก มันเลี้ยวอีก เขาก้าวตามอีก จนรถถังดับเครื่อง ขบวนข้างหลังที่มีเกือบ 20 คันหยุดตาม การตัดสินใจของคนขับที่เลือกหยุด ก็เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องนี้

เขาปีนขึ้นไปบนตัวรถ ตะโกนใส่ช่องบนป้อมปืน แล้วปีนขึ้นไปบนป้อม พุดกับลูกเรือ คนหนึ่งที่ช่องของพลยิง ไม่มีใครรู้ว่าเขาพูดอะไร จากนั้นเขาปีนลงมา ชายสองคนในชุดสีน้ำเงินดึงเขาออกไป แล้วรถถังก็ติดเครื่องเดินต่อ

ทั้งหมดใช้เวลาราวสามนาทีก่อนที่ Franklin บอกว่าไม่ถึงสามนาทีก่อนที่ Harunobu Kato จาก NHK บอกว่าเกิน แหล่งสองแหล่งไม่ตรงกัน Franklin สรุปภาพนั้นไว้สั้นที่สุด "เขาขวางทางรถถังไว้คนเดียว"

ชายสองคนนั้นเป็นใคร ก็ไม่มีใครตอบได้แน่ Charlie Cole ช่างภาพอีกคนบอกว่าเป็นเจ้าหน้าที่ความมั่นคงสาธารณะ Jan Wong คิดว่าเป็นคนแถวนั้นที่เป็นห่วงเขา คนที่เห็นเหตุการณ์อีกคนเล่าว่า "เขากลืนหายใจเข้าไปในฝูงคน แล้วก็หายไป"

ชื่อที่ไม่มีใครยืนยัน

หนังสือพิมพ์ฉบับวันอาทิตย์ในลอนดอนฉบับหนึ่งพิมพ์ชื่อเขาว่า Wang Weilin นักศึกษาวัย 19 นักข่าวที่ใส่ชื่อนั้นบอกว่าได้มาหลังคุยกับแหล่งข่าวชั้นดีสามคน ไม่มีใครยืนยันชื่อนี้ได้ Robin Munro พุดไว้ในสารคดีของ PBS Frontline ปี 2006 ว่า "ความจริงคือเราไม่รู้เลยว่าชายคนนี้ชื่ออะไร"

สิ่งที่เกิดกับเขา

ไม่มีใครรู้ คำกล่าวอ้างที่มีอยู่ขัดกันเอง และไม่มีข้อไหนยืนยันได้

Bruce Herschensohn กล่าวในสุนทรพจน์ปี 1999 ว่าเขาถูกประหารหลังจากนั้น 14 วัน Cole เชื่อว่าเขาถูกประหาร แต่ไม่ได้เห็นเอง Timothy Brook ว่าเขาถูกตัดสินจำคุก 10 ปี Jan Wong คิดว่าเขายังมีชีวิตอยู่ในจีนแผ่นดินใหญ่

เจียง เจ๋อหมิน ตอบ Barbara Walters ในปี 1990 ว่า "คิดว่าไม่เคยถูกฆ่า" และว่า "ยืนยันไม่ได้ว่าชายหนุ่มที่คุณพูดถึงถูกจับหรือไม่" ในปี 2000 เขาบอก Mike Wallace ว่าชายคนนั้นไม่เคยถูกจับ และไม่รู้ว่าจะตอนนี้อยู่ที่ไหน

คำตอบจากคนที่อยู่ในตำแหน่งที่น่าจะรู้มากที่สุด ขึ้นต้นด้วยคำว่า คิดว่า

สิ่งที่ถูกลบ

สื่อของรัฐจีนเคยเอาภาพนี้ไปออกโทรทัศน์ครั้งหนึ่ง ประณามเขาว่าเป็นคนเลว แล้วไม่เคยฉายอีก

ในปี 2013 มีคนตัดต่อภาพนี้ เปลี่ยนรถถังทั้งขบวนเป็นเปิดยางตัวใหญ่ Weibo จึงบล็อกคำว่า เปิดเหลืองตัวใหญ่ ระบบเซ็นเซอร์ของรัฐต้องเสียเวลาไล่ตามเปิดยาง

ในปี 2006 ทีมสารคดี Frontline เอาภาพนี้ไปให้นักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่งดู นักศึกษาคนหนึ่งถามกลับว่า "นี่เป็นงานศิลปะหรือเปล่า แต่งขึ้นมาเองหรือ" สิบเจ็ดปีหลังจากนั้น นักศึกษาคนหนึ่งในเมืองเดียวกันไม่แน่ใจว่าภาพนี้เป็นของจริง

ฟิล์มในถังชักโครก

ภาพนี้ออกมาถึงโลกด้วยเส้นทางที่ไม่มีใครวางแผนไว้

ตอนตำรวจบุกห้องของ Charlie Cole เขาซ่อนฟิล์มไว้แบบนี้ "เข้าไปในห้องน้ำ ยกฝาชักโครกออก แล้วใส่มันลงไปถังชักน้ำ" เขาถูกบังคับให้เซ็นคำสารภาพ ภาพของเขาได้รางวัล World Press Photo of the Year ปี 1990

ฟิล์มของ Franklin ออกจากปักกิ่งไปในภาชนะใส่ชาของโปรติวเซอร์ทีวีชาวฝรั่งเศส แหล่งหนึ่งว่ากระป๋อง อีกแหล่งว่ากล่อง

Jeff Widener เป็นช่างวัด คั่นก่อนหน้าเพ็งโดนอิฐที่ผู้ประท้วงขว้างมาถูกหัว และฟิล์มหมด นักศึกษาอเมริกันชื่อ Kirk Martsen ไปได้ฟิล์มมาจากนักท่องเที่ยวนคนหนึ่ง หนึ่งม้วน ความไวแสง 100 ASA ภาพของ Widener ถ่ายด้วยฟิล์มม้วนนั้น Widener บอกทีหลังว่า "ไม่เคยฝันเลยว่าภาพนี้จะกลายเป็นของที่คนคลั่งไคล้กันขนาดนี้"

ฟิล์มม้วนเดียวของนักท่องเที่ยวนทำให้มีภาพหนึ่ง ถังชักน้ำก็บกล่องชาช่วยให้อีกสองภาพรอด ชายในภาพไม่มีถังชักน้ำให้ซ่อน ภาพรอด ชื่อไม่รอด

ใบคะแนน

ไม่บรรทัดวัดเขาได้แค่สามขีด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ตลอด แคะย่นบนทางเท้าต่อไป ในเฟรมนั้นเขาอยู่คนเดียว ไม่มีใครตัดสินใจแทน และไม่มีใครออกมาช่วย เวลาไม่มีก็นาฬิกา และก้าวที่ออกไปยืนหน้ารถถึงที่กำลังเล่น ทำให้ชีวิตเขาไปอยู่ในมือคนขับคันที่

อีกสามขีดต้องการสิ่งที่อยู่ในหัวเขา เขารู้ไหมที่กำลังเสี่ยงอะไร เขาทำเพื่อใคร เขาซังมันแล้วหรือยัง ไม่มีใครรู้ และเขาไม่ได้ทั้งคำพูดไว้ให้ใครอ่านแม้แต่คำเดียว

ใส่ตัวเลขลงในสามช่องนั้น ก็คือการแต่งความคิดให้คนที่ไม่เคยได้พูด ถ้าเขากล้าไม่บรรทัดของเล่มนี้ก็ยืนยันให้ไม่ได้ มันบอกได้แค่ว่าวัดเขาไม่ถึง

ใบคะแนน · ชายถือถุงสองใบ · ปักกิ่ง 1989

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง ? · คนเดียว 3 · เพื่อคนอื่น ? · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบิ่น ?

ไม่มีคะแนน · สองในสามประตู คือ รู้ว่าเสี่ยง กับ ไม่บ่าบิ่น วัดไม่ได้ เพราะไม่มีใครรู้ว่าเขาเป็นใคร หรือคิดอะไรอยู่

เกือบสิบแปดปีต่อมา บนขานชาลารถไฟใต้ดินในนิวยอร์ก ราวเที่ยงสี่สิบห้าของวันอังคาร หลังปีใหม่ได้วันเดียว ชายคนหนึ่งยืนรอรถไฟกับลูกสาวสองคน

11 · สองนิ้ว

ถ้าคุณยืนอยู่บนขานชาลาสถานีถนนที่ 137-ซิตี้คอลเลจ ในแมนฮัตตัน ราวเที่ยงสี่สิบห้าของวันที่ 2 มกราคม 2007 คุณจะเห็นชายหนุ่มคนหนึ่งชัก แล้วเซตกลงไปบนราง ขณะที่รถไฟขบวนหนึ่งกำลังแล่นเข้าสถานี ไม่ไกลจากเขา Wesley Autrey ทหารเรือปลดประจำการ ยืนอยู่กับลูกสาวสองคน

บางคนกล้าโดยไม่มีเวลาให้รู้ตัวว่ากำลังกล้า Autrey เห็นรถไฟที่กำลังเข้ามา สิ่งที่เขาไม่มีคือเวลา เขาบอกทีหลังว่า "ต้องตัดสินใจในเสี้ยววินาที" และเล่าว่าความคิดหนึ่งที่ผ่านเข้ามาในหัวตอนนั้นคือ "เจ้าโง่ แกต้องลงไปช่วยเขา"

ลงไปในราง

เขากระโดดลงไป กลิ้งขยahunุ่มลงไป ในรางระบายน้ำที่พื้นราง แล้วนอนทับเขาไว้ ตามคำของเขาเอง "ก็เลยเลือกกระโดดทับเขา แล้วกดเขาไว้"

รถไฟแล่นผ่านเหนือทั้งสองคน แหล่งข้อมูลไม่ตรงกันว่าที่ตู้ แหล่งหนึ่งว่าสองตู้ อีกแหล่งว่าห้าตู้ ช่องว่างระหว่างตัวเขากับท้องรถไฟราว 2 นิ้ว นั่นคือตัวเลขที่เขาประเมินเอง ไม่ใช่ตัวเลขที่ใครวัด

ขยahunุ่มคนนั้นนามสกุล Hollopeter อายุ 19 หรือ 20 แล้วแต่ว่าอ่านแหล่งไหน ทั้งสองคนรอด

จริงหรือมั่ว · สามข้อจากใต้ท้องรถไฟ

1. ก่อนขยahunุ่มตกราง Autrey เคยช่วยพยุงเขาลุกขึ้นมาแล้วครั้งหนึ่ง
2. รางระบายน้ำบนพื้นรางรถไฟใต้ดินนิวยอร์กลึกลงให้คนนอนหลับได้สบาย ๆ
3. ทุกแหล่งพิมพ์ช่องว่างเหนือตัวเขาตรงกันว่า 2 นิ้ว

เฉลย 1. จริง — เขากับคนที่ยืนอยู่แถวนั้นอีกสองคนช่วยพยุงขยahunุ่มลุกขึ้นก่อนแล้ว แต่ไม่มีสองคนนั้นคนไหนลงไป ในราง · **2.** มั่ว — AP รายงานว่าโดยทั่วไปลึกราว 12 นิ้ว ตั้งแต่ 8 ถึง 24 นิ้ว · **3.** มั่ว — แหล่งหนึ่งพิมพ์ว่าราว 21 นิ้ว อาจเป็นการพิมพ์ผิด แต่มันถูกพิมพ์ออกมาแล้ว

อีโรที่มีเวลา กับคนที่ไม่มี

ตัวเลขชุดหนึ่งที่ไม้บรรทัดของเล่มนี้ยึดมาตั้งแต่ตอนวางขีด กลับมาใช้ได้ตรงนี้ งานปี 2014 ของ David Rand กับ Ziv Epstein อ่านคำให้การ 51 ชิ้นของคนที่ได้เหรียญกองทุนอีโร Carnegie แล้วพบว่า 92.2% ฟังเหมือนทำไปตามสัญชาตญาณ ทั้งที่ใน 71% ของเหตุการณ์ คนเหล่านั้นมีเวลาอย่างน้อยหนึ่งนาที

อีโรในกลุ่มนั้นหลายคนมีเวลาเป็นนาที แต่เล่าเหมือนไม่มีเลย Autrey อยู่อีกฝั่ง เขาไม่มีเวลาจริง ๆ รถไฟไม่รอให้ใครคิดครบหนึ่งนาที

เขาเองก็ไม่ได้เล้ามันเป็นวีรกรรม "ไม่รู้สึกรู้ว่าทำอะไรยิ่งใหญ่ แค่เห็นคนที่ต้องการความช่วยเหลือ แล้วทำสิ่งที่รู้สึกว่าจะถูก"

กองรางวัล

เมื่อนิวยอร์กมอบเหรียญ Bronze Medallion ให้เขา Donald Trump ให้เงิน 10,000 ดอลลาร์ ประธานของ New York Film Academy ให้อีก 5,000 ดอลลาร์ Hillary Clinton เสนอญัตติยกย่องเขาในวุฒิสภา เขาได้รับเชิญไปฟังสุนทรพจน์แถลงนโยบายประจำปีของประธานาธิบดี

และเขาได้ขับรถไฟฟ้ได้ดินฟรีหนึ่งปี ยานพาหนะชนิดเดียวกับที่เพิ่งเล่นผ่านเหนือหัวเขา

บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในสัปดาห์นั้นบ่นว่า Trump ต้องหาทางแทรกตัวเองเข้าไปในเรื่องนี้ให้ได้ เป็นข้อสังเกตที่ยุติธรรม

ราคาของการไว้ใจคน

ปัญหาที่ตามมาทีหลังไม่ได้มาจากรถไฟ เดือนมีนาคม 2007 เขาฟ้องนายความ Diane Kleiman กับเอเจนต์จากฮอลลีวูด เรื่องสัญญาที่เขาบอกว่าเอาเปรียบ สัญญานั้นเอาสิทธิในชื่อและเรื่องราวของเขา บวกครึ่งหนึ่งของรายได้ คดีจบด้วยการตกลงกันในปีเดียวกัน และสัญญาถูกยกเลิก

เขาเรียกมันว่า "บทเรียนที่แพงมาก ในเรื่องการไว้ใจคน"

คราบน้ำมันบนหมวก

ใต้ท้องรถไฟวันนั้น เขาไม่บาดเจ็บเลย สิ่งเดียวที่รถไฟทิ้งไว้บนตัวเขาคือคราบน้ำมันจากใต้ท้องรถบนหมวก

ไม่กี่วันต่อมา เขาเล่าให้ AP ฟังว่า "มองไป รถไฟก็กำลังเข้ามา" แล้วเขาดูตัวเองว่า "ว้าว ทำเรื่องที่โง่พอตัวลงไปนะ" คำว่าโง่ครั้งนี้มาทีหลัง จากคนที่กลับขึ้นมาบนขานขาลาแล้ว มองย้อนลงไปที่ราง ไม่ใช่ความคิดในวินาทีที่กระโดด

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละขีด ทางที่ปลอดภัยคือยืนอยู่บนชานชาลาแล้วตะโกน ไม่มีใครตำหนิ เขาเห็นรถไฟกำลังเข้ามา คนอีกสองคนเคยช่วยชายหนุ่มมาแล้ว แต่ไม่มีใครลงไป คนที่เขาเสี่ยงให้เป็นคนแปลกหน้า เวลาที่เป็นวินาที และเมื่อลงไปแล้วไม่มีทางย้อน เขาไม่ได้พุ่งลงไปมั่ว ๆ เขาเลือกที่ต่ำที่สุดที่มีอยู่ แล้วกดตัวลงในนั้น

ขีดเดียวที่ไม่เต็มคือ ไม่บ่าบั่น ในวินาทีที่กระโดด เขายังรู้ไม่ได้ว่าได้รถไฟฟรีที่พอสำหรับสองคนหรือไม่ และลูกสาวสองคนของเขายืนอยู่บนชานชาลา ความเสี่ยงนั้นไม่ได้ตกกับเขาคนเดียว คำว่าโง่พอตัวที่เขาพูดที่หลังไม่ได้ถูกนับ ไม่บรรทัดวัดที่วินาทีนั้น

ใบคะแนน · Wesley Autrey · นีวยอร์ก 2007

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 3 · คนเดียว 3 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบั่น 2
รวม 17 จาก 18 · เขากระโดดก่อนจะรู้ได้ว่าได้รถไฟฟรีที่พอสำหรับสองคนหรือไม่
ขณะที่ลูกสาวสองคนยืนอยู่บนชานชาลา

สิบเอ็ดปีต่อมา ทางใต้ของออสเตรเลีย หมอคนหนึ่งกำลังจะออกเดินทางไปพักผ่อนดำนานในถ้ำ แล้วโทรศัพท์ก็ดัง

12 · ยาที่หมอเชื่อว่าจะฆ่า

เดือนกรกฎาคม 2018 ลึกเข้าไปในถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย เด็กชาย 12 คนกับโค้ชของพวกเขาติดอยู่หลังทางน้ำท่วมยาวกว่า 2 กิโลเมตร ผู้ว่าฯ ณรงค์ศักดิ์ ใสธนากร ผู้คุมปฏิบัติการ บอกว่าออกซิเจนในถ้ำลดลงเหลือ 15% คำถามหนึ่งถูกส่งไปถึงหมอชาวออสเตรเลียคนหนึ่ง ฉีดยาให้เด็กหลับ แล้วพาออกมาได้น้ำได้ไหม

การตัดสินใจที่กล้าที่สุดบางครั้งไม่มีเจ้าของคนเดียว เรื่องนี้มีมือหลายคู่ หน่วยซีลของกองทัพเรือไทย ผู้ว่าฯ ที่คุมงาน นักดำน้ำอังกฤษ ทีมวางแผนจากสหรัฐฯ และรัฐบาลไทยที่ต้องอนุมัติ บทนี้วัดมือคู่เดียว คือมือของ Richard Harris ที่คนรู้จักเรียกว่า Harry

สี่ทาง

ทางเลือกมีสี่ทาง รอให้หมดหน้ามรสุม อาจกินเวลาหลายเดือน เจาะปล่องลงไป ใช้เวลา 6 ถึง 8 สัปดาห์ สอนเด็กดำน้ำ หรือวางยาให้หลับแล้วพาออกมา รัฐบาลไทยหวังทางที่ไม่มีความเสี่ยงเลย ทางนั้นไม่มีอยู่ในรายการ

คืนวันที่ 5 ต่อเช้าวันที่ 6 กรกฎาคม สมาน กุนัน อดีตหน่วยซีลของกองทัพเรือไทยที่มาเป็นอาสาสมัครนักดำน้ำ หมดสติได้น้ำระหว่างทางกลับ หลังนำถังอากาศไปส่ง เขาถูกประกาศว่าเสียชีวิตราวตีหนึ่งของวันที่ 6 ทางที่เด็ก ๆ จะต้องผ่าน คือทางที่อดีตหน่วยซีลคนหนึ่งเพิ่งไม่ได้กลับออกมา

ข้อเสนอที่พิลึกที่สุด

Harris เป็นหมอลูกออสเตรเลียใต้ ที่ออกไปรับผู้ป่วยหนัก และเป็นนักดำน้ำในถ้ำตอนถูกตามตัว เขากำลังจะไปพักร้อนดำน้ำในถ้ำบนที่ราบ Nullarbor วันหยุดครั้งนั้นถูกแทนที่ด้วยการดำน้ำในถ้ำอีกแห่ง ซึ่งไม่ค่อยเหมือนวันหยุดนัก

Rick Stanton นักดำน้ำอังกฤษเป็นคนถามว่าวางยาเด็กได้ไหม ปฏิกริยาแรกของ Harris ตามที่เขาเล่าเองคือ "นั่นคือข้อเสนอที่พิลึกที่สุดเท่าที่เคยได้ยินมา" เขายืนยันว่ามันเป็นไปได้ ไม่มีทางวางยาสลบใครแล้วเอาลงไปได้น้ำได้อย่างปลอดภัย

แต่นักดำน้ำอังกฤษสามคน คือ Stanton, Volanthen และ Mallinson ถือว่าเด็กต้องหมดสติ เป็นเงื่อนไขที่ต่อรองไม่ได้ Mallinson พุดสั้น ๆ ว่า "ปล่อยให้เขาดิ้นไปมาได้"

สิ่งที่เขาเชื่อ

ในหนังสือที่เขาเขียนที่หลัง Harris บอกว่าแผนนี้ไม่เคยมีใครทำ เสี่ยงสูง และในความคิดของเขา "เกือบแน่นอนว่าจะทำให้เด็กบางคนตาย ถ้าไม่ใช่ทุกคน" เขาให้โอกาสมันว่า "เลิกจนแทบไม่มี" และเขียนว่า "ไม่เชื่อจริง ๆ ว่าเด็ก ๆ จะยังมีชีวิตอยู่ตอนออกมาถึงข้างนอก"

คนอื่นในทีมก็คาดว่าจะมีคนตายเหมือนกัน Charlie Hodges นายพันตรีของสหรัฐฯ บอกผู้ว่าฯ ว่า "คาดว่าจะเสียชีวิตตั้งแต่ 3 ถึง 5 คนในปฏิบัติการนี้" ผู้บังคับการฝ่ายซีลของไทยคนหนึ่งบอกว่ารอด 50% ก็ถือว่าดีแล้ว

ในหนังสือเล่มเดียวกัน เขาถามตัวเองว่า "ให้โอกาสที่เล็กจนแทบไม่มีแก่พวกเขา โดยรู้ว่าถ้าพวกเขาตาย อย่างน้อยก็ตายขณะหลับอยู่ได้ยาสลบ?" แล้วเขียนต่อด้วยประโยคที่ฟังแปลกที่สุดในเรื่องนี้ "มันเป็นการตัดสินใจที่ง่าย" อีกทางคือทิ้งเด็กไว้ในถ้ำ คำว่าง่ายตรงนี้ได้แปลว่าเบา มันแปลว่าอีกทางแยกว่า

ก่อนเข็มแรก

เขาไม่ได้เชื่อตัวเองคนเดียว เขาติดต่อ James Doube หมอชนบทที่มีประสบการณ์วางยาสลบสัตว์ เพื่อขอสิ่งที่เขาเรียกว่าการเช็กกับความเป็นจริง วันที่ 7 กรกฎาคม หน้ากากที่จะใช้ถูกทดสอบกับเด็กนักเรียนในท้องถิ่นในสระว่ายน้ำ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายการต่างประเทศที่คอยดูแลเขาพูดตรง ๆ "คุณคือหมอ และคุณจะเป็นคนให้ยา ถ้าเด็กตาย..." ABC รายงานโดยอ้างเจ้าหน้าที่ที่ไม่เปิดเผยคนหนึ่งว่า เขากับ Challen คู่ดำเนินาได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศออสเตรเลีย ไม่ยืนยันและไม่ปฏิเสธ

คืนวันที่ 7 กรกฎาคม หลังประชุมตั้งแต่ 19.30 น. ฝ่ายไทยให้ไฟเขียวเมื่อเวลา 22.45 น. ตามคำเล่าของทีมสหรัฐฯ นายกรัฐมนตรีอนุมัติในวันนั้น พลเรือตรีอากาศของฝ่ายไทยพูดว่า "ในที่สุดเราก็ได้แผนจากนักดำน้ำนานาชาติ เรานุมัติ"

สามวัน

วันที่ 8, 9 และ 10 กรกฎาคม เด็กถูกพาออกมาที่ละกลุ่ม Harris ฉีด ketamine เข็มแรกให้ แล้วสอนนักดำน้ำให้ฉีดซ้ำเมื่อถึงเวลา ตามคำของเขา "พวกเขาจะรับภาระนั้นไว้เอง ฉีดยาสลบที่อาจถึงชีวิตให้เด็ก"

ภายในวันที่ 10 กรกฎาคม เด็กทั้ง 12 คนและโค้ชออกมาถึงข้างนอก ยังมีชีวิตทุกคน

สูงส่งกว่าที่เป็น

เขาได้เหรียญ Star of Courage และ OAM ของออสเตรเลีย เครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์ของไทย และร่วมได้ตำแหน่ง Australian of the Year 2019 ไม่นานหลังจากถ้ำ เขาโพสต์ว่า "บทบาทของพวกเราถูกเล่าให้ดูสูงส่งกว่าที่มันเป็นจริงมาก"

คืนที่พ่อของเขาจากไป

James Harris ศัลยแพทย์หลอดเลือด พ่อของเขา เสียชีวิตในคืนที่การช่วยเหลือจบลง Harris บอกว่า "น่าเศร้าที่พ่อเสียชีวิตตอนการช่วยเหลือจบลง เป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ และขม"

หมอมที่เชื่อว่ายาของตัวองจะฆ่าเด็กบางคน ไม่เสียเด็กไปสักคน และเสียพ่อของตัวองไปในคืนเดียวกัน

ใบคะแนน

ลองวัดที่ละขีด เขาปฏิเสธได้ แต่การปฏิเสธไม่ใช่ทางที่ไม่มีใครดำเนิน เพราะอีกทางคือ
ทั้งเด็กไว้ใจกัน และเขาถูกเรียกมาเพื่องานนี้โดยตรง เขาเขียนไว้เองว่าเชื่อว่าเด็กบาง
คนจะตาย และรู้ว่าตัวเองคือคนที่ถือเข็ม

เป้าหมายคือชีวิตของคนอื่นทั้งหมด เวลาตัดสินใจไม่สั้น มีราววันครึ่ง แต่ยาที่ฉีดเข้าไปแล้วเรียกคืนไม่ได้ เขาไม่ได้กระโดดใส่ความเสี่ยง เขาถามหมออีกคน หน้ากากถูกทดสอบในสระก่อน และเขาสอนคนที่จะฉีดยาต่อ

ชีวิตที่ต่ำที่สุดคือ คนเดียว คำสั่งให้เริ่มเป็นของรัฐบาลไทย การบังคับให้เด็กต้องหลับ
เป็นของนักดำน้ำอังกฤษ และเข็มขัด ๆ ไปอยู่ในมือนักดำน้ำ ส่วนของ Harris คือการ
ยอมถือเข็มแรก ทั้งที่เชื่อว่ามันจะฆ่า

ไบคะแนน · Richard Harris · ถ้ำหลวง เชียงราย 2018

ทางเลือกจริง 2 · รู้ว่าเสี่ยง 3 · คนเดียว 1 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 2 · ไม่บ้าบิ่น 3

รวม 14 จาก 18 · คำสั่งให้เริ่มเป็นของรัฐบาลไทย และการบังคับให้เด็กต้องหลับ เป็นเงื่อนไขของนักดำนํ้าอังกฤษ

ห้าสิบปีก่อนหน้านั้น เหนือหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเวียดนาม นักบินวัย 24 คนหนึ่งต้องตัดสินใจในเวลาไม่กี่นาที ไม่มีคณะกรรมการไหนอนุมัติเขา และไม่มีรัฐบาลไหนอนุญาต

13 · เฮลิคอปเตอร์ลำเล็ก

เช้าวันที่ 16 มีนาคม 1968 เหนือหมู่บ้านในตำบลเชนห์มี้ จังหวัดกว๋างหงาย ทางตอนกลางของเวียดนาม มีเฮลิคอปเตอร์สอดแนมรุ่น OH-23 ลำเล็ก ๆ ลำหนึ่งบินต่ำอยู่ในนั้นมีคนสามคน คนขับอายุ 24 ยศ Warrant Officer ชั้นหนึ่งของกองทัพบก ชื่อ Hugh Thompson

เขาลงจอดตรงกลาง ระหว่างคนที่ถือปืนกับคนที่ไม่มียุทโธปกรณ์ และคนที่ถือปืนสวมเครื่องแบบเดียวกับเขา เหตุการณ์ที่เขาบินเข้าไปเจอ ภายหลังโลกเรียกว่าการสังหารหมู่ที่หมีลาย ชาวบ้านที่ถูกฆ่ามี 347 คนตามตัวเลขของกองทัพสหรัฐฯ และ 504 คนตามตัวเลขของเวียดนาม

สิ่งที่เขาเห็นจากข้างบน

การยิงเริ่มตั้งแต่ราวเจ็ดโมงครึ่ง Thompson กับลูกเรืออีกสองคน คือ Glenn Andreotta หัวหน้าช่างประจำเครื่อง และ Lawrence Colburn พลปืนประจัญภัย 18 บินวนอยู่เหนือหมู่บ้าน หน้าที่ของพวกเขาคือหาข้าศึกแล้วรายงาน พวกเขาไม่เจอข้าศึก พวกเขาเจอศพ

ตามคำเล่าของ Colburn พวกเขาทำเครื่องหมายไว้ข้างผู้หญิงที่บาดเจ็บคนหนึ่ง เพื่อให้มีคนมารับตัวเธอไปรักษา แล้วเห็นนายทหารอเมริกันยศจ้อยเอกเดินเข้าไปยิงเธอ จากนั้นพวกเขาเห็นคนน้ำที่มีร่างคนกองอยู่ Thompson ลงจอดแล้วไปคุยกับร้อยโท William Calley ผู้คุมหมวดนั้น Calley มียศสูงกว่าเขา ระหว่างที่คุยกัน มีทหารยิงลงไปในคนน้ำ

Thompson รู้แล้วว่าคนที่อยู่ข้างล่างฆ่าคนได้ และฆ่าอยู่ตอนนั้น

ทางที่ปลอดภัย

ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่ตลอด และไม่มีใครตำหนิถ้าเขาเลือก เขาเป็นนักบินสอดแนม ไม่ได้อยู่ในสายบังคับบัญชาของหมวดนั้น เขาบินต่อ แล้วไปรายงานที่หลังก็ได้ ทุกคนในกองทัพอากาศจะเรียกมันว่าทำตามหน้าที่

ไม่นานหลังจากนั้น เขาเห็นชาวบ้านกลุ่มหนึ่งวิ่งหนีไปที่หลุมหลบภัย และเห็นทหารกลุ่มหนึ่งเดินตามไป

เขาเอาเฮลิคอปเตอร์ลงจอดระหว่างสองกลุ่มนั้น

Colburn เล่าในภายหลังว่า การลงจอดแบบนั้นไม่ใช่สิ่งที่ใครทำกันตามปกติ เครื่องที่จอดอยู่บนพื้นกลางสนามคือเป้านิ่ง

คำสั่งที่ไม่มีใครบันทึกไว้ตรงตัว

ก่อนลงจากเครื่อง Thompson หันมาสั่งลูกเรือสองคน คำสั่งนั้นไม่มีเทปบันทึก และมีอย่างน้อยสี่ฉบับที่ถ้อยคำไม่ตรงกัน ฉบับของ Colburn ฉบับที่ Thompson เล่าเอง ตอนไปบรรยายที่โรงเรียนนายเรือ ฉบับในหนังสือชีวประวัติ และฉบับในใบประกาศเกียรติคุณของกองทัพอากาศ แก่นที่ตรงกันในทุกฉบับคือ คุ่มกันเขาไว้ ถ้าทหารพวกนั้นเปิดฉากยิง ให้ยิงกลับ

ลองขึงสิ่งที่อยู่ในประโยคนั้นดู ชายวัย 24 กำลังสั่งลูกเรือสองคน คนหนึ่งอายุเพิ่ง 18 ให้เตรียมยิงทหารอเมริกันด้วยกัน กลางสนามรบ ในพื้นที่ที่นายทหารยศสูงกว่าเขาคูมอยู่ เพื่อปกป้องชาวบ้านต่างชาติที่เขาไม่รู้จักชื่อสักคน

Colburn เล่าว่าไม่มีใครเล็งปืนใส่ใคร และเขาลดปืนลง ไม่มีกระสุนนัดไหนถูกยิงระหว่างทหารสองฝ่าย ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่รู้ที่หลัง ในวันที่ Thompson เดินลงจากเครื่อง เขาไม่รู้

แผน ไม่ใช้การพุ่งเข้าใส่

สิ่งที่ทำให้การลงจอดครั้งนี้ไม่ราบรื่น คือสิ่งที่เขาทำต่อ เขาไม่ได้ยื่นตัวทำหาย เขาวิทย์ เรียกเฮลิคอปเตอร์ติดอาวุธสองลำที่อยู่ใกล้ ให้มาช่วยขนชาวบ้านออกจากหลุมหลบภัย นักบินสองคนนั้น Dan Millians กับ Brian Livingstone ตอรับ แล้วบินมาขนคนออกไป

ก่อนออกจากพื้นที่ Andreotta ลงไปในคูน้ำ แล้วดึงเด็กคนหนึ่งที่ยังมีชีวิตขึ้นมาจากกองร่างคน แหล่งข้อมูลไม่ตรงกันว่าเด็กเป็นเด็กชายหรือเด็กหญิง และอายุเท่าไร แต่ตรงกันว่ามีเด็กคนหนึ่งรอด

ใบประกาศเกียรติคุณของกองทัพนับคนที่พวกเขาช่วยไว้ได้ราว 10 คน Thompson ยังรายงานสิ่งที่เห็นทางวิทย์ และเขาได้รับเครดิตว่ารายงานนั้นช่วยให้มีคำสั่งหยุดยิงเมื่อเขาลงจอด การสังหารเกิดขึ้นไปมากแล้ว สิ่งที่เขาช่วยหยุดได้คือส่วนที่เหลือ เขาพูดถึงวันนั้นในปี 2004 ว่าอยากให้ตัวเองช่วยคนได้มากกว่านี้

ทำไมเขาทำ

คำอธิบายของเขาเรียบที่สุดเท่าที่คำอธิบายจะเรียบได้ ในการให้สัมภาษณ์ปี 1998 เขาบอกว่า "คนเหล่านี้มองมาขอความช่วยเหลือ และไม่มีทางเลือกที่จะหันหลังให้พวกเขา" ในปี 2004 เขาพูดกับ CBS ว่า ที่ช่วยคนเหล่านั้นก็เพราะไม่เคยถูกสอนมาให้ฆ่าคน ไม่มีคำว่าวีรกรรมในประโยคไหนเลย

ราคาที่ฝ่ายเดียวกันเรียกเก็บ

ผู้คนในประเทศของเขาไม่ได้ขอบคุณเขา อย่างน้อยก็ไม่ใช้ในทันที

รายงานฉบับแรกของหน่วยสรุปว่า มีพลเรือนตายโดยบังเอิญ 20 คน และข้าศึกถูกสังหาร 128 คน กองทัพมอบเหรียญ Distinguished Flying Cross ให้ Thompson พร้อมคำประกาศเกียรติคุณที่บรรยายการช่วยชีวิตซึ่งแท้จริง เขาทิ้งมันลงถังขยะ

ในการประชุมลับของกรรมาธิการกิจการทหาร สมาชิกวุฒิสภาสหรัฐ ประธานกรรมาธิการ L. Mendel Rivers พูดว่า ทหารคนเดียวที่ควรถูกลงโทษจากเหตุการณ์นี้

คือ Thompson แล้วพยายามให้เขาขึ้นศาลทหาร แต่ไม่สำเร็จ ที่บ้าน เขาได้รับ โทรศัพท์ขู่ฆ่า และเจอซากสัตว์ถูกทิ้งไว้หน้าบ้าน

Glenn Andreotta ไม่ได้อยู่เห็นเรื่องพวกนี้ เขาเสียชีวิตในการรบเมื่อวันที่ 8 เมษายน 1968 สามสัปดาห์หลังวันที่ลงไปในคูน้ำ

สามสิบปี

วันที่ 6 มีนาคม 1998 กองทัพสหรัฐฯ มอบเหรียญ Soldier's Medal ให้ Thompson เหรียญนี้สำหรับความกล้าที่ไม่ได้เกิดในการรบกับข้าศึก ทุกฝ่ายรวมทั้งกองทัพเอง ยอมรับว่ามันมาช้า สามสิบปีพอดี ขาดไปสิบวัน

Hugh Thompson เสียชีวิตในเดือนมกราคม 2006 อายุ 62 ปี

ใบคะแนน

ลองวัดจังหวะนั้นที่ละขีด ทางที่ปลอดภัยเปิดอยู่และไม่มีใครตำหนิ เขารู้ว่าทหารข้างล่างยังคงอยู่ เป้าหมายคือชีวิตของคนแปลกหน้า เวลาเป็นนาที และเมื่อเครื่องแตะพื้นแล้วไม่มีทางย้อน เขาไม่ได้พุ่งเข้าไปโซว เขาวางแผน เรียกคนช่วย และสั่งให้ยิงแค่ถ้าถูกยิงก่อน

ขีดเดียวที่ไม่เต็มคือ คนเดียว เขาเป็นคนตัดสินใจลงจอด แต่สิ่งที่เกิดขึ้นต้องมีลูกเรืออีกสองคน และทั้งสองคนเลือกอยู่ข้างเขา

ใบคะแนน · Hugh Thompson Jr. · เซินห์มี 1968

ทางเลือกจริง 3 · รู้ว่าเสี่ยง 3 · คนเดียว 2 · เพื่อคนอื่น 3 · ถอยไม่ได้ 3 · ไม่บ่าบิ่น 3
รวม 17 จาก 18 · การลงจอดเป็นการตัดสินใจของเขา แต่สิ่งที่ตามมาต้องมีคนอีกสองคนที่ยอมเลือกข้างเดียวกัน

สิบเจ็ดคะแนนไม่ใช่คะแนนสูงสุดคนเดียวในเล่มนี้ ใบคะแนนอีกใบได้เท่ากันพอดี เป็นของชายที่นอนราบอยู่ใต้รถไฟ และข้างเย็บผ้าที่นั่งเฉยอยู่บนรถเมลล์ตามมาห่างแค่แตรัมเดียว ถึงเวลาเปิดกติกาที่เขียนไว้ตั้งแต่ก่อนเปิดใบแรก

14 · คำตัดสิน

ยูริ กาการิน พูดคำว่า Poyekhali ตอนที่จรวดยกตัว หลังจากคณะกรรมการเลือกเขา ปิดฝายานให้เขา และนับถอยหลังให้เขา Hugh Thompson ไม่ได้พูดคำนั้น แต่เขาทำมัน กดคันบังคับลง แล้วพาเครื่องบินที่ไม่มีใครสั่งให้ไป

ไปกันเถอะ เป็นคำที่กล้าที่สุดเมื่อไม่มีใครสั่งให้ไป นี่คือคำตัดสินของเล่มนี้ และนี่คือทางที่มันมาถึง

กระดานคะแนนทั้งหมด

- Yuri Gagarin · ฐานปล่อยไปโคนูร์ 1961 · 11
- Joseph Kittinger · ท้องฟ้าเหนือนิวเม็กซิโก 1960 · 12
- Daniel Alcides Carrión · ลิมา 1885 · 13
- Henry "Box" Brown · ริชมอนด์ 1849 · 13
- Stanislav Petrov · ฐานเตือนภัยเชอร์ปูกอฟ-15 1983 · 14
- Aristides de Sousa Mendes · บอร์โดซ์ 1940 · 14
- Witold Pilecki · วอร์ซอ 1940 · 13
- Rosa Parks · มอนต์กอเมอรี 1955 · 16
- ชายถือถุงสองใบ · ปักกิ่ง 1989 · ไม่มีคะแนน
- Wesley Autrey · นีวยอร์ก 2007 · 17
- Richard Harris · ถ้ำหลวง เชียงราย 2018 · 14
- Hugh Thompson Jr. · เซินห์มี 1968 · 17

ไม่มีใครได้เต็ม 18 และไม่ควรมีใครได้ ไม่บรรทัดที่ให้คะแนนเต็มกับใครสักคนง่าย ๆ คือไม่บรรทัดที่หย่อนเกินไป

สองคนที่ได้สิบเจ็ด

ทหารเรือปลดประจำการที่กระโดดลงรางรถไฟ กับนักบินที่ลงจอดระหว่างบินกับชาวบ้าน ได้คะแนนเท่ากันพอดี

กติกาข้อแรกคือดูขีด รู้ว่าเสี่ยง ทั้งคู่ได้ 3 รถไฟอยู่ตรงหน้า Autrey ปีนอยู่ตรงหน้า Thompson ยังเท่ากัน

กติกาสองข้อคือนับว่าในวินาทีนั้น การกระทำเสี่ยงพร้อมกันก็แบบที่มองเห็นได้อยู่แล้ว Autrey เสี่ยงร่างกายแบบเดียว ไม่มีใครบนขานขาลาจะลงโทษเขาที่กระโดด Thompson เสี่ยงร่างกายจากปืนของทหารฝ่ายเดียวกัน และเสี่ยงสถานะไปพร้อมกัน คนที่ส่งลูกเรือให้เตรียมยิงทหารอเมริกัน ในพื้นที่ที่นายทหารยศสูงกว่าคุณอยู่ รู้ได้ตั้งแต่วินาทีนั้นว่าอาจต้องขึ้นศาลทหาร สิ่งที่เกิดกับเขาหลังจากนั้นไม่ได้ให้แต้ม มันแค่ยืนยันว่าความเสี่ยงที่เขาเห็นนั้นมีอยู่จริง

ที่นี่สลับลำดับตามที่สัญญาไว้ นับแบบของความเสี่ยงก่อน Thompson ขณะที่ผลออกมาเป็นคนเดิม

ตรงนี้ต้องพูดให้ชัด การกระทำที่กล้าที่สุดตามไม้บรรทัดของเล่มนี้ คือการลงจอดของ Hugh Thompson ระหว่างทหารอเมริกันกับชาวบ้านที่เซินหมี่ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 1968 มันไม่ได้ชนะด้วยแต้ม มันชนะด้วยกติกาดัดสินเสมอ ส่วนต่างคือ 0 คะแนน กติกาที่สลับลำดับแล้วยังได้ผู้ชนะคนเดิม ไม่ได้พิสูจน์ว่ากติกาถูก มันพิสูจน์แค่ว่าคำตัดสินไม่ได้ขึ้นกับลำดับที่คนเขียนเลือก

Rosa Parks มาเป็นที่สามด้วย 16 คะแนน สองแต้มที่หายไปเป็นเรื่องของสิ่งที่วางอยู่บนตาชั่งในเย็นนั้น ความตายไม่ได้อยู่ตรงหน้าเธอ และสิ่งที่เธอยืนยันตามคำของเธอเองคือศักดิ์ศรีที่ไม่ยอมอีกต่อไป ส่วนสี่ขีดที่วัดตัวการเลือก เธอเป็นคนเดียวในเล่มที่ได้เต็มทุกขีด และการนั่งเฉยครั้งนั้นคือจุดตั้งต้นของการคว่ำบาตร 13 เดือนที่จบด้วยคำพิพากษาของศาลสูงสุด

ทำไมไม่ใช่แชมป์เก่า

กาการินได้ 3 ในขีด รู้ว่าเสี่ยง ซึ่งไม่มีใครในเล่มได้สูงกว่า ก่อนวันนั้น ยานรุ่นเดียวกันขึ้นบินเจ็ดครั้ง มีแค่สามครั้งสำเร็จเต็มรูปแบบ และสูญขีตหายไปสี่ตัว เขารู้ เขาเขียนจดหมายลาภรรยาไว้ก่อนแล้ว ถ้าคำถามคือใครนั่งอยู่บนความเสี่ยงที่ใหญ่ที่สุด เขาอาจชนะ

สิ่งที่ทำให้เขาได้แค่ 11 คือขีดอื่น เขาถูกคณะกรรมการเลือก มีคนสำรองที่พร้อมพอกันยืนรออยู่ และไม่มีเอกสารที่เปิดได้หน้าไหนบอกว่าเขาปฏิเสธได้โดยไม่มีใครตำหนิ

เขาเป็นแชมป์ของความเสียง ไม่ใช่แชมป์ของการตัดสินใจ คำถามของเล่มนี้ถามเรื่อง
หลัง

ทำไมไม่ใช่คนที่อาจช่วยคนได้มากที่สุด

ถ้าวัดที่ผลลัพธ์ที่อาจเกิด Stanislav Petrov น่าจะนำ แม้ผู้เชี่ยวชาญยังเถียงกันว่าคือนั้นโลกขึ้นอยู่กับเขาคนเดียวแค่ไหน ความเสี่ยงต่อตัวเขาเองคืออาชีพ ไม่ใช่ชีวิต ถ้าวัดที่ราคาที่ย่ำด้วยชีวิตจริง Daniel Carrión ที่ตายหลังทดลองกับตัวเอง หรือ Jan Hus ในห้องรอข้างล่าง อาจขึ้นมาแทน ไม่บรรทัดแต่ละอันให้ผู้ชนะต่างกัน เล่มนี้พิมพ์ไม่บรรทัดของตัวเองไว้ครบทุกขีด ใครจะเปลี่ยนน้ำหนักก็ทำได้

เล่มนี้จะผิด ถ้า

- มีเอกสารแสดงว่ามีคนสั่งให้ Thompson ลงจอด หรือมีคนอื่นตัดสินใจแทนเขา
- มีหลักฐานว่า ในวินาทีที่เขาลงจากเครื่อง เขามีเหตุให้เชื่อว่าทหารกลุ่มนั้นไม่มีทางยิง
- มีใครสักคนจากห้องที่การค้นครั้งนี้ไม่ได้เข้าไป ได้คะแนนสูงกว่า การค้นครั้งนี้อาศัยแหล่งภาษาอังกฤษเป็นหลัก หนังสือพิมพ์ภาษาไทย จีน อาหรับ และภาษาต่าง ๆ ในแอฟริกา ยังเป็นห้องที่ไม่ได้เปิด

ห้องรอเรียกชื่อ

คนเหล่านี้ถูกตรวจประวัติแล้ว แต่ไม่ได้ขึ้นเวที เหตุผลอยู่ท้ายชื่อ บางคนจากไปเพราะสิ่งที่ทำ

- **Vasili Arkhipov** · เรือดำน้ำ B-59 ปี 1962 · เรื่องที่เขาค้านการยิงตอร์ปิโดนิวเคลียร์มาจากคำเล่าปากต่อปากเท่านั้น นักประวัติศาสตร์คนหนึ่งสรุปว่า ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์บอกเล่า
- **Alexei Leonov** · เติบโตมาครั้งแรก 1965 · ลอดแรงดันชุดเองโดยไม่บอกภาคพื้น แต่รายงานของเขาเองในปี 1965 เล่าเรื่องที่บอกว่าในบันทึกความทรงจำหลายสิบปีให้หลัง
- **Louis Slotin** · ลอสอะลามอส 1946 · ปัดป้องทรงกลมออกด้วยมือในเสี้ยววินาที หลังจากไขควงที่เขาใช้แทนอุปกรณ์มาตรฐานสิ้น เขาเสียชีวิตเก้าวันต่อมา อันตรายเกิดจากวิธีที่เขาเลือกเองทั้งที่เคยถูกเตือนและการปัดออกเป็นปฏิกิริยา ไม่ใช่การเลือก
- **Sophie Scholl** · มหาวิทยาลัยมิวนิก 1943 · ใบปลิวปีกสุดท้ายที่ถูกปลุกปลอบจากระเบียง นักประวัติศาสตร์พบว่ามันถูกวางแผนไว้ก่อนหลายวัน และทำร่วมกับพี่ชาย เธอถูกประหารชีวิตต่อมา อายุ 21
- **Chiune Sugihara** · เคาเนส 1940 · รายชื่อวีซ่าของเขามีเลขกำกับ 2,139 ใบ และวีซ่าเหล่านั้นใช้ได้ เพราะกงสุลดัชต์ Jan Zwartendijk ทำส่วนของเขาไว้ก่อน
- **Jan Hus** · คอนสแตนซ์ 1415 · ปฏิเสธลายเซ็นเดียวที่จะไว้ชีวิตเขา ตลอดหนึ่งเดือน แล้วถูกเผาทั้งเป็น การตัดสินใจกินเวลาหนึ่งเดือน ไม่ใช่จังหวะเดียว
- **Nelson Mandela** · ศาลพริทอเรีย 1964 · ยืนยันให้เก็บประโยคที่ว่าพร้อมจะตายเพื่ออุดมการณ์ไว้ในคำแถลง แม้ทนายขอให้อัด ตอนนั้นเขาเป็นผู้นำที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว
- **Alexei Navalny** · เทียร์บินเบอร์ลิน-มอสโก 2021 · ขึ้นเครื่องกลับประเทศทั้งที่ทางการประกาศว่าจะจับ ถูกจับที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง เสียชีวิตในเรือนจำปี 2024 ทางการรัสเซียบอกว่า เป็นสาเหตุทางธรรมชาติ รัฐบาลยุโรปห้าประเทศบอกว่าเขาถูกวางยา
- **Peter Norman** · โอลิมปิกเม็กซิโกซิตี 1968 · ติดเข็มกลัดสิทธิมนุษยชนบนแท่นรับรางวัลข้างนักวิ่งผิวดำสองคน ราคาที่เขาจ่ายยังเป็นข้อถกเถียงระหว่างครอบครัวกับคณะกรรมการโอลิมปิกออสเตรเลีย
- **Kathrine Switzer** · บอสตันมาราธอน 1967 · วิ่งต่อจนจบหลังผู้จัดการพยายามกระชากเบอร์ออกจากตัว ความเสี่ยงต่อร่างกายต่ำกว่าคนอื่นในห้องนี้
- **Abdul Aziz** · มัสยิดลินวูด ไครสต์เชิร์ช 2019 · วิ่งออกไปหามือปืนโดยมีแค่เครื่องรูดบัตรในมือ เป็นความกล้าแบบไม่กี่วินาทีเหมือนของ Autrey และหลักฐานลำดับเหตุการณ์ยังต้องรอเอกสารของศาล
- **Ameyo Adadevoh** · ลากอส 2014 · ไม่ยอมปล่อยผู้ป่วยอีโบลาออกจากโรงพยาบาลแม้ถูกกดดัน เธอติดเชื้อและเสียชีวิตในเดือนสิงหาคมปีนั้น การตัดสินใจกินเวลาสองวัน และทำโดยทีม

- **Neerja Bhanot** · เสียชีวิต Pan Am 73 การจี้ 1986 · อยู่กับคู่โดยสารจนถูกยิงเสียชีวิต อายุ 22 รายละเอียดหลายข้อในฉบับที่เล่าต่อกันซ้ำกันเอง
- **Aitzaz Hasan** · ฮันกู ปากีสถาน 2014 · เด็กชายวัย 15 ที่วิ่งเข้าขวางมีระเบิดหน้าโรงเรียน และเสียชีวิต คำบอกเล่าสองฉบับไม่ตรงกันว่าเขาเห็นอะไรก่อน
- **Tukaram Omble** · มุมไบ 2008 · ตามรายงานข่าว จับปืนของมือปืนไว้ไม่ยอมปล่อยจนหมดสติ แต่ข้อความในคำพิพากษาคอนหนึ่งเล่าการยึดปืนต่างออกไป จำนวนกระสุนที่เขาโดนมีตั้งแต่ 5 ถึง 40 นัด แล้วแต่แหล่ง
- **Jiang Yanyong** · ปักกิ่ง 2003 · ลงชื่อจริงในจดหมายเปิดเผยตัวเลขผู้ป่วยซาร์ส ราคาที่เขาจ่ายมาจากจดหมายฉบับหลัง ไม่ใช่ฉบับนี้
- **ชื่อหมาเขียน** · ราชสำนักอัน รว 99 ปีก่อนคริสตกาล · เลือกรับโทษตัดอวัยวะเพศ แทนการฆ่าตัวตาย ที่สังคมคาดหวังจากขุนนางที่เสียเกียรติ เพื่อเขียนประวัติศาสตร์ให้จบ ไม่มีวันที่ระบุได้แม้แต่ปีที่แน่นอน

ไม่มีผ้าคลุม

ไล่ดูรายชื่อบนเวทีอีกครั้ง ช่างเย็บผ้า นักศึกษาแพทย์ ทาส กงสุล นายทหารเวอร์กะดึก ทหารเรือปลดประจำการ หมอดำน้ำ นักบินวัย 24 และชายนิรนามที่ถือถุงสองใบ ไม่มีใครในรายชื่อนี้มีผ้าคลุม และส่วนมากในนั้นไม่ได้ตื่นขึ้นมาในเช้าวันนั้นโดยรู้ว่ามีวันจะเป็นวันที่ถูกเล่าถึง

ความกล้าในเล่มนี้ไม่ได้บินมาจากที่อื่น มันอยู่ในเครื่องแบบธรรมดา บนรถเมล์สายธรรมดา บนชานชาลาธรรมดา บางครั้งมันใช้เวลาไม่กี่วินาที บางครั้งต้องเลือกข้าทุกเช้าเป็นสัปดาห์

ไม่บรรทัดหกขีดนี้หยิบไปใช้ได้เลย ลองวัดคนที่คุณรู้จักดู ไม่แน่ว่าคะแนนที่สูงที่สุดที่คุณเคยเห็นอาจไม่ได้อยู่ในหนังสือเล่มไหนเลย

แหล่งที่มา

ทุกเรื่องในเล่มตรวจย้อนได้จากหน้านี้ แหล่งเหล่านี้ถูกเปิดอ่านระหว่างเขียนเล่มนี้ในเดือนตุลาคม 2026 หลายแหล่งเห็นผ่านบทสรุปของหน้าเว็บ ถ้อยคำที่อ้างอิงแปลเป็นไทยจากสิ่งที่เห็น ไม่ได้คัดจากต้นฉบับที่ละตัวอักษร ไม่บรรทัดหกขีดเป็นของตัวเอง เรียบเรียงจากแหล่งข้างล่าง ไม่ได้ยกมาจากตำราเล่มใด

ก่อนเปิดใบสมัคร

- คำว่า Poyekhali แปลว่า ไปกันเถอะ อยู่ในบทสนทนาก่อนปล่อยยานที่หนังสือพิมพ์รัสเซียตีพิมพ์ — Argumenty i Fakty, 5 เม.ย. 2011 <https://aif.ru/society/science/24545>
- ดำนานข้อ 1 มั่ว เพราะการารินรู้รหัสปลดล็อกก่อนขึ้นยาน แหล่งต่างกันแค่ว่าใครบอก spacefacts ว่า Kamanin บอก AmericaSpace ว่า Ivanovsky บอกเลข 1-2-5 แล้วเขาตอบว่า Kamanin บอกให้แล้ว — spacefacts.de (ไม่แสดงวันที่) และ AmericaSpace, 12 เม.ย. 2014 <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm> <https://www.americaspace.com/2014/04/12/poyekhali-remembering-our-first-space-voyager-part-1/>
- ดำนานข้อ 2 มั่ว เพราะ Rosa Parks เขียนเองว่าไม่ได้เหนื่อยกาย และสิ่งเดียวที่เหนื่อยคือเหนื่อยกับการยอม (ต้นฉบับ "I was not tired physically, or no more tired than I usually was at the end of a working day" และ "the only tired I was, was tired of giving in") — Rosa Parks, My Story (1992) หน้า 116 ตามที่ Stanford King Institute อ้าง <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa>
- ดำนานข้อ 4 มั่ว เรื่องคลานกลับเข้ายานหัวเข้าก่อนมาจากบันทึกความทรงจำของ Leonov เอง (Two Sides of the Moon เขียนกับ David Scott ตอนที่ตีพิมพ์ Smithsonian Air & Space, ม.ค. 2005) ส่วนภาพจากกล้องที่ฝาช่องทางเข้าซึ่งเผยแพร่หลังเขาเสียชีวิตแสดงว่าเท้าเข้าก่อน แหล่งผังภาพ (Anatoly Zak ใน RussianSpaceWeb และ Smithsonian Magazine, 26 มี.ค. 2020) ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ ในบันทึกค้นคว้า <https://www.smithsonianmag.com/air-space-magazine/the-nightmare-of-voskhod-2-8655378/>
- เกณฑ์ของกองทุน Carnegie ตัดผู้ที่ก่ออันตรายขึ้นเองออกจากการได้เหรียญ — Carnegie Hero Fund Commission, หน้าเกณฑ์การเสนอชื่อ (ไม่แสดงวันที่) <https://carnegiehero.org/nominate>
- หนังสือชุด Horrible Histories ของ Terry Deary เล่ม The 20th Century (Horrible Histories Special) พิมพ์ครั้งแรก 18 ตุลาคม 1996 โดย André Deutsch Children's Books โดยมี Scholastic Children's Books อยู่ในรายชื่อผู้เกี่ยวข้อง ชื่อเล่มภาษาไทย ผู้วาดภาพ Philip Reeve และสำนักพิมพ์ ฉบับไทยที่บทเขียนไว้ ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Open Library, ISBN 0590542664 <https://openlibrary.org/isbn/0590542664>

บทที่ 1 . ไม่บรรทัดหกด

- Aristotle ว่าคนขี้ลาด คนบ้าบิ่น และคนกล้า เจอสิ่งเดียวกันแต่มีทำที่ต่างกัน ต้นฉบับ "The coward, the rash man, and the brave man, then, are concerned with the same objects but are differently disposed towards them" (ตัวเลข ราว 2,300 ปีก่อน เป็นการประมาณของเล่มนี้เอง) — Aristotle, Nicomachean Ethics เล่ม 3 บท 7 ฉบับ MIT Classics ผู้แปลยังไม่ได้ยืนยัน จึงไม่ระบุชื่อ <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.3.iii.html>
- ประโยคเรื่องคนบ้าบิ่นใจร้อนแปลจาก "rash men are precipitate, and wish for dangers beforehand but draw back when they are in them" และเรื่องกลัวในสิ่งที่ควรกลัวแปลจาก "to fear some things is even right and noble, and it is base not to fear them" — Aristotle, Nicomachean Ethics เล่ม 3 บท 7 และบท 6 ฉบับ MIT Classics <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.3.iii.html>

- เงื่อนไขว่าความกล้าต้องไม่ถูกบังคับแปลจาก "one ought to be brave not under compulsion but because it is noble to be so" ภาพยนตร์ทหารถือแสร้เป็นภาพเปรียบของเล่นนี้เอง ข้อความที่แหล่งให้มีแค่เรื่องการถูกบังคับ — Aristotle, *Nicomachean Ethics* เล่ม 3 บท 8 ฉบับ MIT Classics <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.3.iii.html>
- เม่งจื๊อ 2A2 ว่าถ้าตรวจตัวเองแล้วไม่ตรง ต่อให้เจอคนยากจนในเสื้อผ้าขาด ๆ ก็ยังต้องหวั่น ถ้าตรวจแล้วตรง จะเดินหน้าเข้าหาคนเป็นพันเป็นหมื่น ต้นฉบับ "I will go forward against thousands and tens of thousands" — ฉบับแปลของ James Legge ตามหน้าอึ้งกิมสินที่พิมพ์ซ้ำ (ชื่อ Legge มาจากข้อมูลของหน้า ไม่แสดงวันที่) ต้นฉบับภาษาจีนบน ctext.org เปิดไม่ได้ จึงไม่ได้อ่าน <https://fwdebook.qq.com/read/1033617027/37>
- ความกล้าสามขั้นของเม่งจื๊อ คือเอาคืนเมื่อถูกดูหมิ่น ไม่กลัวตาย และขั้นสูงสุดที่มาจาก การตรวจตัวเอง — Yeung Wing-hon, *Hierarchy of Courage*, Chinese Cultural Club, 13 ธ.ค. 2022 (อ้างฉบับแปลของ A. Charles Miller ปี 1995 ไม่ใช่ของ Legge) <https://ccs.city/en/chinese-cultural-club/chinese-ethics/hierarchy-of-courage>
- Rate, Clarke, Lindsay และ Sternberg ปี 2007 ทำการศึกษาเรื่องทฤษฎีความกล้าของคนทั่วไป — Rate et al., *Implicit theories of courage*, *Journal of Positive Psychology* 2(2), 80–98 อ่านได้เฉพาะบทคัดย่อ ไม่ได้เปิดบทความเต็ม <https://pure.psu.edu/en/publications/implicit-theories-of-courage/>
- ในการศึกษาที่สอง ผู้ร่วม 169 คนอ่านเรื่องสั้น 33 เรื่อง การกระทำที่ตั้งใจ ความเสี่ยงส่วนตัวที่มีจริง และเป้าหมายที่ดี ทำนายว่าเรื่องไหนกล้า ส่วนความกลัวของผู้กระทำไม่ได้ทำนาย — spring.org.uk บล็อกจิตวิทยาที่สรุปบทความ (ไม่แสดงวันที่) <https://www.spring.org.uk/?p=5103>
- แหล่งรอนับองค์ประกอบของงานปี 2007 ไม่ตรงกัน บล็อก spring.org.uk นับสามกลุ่ม เอกสารของ Family Institute นับสี่ องค์ประกอบ ส่วนบทความของ Chowkase และคณะ ซึ่งมี Sternberg ร่วมเขียน นับห้าลักษณะ — spring.org.uk / Family Institute (ไม่แสดงวันที่) / Chowkase et al., *Dual-process model of courage*, *Frontiers in Psychology* 15, 22 มี.ค. 2024 <https://www.spring.org.uk/?p=5103> https://www.family-institute.org/sites/default/files/pdfs/csi_hammerman_courage.pdf <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2024.1376195/full>
- Franco, Blau และ Zimbardo ปี 2011 ว่าความเป็นฮีโร่คือการรับ "physical peril or social sacrifice" — Franco, Blau & Zimbardo, *Heroism: A conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism*, *Review of General Psychology* 15(2), 99–113 อ่านได้เฉพาะบทคัดย่อ ข้อความเต็มอยู่หลังเพย์วอลล์ <https://journals.sagepub.com/doi/10.1037/a0022672>
- การแยกเสี่ยงร่างกายกับเสี่ยงสถานะ และความคิดเรื่องความธรรมดาของความเป็นฮีโร่ (banality of heroism) อ่านผ่านรายงานของงานรุ่นก่อนหน้าปี 2007 ไม่ได้อ่านจากข้อความเต็มของงานปี 2011 — Eye on Psi Chi 13(3), ฤดูใบไม้ผลิ 2009 และ Nogueira et al., *Frontiers in Psychology*, 2023 (อ้างงานปี 2011 หน้า 101) <https://www.psichi.org/page/133EYESpr09aBlau> <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1091349/full>
- Rand และ Epstein ปี 2014 ใช้คำให้การ 51 ชิ้นของผู้ได้เหรียญ Carnegie ผู้อ่านให้คะแนน 92.2% ของคำให้การฟังเหมือนสัจชาตญาณ และใน 71% ของเหตุการณ์ (36 จาก 51) มีเวลาอย่างน้อย 60 วินาที — Rand & Epstein, *Risking Your Life without a Second Thought*, *PLOS ONE* 9(10):

e109687 (ไม่แสดงวันที่ หน้าฉบับ PMC เปิดไม่ได้) <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0109687>

- เกณฑ์ Carnegie: ผู้ช่วยต้องเป็นพลเรือนที่ลงมือ "knowingly and voluntarily" เสียชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัส ผู้ที่ก่ออันตรายขึ้นเองไม่ได้เหรียญ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบความปลอดภัยของเหยื่อได้เหรียญเมื่อทำเกินหน้าที่ — Carnegie Hero Fund Commission, หน้าเกณฑ์การเสนอชื่อ (ไม่แสดงวันที่) <https://carnegiehero.org/nominate>
- ข้อถกเถียงว่าการตัดสินใจที่คิดก่อนกับที่ทำตามสัญชาตญาณแบบไหนดีกว่า งานปี 2007 ถือว่าความกล้ามีการไตร่ตรองรวมอยู่ งานปี 2014 พบว่าค่าเล่าของฮีโร่ฟังเหมือนสัญชาตญาณ ทั้งสองไม่ได้จัดอันดับว่าแบบไหนดีกว่า การไม่ให้แต้มกับความเร็วหรือความซ้าเป็นการตัดสินใจของตนเอง — Chowkase et al. 2024 / Rand & Epstein 2014 <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2024.1376195/full> <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0109687>

บทที่ 2 · แชมป์เก่า

- เข้าวันที่ 12 เมษายน 1961 ที่ไบโคนูร์ ยกตัวเวลา 09:07 ตามเวลามอสโก (06:06:59.7 UTC) — Argumenty i Fakty, 5 เม.ย. 2011 และ spacefacts.de <https://aif.ru/society/science/24545> <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm>
- กาการินสูง 1.57 เมตร — Wikipedia, Yuri Gagarin (แหล่งรอง ไม่แสดงวันที่) https://en.wikipedia.org/wiki/Yuri_Gagarin
- เอกสารประเมินผู้สมัครหกคนลงวันที่ 27 กันยายน 1960 ให้กาการินสอบ 4.8 ("He is calm and cheerful by nature") และ Titov สอบ 5 ("He is the best-prepared student in all questions") — Wilson Center Digital Archive เอกสาร 9 (ฉบับสำรองที่ University of Maryland) <https://digitalarchive.umd.edu/document/104526/download>
- คณะกรรมการสอบเรียงลำดับวันที่ 25 มกราคม 1961 ให้กาการินก่อน Titov ที่สอง เอกสารไม่ให้เหตุผลของลำดับ — Wilson Center Digital Archive เอกสาร 12 <https://digitalarchive.umd.edu/document/104529/download>
- ในการโหวตแบบไม่ระบุชื่อ ทุกคนยกเว้น 3 จาก 20 คนเลือกกาการิน — ESA, Yuri Gagarin (ไม่แสดงวันที่) และ Wikipedia, Yuri Gagarin (อ้าง Siddiqi 2000) https://www.esa.int/About_Us/ESA_history/50_years_of_humans_in_space/Yuri_Gagarin https://en.wikipedia.org/wiki/Yuri_Gagarin
- วันที่ 8 เมษายน คณะกรรมการธิการแห่งรัฐอนุมัติข้อเสนอของ Kamanin กาการินตัวจริง Titov สำรอง Nelyubov สำรองลำดับสอง — Anatoly Zak, RussianSpaceWeb (ปรับปรุง 14 เม.ย. 2021) และ spacefacts.de https://russianspaceweb.com/vostok1_preflight.html <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm>
- ไม่มีหน้าไหนในเอกสารที่เปิดได้แสดงว่ามีคนถามกาการินว่าจะไปไหม หรือเขาปฏิเสธได้หรือไม่ นี่คือช่องว่างที่บทนี้ระบุ ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่แหล่งใดพิมพ์ — Asif Siddiqi, Declassified sources on Gagarin, Wilson Center, 12 เม.ย. 2021 และเอกสาร 12 <https://wilsoncenter.org/blog-post/declassified-sources-gagarin> <https://digitalarchive.umd.edu/document/104529/download>

- ก่อน 12 เมษายน ยานตระกูล Vostok ขึ้นบินเจ็ดครั้ง สำเร็จเต็มรูปแบบสามครั้ง สิ้นขั้วตายสี่ตัวในสองเที่ยว นับจากรายการเที่ยวบินและ RussianSpaceWeb เอกสาร 14 ที่สรุปจำนวนเที่ยวบินขัดแย้งกันเอง จึงไม่ใช้นับ — Wikipedia, List of Vostok and Voskhod missions / RussianSpaceWeb / Wilson Center เอกสาร 14 (30 มี.ค. 1961) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Vostok_and_Voskhod_missions https://russianspaceweb.com/vostok1_preflight.html <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/260541>
- 28 กรกฎาคม 1960 จรวดระเบิด Bars กับ Lisichka ตาย 1 ธันวาคม 1960 แคปซูลไม่แยกจากโมดูลอุปกรณ์ ระบบทำลายตัวเองทำงาน Pchylka กับ Mushka ตาย — Wikipedia, List of Vostok and Voskhod missions และ Korabl-Sputnik 3 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Vostok_and_Voskhod_missions https://en.wikipedia.org/wiki/Korabl-Sputnik_3
- ถ้าจรวดระเบิดตอนไต่ระดับ ยานไม่มีระบบคัตตัวหนี ตามที่ AP รายงาน (แหล่งรอง ไม่ได้เปิดแหล่งวิศวกรรม) — NBC News ลงข่าว AP (ราว 2021 ไม่ระบุผู้เขียน) <https://www.nbcnews.com/science/space/soviet-cosmonaut-made-pioneering-spaceflight-60-years-ago-rcna652>
- Chertok ว่า "Judging by modern standards of rockets reliability, we had no reasons for optimism by April 1961" ท้าสิบปีต่อมา (ปี 2011 ลบ 1961) และ AFP ลงคำของเขาว่ามาตรฐานสมัยใหม่จะไม่ส่งคนขึ้นไป — The Moscow Times, 11 เม.ย. 2011 และ AFP ผ่าน phys.org, 11 เม.ย. 2011 <https://themoscowtimes.com/2011/04/11/first-man-in-space-50-year-old-feat-remembered-a6238/pdf> <https://phys.org/news/2011-04-gagarin-died-glitch-prone-flight-scientist.html>
- จดหมายถึง Valentina เขียนสองวันก่อนขึ้นยาน ดันฉบับ "If something happens, you must know the whole truth", "I fully trust the technology. It should not fail." และ "I hope you will never see this letter, and I will feel ashamed for this momentary weakness" ไม่มีชื่อผู้แปลในแหล่ง ไม่ได้เปิดต้นฉบับรัสเซีย — Letters of Note, 12 เม.ย. 2023 <https://news.lettersofnote.com/p/i-hope-you-will-never-see-this-letter>
- ประโยค "เชื่อมั่นในเทคโนโลยีเต็มที่ มันไม่ควรพลาด" แปลจากถ้อยคำภาษารัสเซียที่บทความนี้ยกมา — Naked Science (Rostec), 12 เม.ย. 2021 <https://naked-science.ru/article/column/samyj-pervyj-gagarin-veril-v-tehniku>
- Valentina ได้รับจดหมายหลังเขาเสียชีวิตในปี 1968 — The Moscow Times, 11 เม.ย. 2011 และ NBC News ลงข่าว AP <https://themoscowtimes.com/2011/04/11/first-man-in-space-50-year-old-feat-remembered-a6238/pdf> <https://www.nbcnews.com/science/space/soviet-cosmonaut-made-pioneering-spaceflight-60-years-ago-rcna652>
- เรื่องจอดรถบัสปีสสาวะใส่ล้อหลังขาเป็นตำนาน ที่มาคือประเพณีของนักบินอวกาศที่ไบโคนูร์ (Atlas Obscura อ้าง ESA ไม่ได้เปิดต้นฉบับ ESA) ส่วนหนังสือพิมพ์ปี 2011 ว่าเขาลงจากรถที่ฐานปล่อยเวลา 06:50 โดยไม่พูดถึงการจอด — Atlas Obscura, 29 ก.ค. 2015 และ Argumenty i Fakty, 5 เม.ย. 2011 <https://www.atlasobscura.com/articles/why-russian-astronauts-pee-on-a-bus-tire-before-launching-into-space-and-other-preflight-rituals> <https://aif.ru/society/science/24545>
- ฝ่ายยานปิดราว 40 นาทีหลังเขาเข้าไปนั่ง สัญญาณบอกว่าไม่แนบสนิท ข้างถอดและปิดใหม่ราว 15 นาที — Wikipedia, Vostok 1 (แหล่งรอง อ้าง Yuri Baturin ใน Novaya Gazeta) https://en.wikipedia.org/wiki/Vostok_1

- Korolev บอกกาการินว่าไม่ต้องห่วง หน้าสัมผัสตัวเดียวชิ้นไม่แน่น (เล่าเป็นคำบอกเล่า ไม่ใช่เครื่องหมายคำพูด เพราะถ้อยคำเป็นของเครื่องมือแปล) — รายงานของกาการิน 13 เม.ย. 1961 (Wilson Center เอกสาร 17) <https://digitalarchive.umd.edu/document/104534/download>
- ขณะทำงาน กาการินมองผ่านกระจกบนแขนเสื้อและฮัมเพลงเบา ๆ เป็นข้อเขียนของหนังสือพิมพ์ ไม่ใช่เอกสารจดหมายเหตุ — Argumenty i Fakty, 5 เม.ย. 2011 <https://aif.ru/society/science/24545>
- สัญญาณฝาเสียจริงหรือเป็นสัญญาณหลอกยังไม่ตรงกัน รายงาน OKB-1 ว่าฝาทำงานตามแผน Wikipedia ว่ามีบันทึกใหม่กว่าอ้างว่าสัญญาณเป็นของหลอก (ติดป้ายต้องมีที่อ้างอิง) — Wikipedia, Vostok 1 / Wilson Center เอกสาร 20 (OKB-1, 3 พ.ค. 1961) https://en.wikipedia.org/wiki/Vostok_1 <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/260547>
- ระบบบังคับด้วยมือถูกล็อกเพราะผู้ออกแบบไม่แน่ใจว่าคนจะทำตัวอย่างไรในสภาพไร้น้ำหนัก รหัสปลดล็อกอยู่ในซองปิดผนึกบนยาน — spacefacts.de / The Moscow Times, 11 เม.ย. 2011 / AmericaSpace, 12 เม.ย. 2014 <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm> <https://themoscowtimes.com/2011/04/11/first-man-in-space-50-year-old-feat-remembered-a6238/pdf> <https://www.americaspace.com/2014/04/12/poyekhali-remembering-our-first-space-voyager-part-1/>
- รหัส 1-2-5 และคนบอก แหล่งไม่ตรงกัน AmericaSpace ว่า Ivanovsky บอกแล้วกาการินตอบว่า Kamanin บอกให้แล้ว spacefacts.de ว่า Kamanin บอก ทุกแหล่งตรงกันว่าเขารู้รหัสก่อนยกตัว — AmericaSpace, 12 เม.ย. 2014 / spacefacts.de <https://www.americaspace.com/2014/04/12/poyekhali-remembering-our-first-space-voyager-part-1/> <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm>
- ไม่มีแหล่งไหนบอกว่าเขาใช้รหัส ในการถามตอบ 13 เมษายน เขาว่าเชื่อว่าควบคุมเองและลงจอดเองได้ ไม่พูดถึงรหัส — Wilson Center เอกสาร 18 (ฉบับสำรอง University of Maryland) <https://digitalarchive.umd.edu/document/104535/download>
- นามเรียกขาน Kedr (ต้นซีดาร์) ของกาการิน และ Zarya-1 ของ Korolev — Naked Science (Rostec), 12 เม.ย. 2021 <https://naked-science.ru/article/column/samyj-pervyj-gagarin-veril-v-tehniku>
- คำ Poyekhali อยู่ในบทสนทนาที่ตีพิมพ์สองฉบับ ถ้อยคำรอบ ๆ ไม่ตรงกัน ไม่มีฉบับไหนมาจากบทต้นฉบับหรือบทพิมพ์ตีต้นฉบับ — Argumenty i Fakty, 5 เม.ย. 2011 และ Naked Science, 12 เม.ย. 2021 <https://aif.ru/society/science/24545> <https://naked-science.ru/article/column/samyj-pervyj-gagarin-veril-v-tehniku>
- เครื่องยนต์ชะลอความเร็วเริ่ม 10:25 โมดูลอุปกรณ์หลุด 10:36 แคปซูลลง 10:48 ตัวนักบินลง 10:53 — รายงาน OKB-1 (Wilson Center เอกสาร 20) และ RussianSpaceWeb <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/260547> <https://russianspaceweb.com/vostok1.html>
- โมดูลอุปกรณ์ยังติดกับแคปซูลด้วยมัดสายไฟ ยานหมุน — spacefacts.de / RussianSpaceWeb <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm> <https://russianspaceweb.com/vostok1.html>
- เขาประเมินว่ายังไม่ใช้เหตุฉุกเฉิน ส่งรหัสมอร์ส VN (ทุกอย่างปกติ) และเขียนในรายงานว่าไม่อยากก่อเรื่องวุ่นวาย (เป็นถ้อยคำของเครื่องมือแปล จึงไม่ใช่เครื่องหมายคำพูด) — รายงานของกาการิน 13 เม.ย. 1961 <https://digitalarchive.umd.edu/document/104534/download>

- แรงกดเกิน 10 g และภาพเป็นสีเทาครู่หนึ่ง ตามรายงานของเขาเอง ส่วน spacefacts ประมาณราว 8 g — รายงานของกาคาริน 13 เม.ย. 1961 / spacefacts.de <https://digitalarchive.umd.edu/document/104534/download> <https://spacefacts.de/mission/english/vostok-1.htm>
- ดัดตัวที่ความสูงราว 7 กิโลเมตรและลงด้วยร่มของตัวเอง — รายงาน OKB-1 (Wilson Center เอกสาร 20) <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/260547>
- ทางกรโซเวียตไม่ยอมรับเรื่องร่ม แหล่งหนึ่งว่าจนถึงปี 1971 อีกแหล่งว่าความจริงปรากฏหลัง Vostok 2 ของ Titov ทั้งสองข้อมาจากแหล่งรองที่ยังไม่ได้เช็กกับ Siddiqi — Wikipedia, Vostok 1 (ปี 1971) และ Wikipedia, Yuri Gagarin (หลัง Vostok 2) https://en.wikipedia.org/wiki/Vostok_1 https://en.wikipedia.org/wiki/Yuri_Gagarin
- ซีพจรรว 64 ครั้งก่อนที่ก่อนปล่อย และ Korolev ได้ยาคลายกัวลหนึ่งเม็ด — Wikipedia, Vostok 1 (แหล่งรอง) https://en.wikipedia.org/wiki/Vostok_1
- Korolev หน้าโทรมาจากคืนที่ไม่ได้นอน และพูดถึงเช้าวันว่า "It was he who was comforting me!" — The Moscow Times, 11 เม.ย. 2011 <https://themoscowtimes.com/2011/04/11/first-man-in-space-50-year-old-feat-remembered-a6238/pdf>
- เป้าหมายคือคำตอบว่าคนอยู่ในวงโคจรได้ไหม และการแข่งกับสหรัฐฯ ก็ขับเคลื่อนด้วย เทียวดทดสอบแบบสุดท้ายสองเที่ยว (9 และ 25 มีนาคม 1961) สำเร็จ — Wilson Center เอกสาร 14, 30 มี.ค. 1961 / Wikipedia, List of Vostok and Voskhod missions <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/260541> https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Vostok_and_Voskhod_missions

บทที่ 3 · ถุงมือข้างขวา

- ที่ความสูงราว 43,000 ฟุต Kittinger ตรวจถุงมือแรงดันแล้วพบว่า "its air bladder is not inflating" ความสูงนี้เป็นของบทความเขาเอง แหล่งอื่นให้ราว 40,000 (thisdayinaviation) หรือราว 50,000 (History.com) ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า — Joseph Kittinger, National Geographic ฉบับ ธันวาคม 1960 ลงซ้ำบนเว็บ 9 ต.ค. 2012 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- "I decide to continue the ascent, without notifying ground control of my difficulty" และ "From my previous experiences, I know that the hand will swell, lose most of its circulation, and cause extreme pain" — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 (เว็บลงซ้ำ 2012 ผ่านบทสรุปของหน้า ควรเทียบหน้าจริงก่อนพิมพ์) <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- เรื่องอุปกรณ์รักษาแรงดัน "If either should break, unconsciousness would come in 10 or 12 seconds, and death within two minutes" บันทึกค้นคว้าตีความว่าหมายถึงชุดและแรงดัน — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- เหตุผลที่เขาให้เอง "I am acutely aware of all the faith, sweat, and work that are riding with me on this mission" — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>

- บทความปี 1960 ไม่ได้ใช้คำว่ายกเลิก การอ่านว่าเขากลัวถูกสังเวยเล็กน้อยมาจากนักเขียนรุ่นหลัง (Wikipedia, Project Excelsior) — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- ทางวิทยุ ณ จุดสูงสุด "There is a hostile sky above me. Man will never conquer space. He may live in it, but he will never conquer it" และ Marv Feldstein แจ้ง "Three minutes till jump, Joe" — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- เขาบอกภาคพื้นดินก่อนกระโดดหรือไม่ แหล่งไม่ตรงกัน ข้อความของ National Geographic ไม่พูดถึงการบอกที่หลัง ส่วน Air & Space Forces (Peter Grier, 1 ส.ค. 2014) ว่าบอกก่อนกระโดด StratoCat ว่าบอกตอนถึงความสูงหรือก่อนก้าวออก Smithsonian Air & Space Quarterly (2023) ว่าเก็บไว้ถึงนาทีสุดท้าย แหล่งเหล่านั้นไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า ทุกแหล่งตรงกันว่าไม่มีใครสังเวยเล็กน้อย — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- "Three hours later the swelling will have disappeared with no ill effect" เป็นประโยคเดียวที่เขาเขียนถึงมือข้างนั้น — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>
- ตกอิสระ 4 นาที 36 วินาที ตามรายงานของ Air & Space Forces และ StratoCat ส่วน National Geographic ให้ 4 นาที 38 วินาทีถึงร่มหลัก ความสูง 102,800 ฟุตเป็นค่าเรดาร์ เครื่องวัดในกระเช้าอ่าน 103,300 (Wikipedia อ้าง National Geographic) — Kittinger, National Geographic, ธ.ค. 1960 <https://www.nationalgeographic.com/news/2012/10/121008-joseph-kittinger-felix-baumgartner-skydive-science/>

บทที่ 4 · แผลที่ขอให้เพื่อนกริด

- Marshall ปี 1984 ที่โรงพยาบาลฟรีแมนเทิล งดอาหารเข้า กินยา cimetidine และดื่มเชื้อ H. pylori ตอนสับโม่งรวดเดียว น้ำเลี้ยงเชื้อเป็นซูปเนื้อสีน้ำตาลขุ่น (ผู้สกัดสรุปเป็นถ้อยคำของตัวเอง จึงไม่ใช่เครื่องหมายคำพูด) — Barry Marshall, Nobel Lecture (PDF, ไม่แสดงวันที่) <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/marshall-lecture.pdf>
- ปีที่ถูกต้อง แหล่งไม่ตรงกัน การบรรยายรางวัลโนเบลและบทความ MJA ที่ส่งรวกันยายน 1984 ขึ้นไปที่ 1984 ส่วนบทความของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง (UWA Uniview, 19 พ.ย. 2025) ว่า 1985 ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า — Marshall, Nobel Lecture / Medical Journal of Australia (หน้า MJA) <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/marshall-lecture.pdf> <https://mja.com.au/node/11144>
- จุดประสงค์คือพิสูจน์ว่าเชื้อทำให้กระเพาะอักเสบ ชื่อบทความ MJA ปี 1985 คือ Attempt to fulfil Koch's postulates — Marshall, Armstrong, McGeachie & Glancy, Medical Journal of Australia 1985, 142:436–439 (หน้า MJA) <https://mja.com.au/node/11144>
- เขาเชื่อว่าความเสี่ยงเล็กน้อย เพราะคนบริจาคเลือดที่มีภูมิต่อเชื้อนี้ "were apparently quite well" — Marshall, Nobel Lecture <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/marshall-lecture.pdf>

- "I didn't actually expect to become as ill as I did" — Barry Marshall, Nobel Prize Biographical (ไม่แสดงวันที่) <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2005/marshall/biographical/>
- ไม่มีอาการราวสามวัน จากนั้นคลื่นไส้ตอนเช้ามีด อาเจียน เหนือออกกลางคืน ภรรยาเรียกกลมหายใจว่าเหม็นเน่า (ไม่ใช่เครื่องหมายคำพูดกับคำของภรรยา) เพื่อนร่วมงาน "had also noticed my halitosis that week, but were more polite" และ "I was able to finish off the chocolate cake after my test" — Marshall, Nobel Lecture <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/marshall-lecture.pdf>
- Robin Warren บอกนักข่าวว่า Marshall "has just infected himself and damn near died" — Marshall, Nobel Prize Biographical <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2005/marshall/biographical/>
- วันที่ 14 ส่องกล้องไม่พบ Helicobacter เขาดูเหมือนกำลังจะได้อะไรเอง — Marshall, Nobel Lecture <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/marshall-lecture.pdf>
- รางวัลโนเบลสาขาสรีรวิทยาหรือการแพทย์ปี 2005 ร่วมกับ Robin Warren — Nobel Prize Biographical, Barry Marshall <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2005/marshall/biographical/>
- Forssmann ปี 1929 ที่เมืองเอเบอร์สวาลเดอ ใกล้เบอร์ลิน สอดสายสวนเข้าหลอดเลือดดำที่แขนตัวเอง ไปทางหัวใจ ไม่มีแหล่งไหนให้วัน และบทไม่พิมพ์วัน ศัลยแพทย์ฝึกหัดอายุ 25 (อายุมาจากบันทึกค้นคว้า ยังไม่ได้เทียบหน้าเว็บ) — Nobel Prize Biographical, Werner Forssmann (ไม่แสดงวันที่) <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/1956/forssmann/biographical/>
- หัวหน้าห้ามทดลองทั้งกับคนไข้และกับตัวเอง Forssmann เดินไปห้องเอกซเรย์เพื่อถ่ายภาพเป็นหลักฐาน — Schott & Hussain Khan, Archives of Neuroscience 2021, 8(3):e119215 <https://brieflands.com/articles/ans-119215.pdf>
- ถ้อยคำสามฉบับของ Sauerbruch เรื่อง "คณะละครสัตว์" มีใจความเดียวกัน ฉบับของ Schott & Khan (จากบันทึกความทรงจำของ Forssmann) ว่า "You might get your habilitation by these experiments in a circus, but never in a respectable German university" อีกสองฉบับมาจาก Wikipedia (อ้างหน้าของ UTMB) และคอลัมน์ Mining Journal ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า — Schott & Hussain Khan, Archives of Neuroscience 2021 <https://brieflands.com/articles/ans-119215.pdf>
- Sauerbruch ไล่ Forssmann ออกจาก Charité ต่อมาเขาทำสวนหัวใจตัวเองเก้าครั้งโดยไม่มีภาวะแทรกซ้อน — Schott & Hussain Khan, Archives of Neuroscience 2021 <https://brieflands.com/articles/ans-119215.pdf>
- รางวัลโนเบลปี 1956 ตามบันทึกประวัติของรางวัล และไม่มีบันทึกที่เปิดได้ขึ้นใหม่บอกว่าเขาคิดว่าจะตาย (เป็นการไม่พบ ไม่ใช่ข้อความที่แหล่งพิมพ์) — Nobel Prize Biographical, Werner Forssmann / Schott & Hussain Khan <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/1956/forssmann/biographical/> <https://brieflands.com/articles/ans-119215.pdf>
- Carrión เข้าวันที่ 27 สิงหาคม 1885 ราวสิบโมง แหล่งส่วนมากกว่าที่โรงพยาบาล Dos de Mayo ส่วน Perales ว่าที่คณะแพทยศาสตร์ San Fernando — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003, 64(3):180–198 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>

- เชื่อมมาจาก Carmen Paredes เสีย 5 หอ Mercedes ซึ่งกำลังฟื้นตัว จากตุ่มเหนือคิ้วขวา — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 (Salinas-Flores 2009 ตรงกัน แต่ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>
- Villar, Chávez และ Arce พยายามห้าม เขาเกลี้ยกล่อม Chávez "no sin dificultad" (อย่างไม่น่ายาก) และตามพยานเขาพูดว่า "Suceda lo que sucediere, no importa, quiero inocularme" ซึ่งเป็นคำเล่า ย้อนหลังของพยาน Chávez กริดสี่แผล ข้างละสองแผล — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>
- บันทึกวันที่ 2 ตุลาคม "Hasta hoy había creído que me encontraba tan solo en la invasión de la verruga" และ "ahora me encuentro persuadido de que estoy atacado de la fiebre de que murió nuestro amigo Orihuela" — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>
- เพื่อนร่วมชั้นผลัดกันเขียนบันทึกอาการต่อ (เขาเขียนเองถึงวันที่ 26 กันยายน ตาม RPP และญาติ รัฐสภาเปรู ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) การถ่ายเลือดถูกเสนอ เลื่อน และไม่เคยเกิด — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>
- คำสุดท้ายที่บันทึก "Enrique, C'est fini" พูดกับ Enrique Mestanza เขาเสียชีวิตคืนวันที่ 5 ตุลาคม 1885 Perales ให้เวลา 23:30 ส่วนบทความของ La Puente วันที่ 6 ตุลาคมให้ 23:00 บทไม่พิมพ์เวลา — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>
- หมอ Ignacio La Puente เรียกการทดลองว่า "una audacia temeraria, poco científica" ในบทความ วันที่ 6 ตุลาคม Perales อ้างว่าคำวิจารณ์ไม่มีมูล — Perales, Anales de la Facultad de Medicina 2003 <https://www.redalyc.org/pdf/379/37964304.pdf>

บทที่ 5 · ด้านนี้ขึ้น ระวางด้วย

- Henry Brown เขียนว่าเดินทางเข้าวันที่ 29 มีนาคม 1849 ส่วน Encyclopedia Virginia (Suzette Spencer ปรับปรุง 15 ก.พ. 2023) ว่าปิดกล่อง 23 มีนาคม ถึง 24 มีนาคม และ Wikipedia ว่า 29 มีนาคม แหล่งสองแหล่งหลังไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า — Henry Brown, Narrative of the Life of Henry Box Brown (1851) ฉบับ Documenting the American South <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- "I was determined that come what may, I should have my freedom or die in the attempt" — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- แผนสองแผนแรก Dr. Smith ไม่ค่อยเห็นด้วย (เล่าเป็นคำบอกเล่า ไม่ใช่เครื่องหมายคำพูด) — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- ความคิดมาตอนสวดมนต์ที่ทำงาน "the idea suddenly flashed across my mind of shutting myself up in a box, and getting myself conveyed as dry goods to a free state" Encyclopedia Virginia ก็ถือว่าความคิดเป็นของ Brown ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- ข้างไม้ตอกล่อง คนเฝ้าร้านยอมไปส่งและไม่เชื่อว่าคนอยู่ในกล่องได้นาน ส่วนชื่อคนช่วยพันกัน Brown เขียนแค่ Dr. Smith กับคนเฝ้าร้าน Encyclopedia Virginia ระบุชื่อ Samuel Alexander Smith และ

James Caesar Anthony Smith Still (1872) ระบุ James A. Smith แหล่งสองแหล่งหลังไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>

- นิ้วที่อักเสบ เขาให้ Dr. Smith หา oil of vitriol มาราดจน "dropped rather much and made it worse than there was any occasion for" เพื่อหยุดงาน — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- เขานัดกับ Dr. Smith ตอนตีสี่เพื่อเตรียมกล่อง และเพื่อน ๆ ดอกฟ้า ("my friends nailed down the lid") — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- เขียนว่ายอมเสี่ยง "even death itself rather than endure any longer the clanking of those galling chains" — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- วางกลับหัวเกือบชั่วโมงครั้งที่ Potomac Creek และพลิกกลับหัวอีกครั้งที่สำนักงานขนส่ง ("turned heels up" ที่ Express office) — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- ระยะทาง 350 ไมล์และ 27 ชั่วโมงเป็นตัวเลขของ Brown เอง ("twenty seven hours in the box, though travelling a distance of three hundred and fifty miles") ส่วน Still (1872) กับ Encyclopedia Virginia และ housedivided ให้ 26 ชั่วโมง แหล่งสามแหล่งหลังไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- ขนาดกล่องมีห้าชุดตัวเลข Brown เขียนกว้าง 3 ฟุต 1 นิ้ว สูง 2 ฟุต 6 นิ้ว ลึก 2 ฟุต ส่วน Still ว่าลึก 2 ฟุต 8 นิ้ว กว้าง 2 ฟุต ยาว 3 ฟุต Wikipedia กับ Encyclopedia Virginia และชื่อหนังสือ Stearns ปี 1849 ให้ชุดอื่น สี่แหล่งหลังไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Brown, Narrative (1851) <https://docsouth.unc.edu/neh/brownbox/brownbox.html>
- ข้อความ "ขีดเพื่อคนอื่นยืมมาจากกติกาที่ให้เหรียญคนที่ช่วยชีวิตคนอื่น" หมายถึงเกณฑ์ของกองทุน Carnegie — Carnegie Hero Fund Commission, หน้าเกณฑ์การเสนอชื่อ <https://carnegiehero.org/nominate>

บทที่ 6 • เมฆฟ้าลูก

- หลังเที่ยงคืนไม่นานวันที่ 26 กันยายน 1983 ที่ Serpukhov-15 ระบบ Oko รายงานขีปนาวุธสหรัฐฯ หนึ่งลูกแล้วอีกสี่ลูก พันโท Stanislav Petrov อายุ 44 เวนคืนนั้น หน้า GlobalSecurity ที่ไม่มีแหล่งอ้างอิง เขียนว่า 27 กันยายน บทเลือก 26 ตาม WaPo และ RFE/RL — David Hoffman, The Washington Post, 10 ก.พ. 1999 และ RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm> <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- คำสั่งของเขาคือส่งสัญญาณเตือนต่อขึ้นสายบังคับบัญชา ซึ่งอาจอนุมัติการยิงตอบโต้ (RFE/RL สรุปรอง ไม่ใช่คำพูดตรง) — RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- ตัดสินใจในเวลาไม่ถึงห้านาที ขณะต้องเล่นกับโทรศัพท์และอินเตอร์คอมพร้อมกัน และนายทหารอีกคน ตะโกนใส่โทรศัพท์ให้เขาใจเย็นแล้วทำหน้าที่ (WaPo เล่าเป็นคำบอกเล่า) — David Hoffman, The

Washington Post, 10 ก.พ. 1999 <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm>

- "My team was close to panic and it hit me that if panic sets in then it's all over" และ "I realized that I had to make some kind of decision, and I was only 50/50" — VOA ลงข่าว AP (ตอนข่าวการเสียชีวิต 2017 ไม่แสดงวันที่ในหน้า) <https://www.voanews.com/a/stanislav-petrov-who-averted-nuclear-war-dies-at-77/4035266.html>
- เหตุผลสามข้อ ทำลูกน้อยเกินไปสำหรับการโจมตีแรก ระบบตรวจจับยังใหม่และเขาไม่ไวใจเต็มที่ เรดาร์ภาคพื้นดินเจียบแม้นผ่านไปหลายนาที่ — VOA ลงข่าว AP และ RFE/RL <https://www.voanews.com/a/stanislav-petrov-who-averted-nuclear-war-dies-at-77/4035266.html> <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- "I had a funny feeling in my gut" — The Washington Post, 10 ก.พ. 1999 และ RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm> <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- "I didn't want to make a mistake. I made a decision and that was it" — RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- สามสัปดาห์ก่อนหน้า KAL 007 ถูกยิงตก มีผู้เสียชีวิต 269 คน — RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- ที่ดาวเทียมเห็นคือแสงอาทิตย์สะท้อนจากยอดเมฆสูง และซอฟต์แวร์ที่ควรกรองไม่ได้กรอง — The Washington Post, 10 ก.พ. 1999 และ RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm> <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- ช่วงแรกได้คำชม แล้วผู้สอบสวนถามว่าทำไมไม่จดทุกอย่าง คำตอบคือเขาไม่มีมือที่สาม WaPo สรุปรว่า เขาไม่ถูกลงโทษและไม่ได้รับรางวัล (เล่าเป็นคำบอกเล่า) — David Hoffman, The Washington Post, 10 ก.พ. 1999 <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm>
- ถูกดำเนินเรื่องเอกสาร — VOA ลงข่าว AP <https://www.voanews.com/a/stanislav-petrov-who-averted-nuclear-war-dies-at-77/4035266.html>
- ว่ากันว่าเคยถูกสัญญารางวัลแต่ไม่มาถึง ต่อมาถูกย้ายตำแหน่งและออกในปี 1984 — RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- Pavel Podvig เขียนว่าเหนือศูนย์ของ Petrov ยังมีชั้นประเมินอย่างน้อยสามชั้น (ศูนย์บัญชาการของกองทัพอากาศ กองกำลังป้องกันภัยทางอากาศ เสนาธิการ) "No missiles would be launched unless the system detected actual nuclear detonations on the Soviet territory" และ "We simply don't know what would have happened if he kept silence or confirmed the alarm as positive" ท่าทีของโซเวียตคือโจมตีตอบครั้งที่สองแบบลึก (deep second strike) ไม่ใช่ยิงทันทีที่เตือน — Pavel Podvig, Did Stanislav Petrov save the world in 1983? It's complicated, Russian Strategic Nuclear Forces, 22 ต.ค. 2022 https://russianforces.org/blog/2022/10/did_stanislav_petrov_save_the_.shtml
- Podvig ยังว่า Petrov สมควรได้รับคำชมเต็มที่ และการตัดสินใจต้องใช้ความกล้า — Pavel Podvig, 22 ต.ค. 2022 / History.com (Kelli María Korducki, 12 พ.ย. 2025 ปรับปรุง 17 มี.ค. 2026) รายงานว่า

เขายังยกให้ "courage and guts" https://russianforces.org/blog/2022/10/did_stanislav_petrov_save_the_.shtml

<https://www.history.com/news/nuclear-attack-warning-cold-war-petrov>

- Oleg Kalugin ชาวอเมริกันที่อยู่ในโซเวียตอาจคิดว่า "The Americans may attack, so we better attack first" — RFE/RL, 26 ก.ย. 2013 <https://www.rferl.org/a/soviet-colonel-averted-nuclear-war/25118749.html>
- Petrov เสียชีวิต 19 พฤษภาคม 2017 โลกรู้ในเดือนกันยายนผ่าน Karl Schumacher เพื่อนชาวเยอรมัน — VOA ลงข่าว AP (และ Smithsonian Magazine, Jason Daley, 18 ก.ย. 2017 ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า) <https://www.voanews.com/a/stanislav-petrov-who-averted-nuclear-war-dies-at-77/4035266.html>
- เรื่อง Arkhipov บนเรือ B-59 ปี 1962 หน้า National Security Archive (บรรณาธิการ Svetlana Savranskaya, 3 ต.ค. 2022) ว่าคำสั่งของกัปตัน Savitsky ไม่เคยไปถึงนายทหารที่คุมตอร์ปิโด และเขาเองไม่ได้พูดถึงบทบาทของตัวเองในปี 1997 — National Security Archive, Briefing Book 808 <https://nsarchive.gwu.edu/node/4005>
- เรื่อง Arkhipov ยืนอยู่บนคำบอกเล่าอย่างเดียว Sergey Radchenko ว่า "The evidence is not particularly good for it. It's all oral history" — Meduza, สัมภาษณ์ Sergey Radchenko, 4 ธ.ค. 2024 <https://meduza.io/en/feature/2024/12/04/closer-now-than-ever>
- Vadim Orlov ผ่านหนังสือของ Mozgovoi เป็นแหล่งของเรื่องคำสั่งตอร์ปิโด ซึ่งหอดจดหมายเหตุเองเรียกว่าเป็นเรื่องที่ถกเถียงกัน — National Security Archive, Briefing Book 75, The Submarines of October, 31 ต.ค. 2002 <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB75/>

บทที่ 7 • ลายเซ็นที่หัดสั้นลง

- ระหว่าง 15 ถึง 22 มิถุนายน 1940 Sousa Mendes ออกวีซ่ารวม 1,575 ใบ และ Yad Vashem บันทึกว่าเขาทำงานสามวันสามคืน หน้าที่ไม่พิมพ์เลข 30,000 — Yad Vashem, นานิพนธ์การเรื่อง Sousa Mendes (ไม่แสดงวันที่) <https://yadvashem.org/yv/en/exhibitions/righteous/mendes.asp>
- กระทรวงต่างประเทศตอบคำขอของเขาในวันที่ 13 มิถุนายน 1940 ว่า Recusados vistos (ไม่อนุมัติวีซ่า) เขานอนอยู่บนเตียงสามวันแล้วออกมา และเขียนถึงพี่เขยว่า "Here the situation is horrible... and I am in bed with a severe nervous breakdown" (แปลเป็นไทยในบท) เขาอายุ 54 ในปีนั้น — Smithsonian Magazine, Chanan Tigay, 20 ต.ค. 2021 (ฉบับพิมพ์ พ.ย. 2021) <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/>
- ประโยคประกาศมีสองฉบับ Smithsonian ให้ "I am going to issue a visa to anyone who asks for it" และ "Even if I am discharged, I can only act as a Christian, as my conscience tells me" ส่วนฉบับของ Pedro Nuno ลูกชาย (อ้างจาก Paldiel 2007) คือ "From now on I'm giving everyone visas" และ "There will be no more nationalities, races or religions" Wikipedia บอกว่าวันที่แน่นอนในกลางเดือนมิถุนายนยังถกเถียงกัน — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 / Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/> https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes

- José de Seabra เลขาธิการสถานกงสุล แรบโบ Chaim Kruger ที่เก็บหนังสือเดินทางจากฝูงคนข้างนอก ลายเซ็นที่หดเหลือ Mendes และประตูที่ Hendaye ที่เขาเปิดเองหลังต่อรองกับเจ้าหน้าที่ปรากฏในบทความนี้ (ส่วนคนประทับตรา และลูกชายที่มาช่วย ไม่ได้ตรวจซ้ำในหน้าที่เปิด) — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/>
- คนที่มาขอวีซ่า ตระกูล Rothschild, Salvador Dalí, ครอบครัว Rey กับต้นฉบับ Curious George, Marcel Dalio กับ Madeleine LeBeau และเลขานุการของอาร์ชดยุค Otto ที่ยื่นหนังสือเดินทาง 19 เล่มระหว่างเจ้านายกินข้าวที่ Le Chapon Fin ปรากฏในบทความนี้ (ส่วนที่ว่าครอบครัว Rey ได้วีซ่าที่ Bayonne ไม่ได้ตรวจซ้ำ) — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/>
- Circular 14 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 1939 กำหนดให้วีซ่าแก่กลุ่มที่ระบบตำรวจเห็นว่า "inconvenient or dangerous" ซึ่งรวมถึง "Jews expelled from their countries" ต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงก่อน — Wikipedia, Portugal and the Holocaust https://en.wikipedia.org/wiki/Portugal_and_the_Holocaust
- เขาถูกเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรหลังออกวีซ่าสองใบแรก (พฤศจิกายน 1939 และมีนาคม 1940) ว่า "any new transgression or violation on this issue will be considered disobedience" และ Wikipedia บรรยายกงสุลที่ Bayonne ว่าเป็นคนใกล้ชิด Salazar ที่ปฏิเสธวีซ่าให้ผู้ลี้ภัยที่แออัด (หนานั้นไม่ได้ระบุชื่อ Faria Machado และไม่ได้บอกว่าไม่มีใครตำหนิเขา สองข้อนี้ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- เขาถูกเรียกตัวกลับวันที่ 24 มิถุนายน การสอบสวนทางวินัยเริ่มวันที่ 4 กรกฎาคม และมี 15 ข้อกล่าวหาตาม Smithsonian (ฉบับ 14 ข้อมูลจาก Jewish Press ปี 2007 ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/>
- คำตัดสินวันที่ 19 ตุลาคม 1940 คือ "disobeying higher orders during service" คณะกรรมการวินัยเสนอให้ลดขั้น แต่วันที่ 30 ตุลาคม Salazar ปฏิเสธและสั่งให้พนักงานหนึ่งปีรับเงินเดือนครึ่งเดียว แล้วปลดเกษียณ — Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- ประโยค "I would rather stand with God against man than with man against God" Smithsonian เล่าไว้ในเรื่องเดือนตุลาคม 1940 ส่วน Wikipedia ว่า "reportedly" พูดและวางไว้กลางเดือนมิถุนายน 1940 บทเลือกฉบับตุลาคมพร้อมคำว่า "มีรายงานว่า" — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 / Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/> https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- ปี 1942 ครอบครัวไปกินอาหารที่โรงทานในลิสบอน ปี 1945 เป็นโรคหลอดเลือดสมอง เสียชีวิต 3 เมษายน 1954 อายุ 68 — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/>

- ภรรยา Angelina เสียชีวิตปี 1948 และบ้านตระกูล Casa do Passal ถูกขายในช่วงท้ายของชีวิตเขา (หน้านั้นไม่ได้บอกว่าขายใช้หนี้ ซึ่งบทเขียนไว้) — Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- Yad Vashem ยกย่องเขาเป็น Righteous Among the Nations วันที่ 18 ตุลาคม 1966 และรัฐบาลโปรตุเกสคืนเกียรติให้เต็มที่ในปี 1988 — Yad Vashem, "The Insubordinate Consul" (ไม่แสดงวันที่) / Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes (รัฐสภามีมติเป็นเอกฉันท์ปี 1988 โดยหน้านั้นให้ทั้งวันที่ 18 มีนาคมและ 6 เมษายน) <https://www.yadvashem.org/righteous/stories/mendes.html> https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- ผู้ได้รับวีชาที่ระบุชื่อได้มี 3,913 คนตาม Smithsonian และราว 3,900 คนตามการวิเคราะห์ของมูลนิธิ Sousa Mendes ปี 2015 ที่ Wikipedia อ้าง ฐานข้อมูลผู้ได้รับวีชาอยู่บนหน้าแรกของมูลนิธิ ส่วนข้อความของมูลนิธิเรื่องวีชา Bayonne กับ Toulouse ที่ไม่เคยลงทะเบียนและสมุดทะเบียนบอร์โดซ์ที่หายไปหนึ่งเล่ม ไม่ได้ตรวจซ้ำ — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 / Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes / Sousa Mendes Foundation <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/> https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes <https://sousamendesfoundation.org/>
- ตัวเลข 30,000 รวม 10,000 ชาวยิว สืบไปถึงการประมาณปี 1964 Smithsonian ว่ามาจากนิตยสาร Jewish Life ส่วน Wikipedia ว่าเป็นบทความของ Harry Ezratty ปี 1964 และ Milgram เห็นว่า Ezratty เอาจำนวนชาวยิวทั้งหมดที่ผ่านโปรตุเกสไปนับเป็นผลงานของเขา Yehuda Bauer เรียกสิ่งที่เขาทำว่า "perhaps the largest rescue action by a single individual during the Holocaust" — Smithsonian Magazine, Tigay, 2021 / Wikipedia, Aristides de Sousa Mendes <https://www.smithsonianmag.com/history/the-righteous-defiance-of-aristides-de-sousa-mendes-180978831/> https://en.wikipedia.org/wiki/Aristides_de_Sousa_Mendes
- Sugihara เป็นรองกงสุลญี่ปุ่นที่ Kaunas ออกวีซ่าผ่านทางกว่า 2,100 ใบระหว่าง 18 กรกฎาคมถึง 28 สิงหาคม 1940 รายชื่อมี 2,139 ใบ (จาก Levine) ตัวเลข 6,000 เป็นการประมาณ Watanabe เห็นว่าคิดว่าเป็นวีซ่าหนึ่งใบใช้โดยสมาชิกครอบครัวสามคนเป็นเรื่องสมเหตุสมผล Wikipedia เรียก Jan Zwartendijk ว่ากงสุลกิตติมศักดิ์ของเนเธอร์แลนด์ ที่ใส่ข้อความเรื่อง Curaçao ลงในหนังสือเดินทาง — Wikipedia, Chiune Sugihara https://en.wikipedia.org/wiki/Chiune_Sugihara

บทที่ 8 · คนที่เดินเข้าไปในวงล้อม

- เข้าวันที่ 19 กันยายน 1940 ราวหกโมง ในวอร์ซอ Pilecki เขียนในรายงานของเขาเองว่ามีคนไม่กี่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ "ซึ่งเห็นการเดินไปคนเดียวตอนหกโมงเช้า" ที่หัวมุมถนน Aleja Wojska กับ Felińskiego (ต้นฉบับ "a few people still alive who saw me go alone at 6:00 a.m. to the corner of Aleja Wojska and Felińskiego Street" แปลจากภาษาโปแลนด์) และเรียกฝูงชนที่ถูกจับว่า "herd of passive sheep" — Pilecki, รายงาน ตอนที่ตีพิมพ์ Jewish Journal, 6 ธ.ค. 2012 https://jewishjournal.com/opinion/rob_eshman/110973/
- จุดที่ถูกจับมีสองฉบับ dzieje.pl ว่าถูกควบคุมที่ตึกแถวเลขที่ 40 ถนน Wojska Polskiego (ฉบับห้องพักของพิสะไภบนถนนเดียวกันมาจากเอกสารของสถาบัน Pilecki ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — dzieje.pl (12 ก.ย. 2013 ปรับปรุง 14 ก.ค. 2016) และรายงานของ Pilecki ใน Jewish Journal <https://dzieje.pl/node/14238> https://jewishjournal.com/opinion/rob_eshman/110973/

- ถูกกวาดจับราว 2,000 คน — holocaustrescue.org, หน้า Witold Pilecki (ไม่แสดงวันที่) <https://holocaustrescue.org/witold-pilecki>
- ประชุม TAP ปลายเดือนสิงหาคม 1940 เรียกโดยพันตรี Jan Włodarkiewicz และความคิดคือส่ง "ผู้นำ TAP" สักคนเข้า Auschwitz — Cuber-Strutyńska (อ้าง Malinowski) และ holocaustrescue.org <https://zagladazydow.pl/index.php/zz/article/download/720/679> <https://holocaustrescue.org/witold-pilecki>
- เรื่องอาสา หรือถูกขอ ฝั่งอาสา Malinowski ว่า Pilecki อาสา Włodarkiewicz รับเป็นผู้สมัคร (ตามที่ Cuber-Strutyńska อ้าง) และ IPN เรียกเขาว่าผู้อาสา ฝั่งถูกขอ คำให้การปี 1948 ของเขาเอง "I was urged to take this step by Major Włodarkiewicz Jan" และสรุปของ Cuber-Strutyńska ว่าคำว่า อาสาถูกใช้อย่างไม่แม่นยำ คำนี้แพร่จากบันทึกความทรงจำของ Wincenty Gawron และชีวประวัติรุ่นหลัง เอกสารสถาบัน Pilecki (ว่า "volunteer") และ Sękowska-Pięchowa 2019 ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ — Cuber-Strutyńska, Zagłada Żydów. Studia i Materiały 2017, หน้า 281–301 / IPN, ชีวประวัติ Pilecki <https://zagladazydow.pl/index.php/zz/article/download/720/679> <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/rotmistrz-witold-pilecki/english-version/1947-1948>
- เดือนกันยายน 1940 Birkenau ยังไม่มี Alex Storozynski เล่าว่า "People thought that this was simply a prisoner of war camp" (ข้อเท็จจริงว่าห้องรมแก๊สยังไม่มาจาก HistoryNet ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — NPR, 2010 <https://npr.org/transcripts/129956107>
- 8 พฤษภาคม 1947 หน่วยความมั่นคงจับ Pilecki และทรมาน เริ่มพิจารณา 3 มีนาคม 1948 ศาลพิพากษาประหาร 15 มีนาคม 1948 คำร้องถึง Bierut ถูกปฏิเสธ ถูกยิง 25 พฤษภาคม 1948 เวลา 21.30 น. ที่เรือนจำ Mokotów ไม่ทราบที่ฝังศพ Wikipedia ให้วันพิพากษาเป็น 15 พฤษภาคม ทั้งที่ชื่อแหล่งภาษาโปแลนด์ที่หน้าเดียวกันอ้างบอก 15 มีนาคม บทเลือกตาม IPN — Instytut Pamięci Narodowej (IPN), ชีวประวัติ Rotmistrz Witold Pilecki ช่วง 1947–1948 / Wikipedia, Witold Pilecki <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/rotmistrz-witold-pilecki/english-version/1947-1948> https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki
- คืนวันที่ 21 ต่อ 22 กันยายน 1940 Pilecki ถึง Auschwitz พร้อมนักโทษอีก 1,705 คน และได้หมายเลข 4859 (หน้านั้นให้ช่วงสองวัน ไม่ใช่คืนเดียว) — Wikipedia, Witold Pilecki / holocaustrescue.org (หมายเลข 4859 ภายใต้ชื่อ Serafiński) / NPR, 2010 ("I wore the number 4859") https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki <https://holocaustrescue.org/witold-pilecki> <https://www.npr.org/transcripts/129956107>
- คืนวันที่ 26 ต่อ 27 เมษายน 1943 เขาถูกจัดให้อยู่กะกลางคืนที่โรงอบขนมปังนอกรั้ว แล้วกับเพื่อนอีกสองคนจับประตูล็อก ล้มยามหนึ่งคน ตัดสายโทรศัพท์ และหนีออกมา หน้านั้นไม่เอ่ยถึงอีสเตอร์ และไม่มีลี "สองปีครึ่ง" ตัวเลขนับบทความเองจากวันที่ — Wikipedia, Witold Pilecki https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki
- ชื่อ Tomasz Serafiński เป็นเอกสารของคนที่ถูกคนเข้าใจว่าตายไปแล้ว และหลังหนี Pilecki พักที่บ้านใกล้ Bochnia ซึ่งเจ้าของคือ Serafiński ตัวจริง ส่วนฟาร์มที่ Nowy Wiśnicz ปรากฏในหน้านั้นเฉพาะตอนเขาเขียนรายงานเดือนมิถุนายน 1943 บทเขียนว่าแถว Wiśnicz ซึ่งยังไม่ตรงกับหน้านั้น — Wikipedia, Witold Pilecki https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki

- Pilecki ผ่านโรงเรียนนายร้อยสำรองทหารม้าที่ Grudziądz ถูกโอนไปกองหนุน และร่วมก่อตั้ง TAP วันที่ 9 พฤศจิกายน 1939 กับ Włodarkiewicz และคนอื่นอีกหลายคน (จึงเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ไม่ใช่ผู้ก่อตั้งคนเดียว) — Wikipedia, Witold Pilecki https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki
- Włodarkiewicz ประกาศในการประชุม TAP เดือนสิงหาคม 1940 และ "said it was not an order but an invitation to volunteer" ขณะที่ Pilecki มองว่าเป็นการลวงโทษ หน้านั้นบอกว่าแหล่งภายหลังจำนวนมากเขียนว่าเขาอาสา — Wikipedia, Witold Pilecki https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki
- Cuber-Strutyńska (หน้า 286–287) วางสองคำเล่าเทียบกัน Malinowski ว่า "Lieutenant Pilecki volunteered to complete the task, and Major Włodarkiewicz accepted him as a candidate" ส่วนคำให้การของ Pilecki ลงวันที่ 18 มิถุนายน 1948 (อ้างจาก Adam Cyra) ว่า "I was urged to take this step by Major Włodarkiewicz Jan" ฉบับ PDF ที่เปิดได้เป็นฉบับภาษาอังกฤษ แปลโดย Paulina Chojnowska — Cuber-Strutyńska, Zagłada Żydów. Studia i Materiały, 2017 (หน้าบทความ DOI 10.32927/zsim.720) <https://www.zagladazydow.pl/index.php/zz/article/view/720> <https://zagladazydow.pl/index.php/zz/article/download/720/679>
- รายงานของ Pilecki ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2000 เมื่อ Adam Cyra ประกอบขึ้นใหม่ในหนังสือ Rotmistrz Pilecki. Ochotnik do Auschwitz หน้านั้นไม่มีจำนวนรายงานและไม่มีคำของ Fairweather — Wikipedia, Witold's Report https://en.wikipedia.org/wiki/Witold%27s_Report
- NPR เล่าว่าเขาส่งรายงานเป็นระยะออกจากค่าย รายงานขึ้นไปถึงลอนดอนแต่ฝ่ายสัมพันธมิตรไม่ลงมือ และเขาหนีจากงานโรงอบขนมปังนอกค่ายผ่านประตูหลังที่การรักษาความปลอดภัยอ่อน — NPR, 2010 <https://www.npr.org/transcripts/129956107>
- ไม่พบที่ฝังศพของ Pilecki แม้ปี 2012 มีการขุดสุสาน Powązki บางส่วนเพื่อหา — Wikipedia, Witold Pilecki https://en.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki

บทที่ 9 · ที่นั่งแถวกลาง

- 1 ธันวาคม 1955 รวาท้าโม่งครึ่งเย็น รถเมล์หมายเลข 2857 คนขับ James F. Blake เธอที่นั่งแถวกลางข้างซ้ายผิวดำ ที่ป้ายที่สามที่นั่งโซนคนขาวเต็ม คนขับสั่งแถวกลางลุก คนอื่นลุก เธอไม่ลุก รถคันนั้นอยู่ในพิพิธภัณฑ์ Henry Ford — Wikipedia, Rosa Parks (ไม่แสดงวันที่) https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- คำตอบของเธอที่จะให้ตำรวจจับมีสองฉบับ "You may do that" (Wikipedia) กับ "You may go ahead and do so" (PBS NewsHour) — Wikipedia, Rosa Parks / PBS NewsHour, 25 ต.ค. 2005 https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks https://www.pbs.org/newshour/nation/remember-july-dec05-parks_biography
- Blake ออกไปโทรหาหัวหน้าแล้วเรียกตำรวจ ระหว่างนั้นเธอนั่งที่เดิม เอกสารที่เปิดได้ไม่บอก่านานเท่าไร — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- เธอเป็นเลขานุการ NAACP ตั้งแต่ 1943 เข้าอบรมที่ Highlander หน้าร้อนปี 1955 และ Blake คือคนขับที่เคยไล่เธอลงจากรถในปี 1943 ซึ่งเธอบอกว่าถ้าสังเกตเห็นก็จะไม่ขึ้น (เล่าเป็นคำบอกเล่า) — Wikipedia, Rosa Parks / Stanford King Institute, Parks, Rosa https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa>

- เดือนมีนาคม 1955 Claudette Colvin วัย 15 ปีปฏิเสธไม่ลุกและถูกจับ Colvin ไม่ได้จัดการคว่ำบาตร นักเคลื่อนไหวเห็นว่าคดีของ Colvin และ Mary Louise Smith ไม่เหมาะสมเป็นคดีทดสอบ — Wikipedia, Rosa Parks / Stanford King Institute / Darlene Clark Hine, Oxford University Press blog, ธ.ค. 2010 https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa> <https://blog.oup.com/2010/12/rosa-parks/>
- Brinkley ว่าเธอไม่ได้คิดไว้ก่อน Mary Fair Burks ว่าเธอไม่ได้ทำในนามของ NAACP Darlene Clark Hine ว่าเธอ "had not planned to disobey the law on that fateful day" — Wikipedia, Rosa Parks / Darlene Clark Hine, Oxford University Press blog https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks <https://blog.oup.com/2010/12/rosa-parks/>
- เธอเล่าว่าเคยคิดถึงการขัดขืนด้วยแรงแต่สู้ไม่ได้ (เล่าเป็นคำบอกเล่า บันทึกค้นคว้าให้เทียบถ้อยคำอีกครั้ง) และ "I felt that, if I did stand up, it meant that I approved of the way I was being treated, and I did not approve" — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- "I was not tired physically, or no more tired than I usually was at the end of a working day" และ "No, the only tired I was, was tired of giving in" — Rosa Parks, My Story (1992) หน้า 116 ตามที่ Stanford King Institute อ้าง <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa>
- "I had been pushed around all my life and felt at this moment that I couldn't take it any more" — Equal Justice Initiative, 1 ธ.ค. 2022 <https://eji.org/news/remembering-anniversary-rosa-parks-arrest-montgomery-bus-boycott/>
- "I did not get on the bus to get arrested / I got on the bus to go home" — PBS NewsHour, 25 ต.ค. 2005 https://www.pbs.org/newshour/nation/remember-july-dec05-parks_biography
- Nixon และสามีภรรยา Durr เลือกคดีของเธอเป็นคดีทดสอบหลังเธอนั่ง Women's Political Council พิมพ์ใบปลิว 35,000 แผ่นนัดคว่ำบาตรหนึ่งวันวันที่ 5 ธันวาคม โดยอ้างว่ากำลังตรวจสอบ — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- MIA ถูกตั้งขึ้นและเลือก Martin Luther King Jr. เป็นผู้นำ รวบรวม 15,000 คนไปที่โบสถ์ Holt Street Baptist — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- ปรับ 10 ดอลลาร์บวกค่าธรรมเนียมศาล 4 ดอลลาร์ เธอไม่ได้จ่าย (PBS) การพิจารณาคดีใช้ 5 นาทีตาม Brinkley และ Phibbs หรือ 30 นาทีตาม Theoharis — PBS NewsHour, 25 ต.ค. 2005 / Wikipedia, Rosa Parks https://www.pbs.org/newshour/nation/remember-july-dec05-parks_biography https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- มกราคม 1956 ห้าง Montgomery Fair ไล่เธอออก รวบรวมหนึ่งสัปดาห์ต่อมา Raymond ถูกไล่ออกจากฐานทัพอากาศ Maxwell คำขู่มาเป็นประจำ — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- กุมภาพันธ์ 1956 ถูกฟ้องพร้อม King และอีกกว่า 80 คน — Wikipedia, Rosa Parks / Stanford King Institute ("more than 80 others") https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa>
- สิงหาคม 1957 ย้ายไปดีทรอยต์ แหล่งหนึ่งว่าไปหาโอกาสงานที่ดีกว่า (Stanford) อีกแหล่งเน้นคำขู่และเรื่องเงิน (Wikipedia) — Stanford King Institute / Wikipedia, Rosa Parks <https://kinginstitute.stanford.edu/parks-rosa> https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks

- เมื่อเสียชีวิตปี 2005 ร่างถูกตั้งไว้ที่โถงโดมรัฐสภาสหรัฐฯ เป็นคนที่ 31 และเป็นพลเมืองธรรมดาคนที่สอง — Wikipedia, Rosa Parks https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks
- การคว่ำบาตรเริ่ม 5 ธันวาคม 1955 วันแรกคนผิวดำราว 90% ไม่ขึ้นรถเมล์ ยาวราว 13 เดือน ยุติ 20 ธันวาคม 1956 King ขึ้นรถเมล์ที่ไม่แบ่งที่นั่งเข้าวันรุ่งขึ้น ศาลรัฐบาลกลางตัดสินคดี Browder v. Gayle 5 มิถุนายน 1956 ศาลสูงตัดสินตามในเดือนพฤศจิกายน 1956 การคว่ำบาตรเป็นแบบให้การประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรงทั่วภาคใต้ และคำของ King ในหนังสือปี 1958 ว่า the power of a growing self-respect — Martin Luther King, Jr. Research and Education Institute, Stanford University, Montgomery Bus Boycott <https://kinginstitute.stanford.edu/montgomery-bus-boycott>
- เหรียญ Presidential Medal of Freedom ปี 1996 เหรียญ Congressional Gold Medal ที่ประธานาธิบดีลงนามกฎหมาย 4 พฤษภาคม 1999 และมอบ 15 มิถุนายน 1999 และสมญา Mother of the Freedom Movement — ทำเนียบขาว สมัยประธานาธิบดี Clinton (หน้าเก็บถาวร) 15 มิ.ย. 1999 <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1999/06/1999-06-15-press-paper-on-rosa-parks-congressional-gold-medal-award.html>
- ผู้หญิงคนแรกที่ร่างได้ตั้งไว้ที่โถงโดมรัฐสภาสหรัฐฯ 30 ตุลาคม 2005 — 21Alive News, This Day in History, 31 ต.ค. 2025 <https://www.21alivenews.com/2025/10/31/this-day-history-october-30-2005-rosa-parks-becomes-first-woman-lie-honor-us-capitol-rotunda/>

บทที่ 10 • ลูกสองใบ

- วันที่ 5 มิถุนายน 1989 บนถนนฉางอัน ริมมูเตวันออกเฉียงเหนือของจัตุรัสเทียนอันเหมิน ขบวนรถถึง Type 59 แล่นไปทางตะวันออก บทนี้ไม่พิมพ์เวลาของวัน เพราะ Wikipedia ให้ทั้ง "shortly after noon" และ "morning" Franklin ในหน้า Amnesty ว่าเข้า ส่วนหน้า Phaidon ให้ราวเที่ยงของวันที่ 4 ซึ่งน่าจะพลาด — Wikipedia, Tank Man / Amnesty International (2014) / Phaidon (ไม่แสดงวันที่) https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/05/stuart-franklin-it-was-david-and-goliath-moment/> <https://www.phaidon.com/blogs/phaidon-archive/how-stuart-franklin-took-his-tank-man-photograph>
- มีภาพนิ่งห้าภาพ และภาพเคลื่อนไหวจากช่างกล้องของ ABC, CNN และ NBC — Wikipedia, Tank Man https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man
- วันก่อนหน้านั้นจัตุรัสถูกเคลียร์ด้วยกำลัง Stuart Franklin ว่าพลเรือนที่ยืนเผชิญทหารและรถถังถูกยิง มีผู้บาดเจ็บล้มตายน้อย 20 ราย (ต้นฉบับ "at least twenty casualties") — Phaidon, How Stuart Franklin took his Tank Man photograph (ไม่แสดงวันที่) <https://www.phaidon.com/blogs/phaidon-archive/how-stuart-franklin-took-his-tank-man-photograph>
- Franklin ถ่ายจากกระเบื้องชั้นบน บทไม่พิมพ์ว่าชั้นไหน เพราะแหล่งไม่ตรงกันระหว่างชั้นหักกับชั้นหก — Wikipedia, Tank Man / Amnesty (2014) / Phaidon / CNN interactive (Widener, 2019) https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/05/stuart-franklin-it-was-david-and-goliath-moment/> <https://www.phaidon.com/blogs/phaidon-archive/how-stuart-franklin-took-his-tank-man-photograph> <https://edition.cnn.com/interactive/2019/05/world/tiananmen-square-tank-man-cnnphotos>
- ลำดับเหตุการณ์ รถถังคันแรกเลี้ยวหลบ เขาก้าวขวางอีก รถถังดับเครื่อง ขบวนหยุด เขาปีนตัวรถตะโกนใส่ช่องบนป้อม ปืนป้อม พูดกับลูกเรือที่ช่องพลยิง ปืนลง ชายสองคนซัดสน้ำเงินดึงออก รถถังติด

- เครื่องเดินต่อ ขบวนข้างหลังเกือบ 20 คัน เนื้อหาที่เขาพูดไม่มีใครรู้ — Wikipedia, Tank Man / PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 (Jan Wong) https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
- เหตุการณ์ใช้เวลาราวสามนาที่ Franklin ว่าไม่ถึงสามนาที่ Harunobu Kato ของ NHK ว่าเกิน — Phaidon (Franklin) / Wikipedia, Tank Man (Kato) <https://www.phaidon.com/blogs/phaidon-archive/how-stuart-franklin-took-his-tank-man-photograph> https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man
 - "Alone he blocked the path of the tanks" — Stuart Franklin, Phaidon <https://www.phaidon.com/blogs/phaidon-archive/how-stuart-franklin-took-his-tank-man-photograph>
 - ใครดึงเขาไป Charlie Cole ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ความมั่นคงสาธารณะ Jan Wong ว่าเป็นคนแถวนั้นที่เป็นห่วง และผู้เห็นเหตุการณ์อีกคนว่า "He just melted into the crowd and he was gone" — PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - หนังสือพิมพ์วันอาทิตย์ในลอนดอนพิมพ์ชื่อ Wang Weilin นักศึกษาวัย 19 ผู้เขียนว่าได้มา "after speaking to three excellent contacts" ยืนยันไม่ได้ และ Robin Munro ว่า "we actually had no idea what this man was called" — PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - ชะตากรรม Bruce Herschensohn (สุนทรพจน์ 1999) ว่าถูกประหารหลัง 14 วัน Timothy Brook ว่าจำคุก 10 ปี Jan Wong ว่ายังมีชีวิตในจีนแผ่นดินใหญ่ Cole เชื่อว่าถูกประหารแต่ไม่ได้เห็นเอง — Wikipedia, Tank Man / PBS Frontline, The Tank Man https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - เจียง เจ๋อหมิน ตอบ Barbara Walters ปี 1990 "I think never killed" และ "I can't confirm whether this young man you mentioned was arrested or not" — PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - ปี 2000 เจียงบอก Mike Wallace ว่าไม่เคยจับและไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน (เล่าต่อจากแหล่งรอง เล่าเป็นคำบอกเล่า) — Wikipedia, Tank Man https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man
 - สื่อรัฐจีนเอาภาพไปออกโทรทัศน์ครั้งเดียวโดยประมาณเขา และปี 2013 Weibo บล็อกคำว่า "big yellow duck" หลังมีภาพตัดต่อเป็นเป็ดยาง — Wikipedia, Tank Man https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man
 - ปี 2006 นักศึกษาปักกิ่งดูภาพแล้วถามว่า "Is this a piece of artwork? Did you make this up?" สิบเจ็ดปีหลังเหตุการณ์ (2006 ลบ 1989) — PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - Charlie Cole ซอนฟิล์มตอนตำรวจบุกห้อง "I went into the toilet, took off the top of the toilet and put it in the holding tank" — PBS Frontline, The Tank Man, 11 เม.ย. 2006 <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/etc/transcript.html>
 - Cole ถูกบังคับให้เซ็นคำสารภาพ และภาพของเขาได้ World Press Photo of the Year ปี 1990 — Wikipedia, Tank Man https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man

- फिल्मของ Franklin ออกจากปักกิ่งในภาษาของโปรติวเซอร์ที่ฝรั่งเศส แหล่งหนึ่งว่ากระป๋อง (tin) อีกแหล่งว่ากล่อง (box) — Amnesty International (2014) / Wikipedia, Tank Man <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/05/stuart-franklin-it-was-david-and-goliath-moment/> https://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Man
- Jeff Widener เป็นใช้หัด คืบก่อนโดนอิฐของผู้ประท้วงถูกหัว फिल्मหมด Kirk Martsen นักศึกษาอเมริกันหาฟิล์ม 100 ASA หนึ่งม้วนจากนักท่องเที่ยงให้ และ Widener ว่า "I never dreamed the image would turn into a cult thing" — PetaPixel, Jeff Widener, 21 มิ.ย. 2013 (ปรับปรุง 17 พ.ย. 2022) <https://petapixel.com/jeff-widener>

บทที่ 11 • สองนิ้ว

- David Rand กับ Ziv Epstein ปี 2014 เอาคำให้การ 51 ชิ้นของผู้ได้เหรียญ Carnegie ให้ผู้อ่านให้คะแนน 92.2% ฟังเหมือนสัญญาณ และใน 71% ของเหตุการณ์ผู้ถูกประเมินว่ามีเวลาย่างน้อยหนึ่งนาที — Rand & Epstein, Risking Your Life without a Second Thought, PLOS ONE 9(10): e109687 <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0109687>
- Wesley Autrey รอยูที่สถานี 137th Street–City College วันที่ 2 มกราคม 2007 เวลาราว 12.45 น. — Wikipedia, Wesley Autrey https://en.wikipedia.org/wiki/Wesley_Autrey
- Autrey อายุ 50 ปีตอนนั้น เป็นคนงานก่อสร้างและทหารเรือปลดประจำการ เดินทางมากับลูกสาวสองคน ส่วนชายที่ตกรางเป็นนักศึกษาภาพยนตร์ อายุ 19 ตามหน้านี้ (หน้าไม่ได้ให้นามสกุล Holloper ที่บ๊ทใช้) (ตัวเลข 20 ที่บ๊ทอ้างเป็นแหล่งอื่นไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — NBC News, "'I'm not a hero,' NYC subway savior says" (หน้าไม่แสดงวันที่) <https://www.nbcnews.com/id/wbna16469039>
- รถไฟผ่านเหนือทั้งสองคนหลายตู้ NBC เขียนว่า "some train cars passed over" และเหลือที่ว่าง "only a couple of inches to spare" ส่วน Wikipedia เขียนว่า "all but two cars passed over them" ตัวเลข "สองตู้" "ห้าตู้" "2 นิ้วตามที่เขาประเมินเอง" "ราว 21 นิ้ว" และร่องระบายน้ำลึกราว 12 นิ้ว (8 ถึง 24) มาจาก AP ที่ Deseret News ลง (4 ม.ค. 2007) กับ encyclopedia.com ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บที่เปิดได้ — NBC News / Wikipedia, Wesley Autrey <https://www.nbcnews.com/id/wbna16469039> https://en.wikipedia.org/wiki/Wesley_Autrey
- Autrey พูดว่า "I don't feel like I did something spectacular / I just saw someone who needed help." (ประโยคท้าย "I did what I felt was right" ที่บ๊ทแปลไว้ไม่อยู่ในข้อความที่ตรวจ) NBC พาดหัวคำพูดของเขาว่า "I'm not a hero" — Wikipedia, Wesley Autrey / NBC News https://en.wikipedia.org/wiki/Wesley_Autrey <https://www.nbcnews.com/id/wbna16469039>
- รางวัลที่เขาได้ Bronze Medallion จากนายกเทศมนตรี Bloomberg วันที่ 4 มกราคม 2007 เงิน 10,000 ดอลลาร์จาก Donald Trump เงิน 5,000 ดอลลาร์สดจาก Jerry Sherlock ประธาน New York Film Academy (ตามหน้านั้นเป็นเงินส่วนตัวของ Sherlock พร้อมทุนการศึกษา 5,000 ดอลลาร์ให้ลูกสาว) บัตรนั่งรถไฟใต้ดินฟรีหนึ่งปี และเชิญเป็นแขกของประธานาธิบดี Bush ที่สุนทรพจน์ State of the Union ปี 2007 — Wikipedia, Wesley Autrey / NBC News (Trump และบัตรฟรีหนึ่งปี) https://en.wikipedia.org/wiki/Wesley_Autrey <https://www.nbcnews.com/id/wbna16469039>
- ปลายเดือนมีนาคม 2007 Autrey ฟ้องทนายความ (Diane Kleiman) กับเอเจนต์ฮอลลีวูด คดีตกลงกันภายในปีนั้นและสัญญาถูกยกเลิก — Wikipedia, Wesley Autrey https://en.wikipedia.org/wiki/Wesley_Autrey

บทที่ 12 · ยาที่หมอเชื่อว่าจะฆ่า

- Harris ว่าแผนนี้ "unprecedented, it was highly risky, and to my mind almost certain to cause the death of some, if not all, the kids" โอกาสสำเร็จ "an infinitesimally small chance" "I truly didn't believe the boys would still be alive by the time they came out" และ "It was an easy decision" — Richard Harris, *Against All Odds* (2019) ตอนที่ตีตลาดลง NowToLove, 4 พ.ค. 2022 (แก้ไข ก.พ. 2024) <https://www.nowtolove.com.au/celebrity/celebrity-news/richard-harris-thailand-cave-rescue-71837/>
- ปฏิกริยาแรกของ Harris "That is the most outrageous suggestion I've ever heard" และ "I was very adamant that this was not possible" และสองทางที่เหลือคือทิ้งเด็กไว้ในถ้ำหรือลอง ("leave the kids in the cave to die or give it a go") — CBC / Canadian Press, 29 พ.ค. 2019 <https://cbc.ca/1.5151661>
- ทางเลือกสีเทา (รอลงนามยอม เจาะปล่อง สอนเด็กดำน้ำ วางยา) และรัฐบาลไทยหวังทางที่ไม่มีความเสี่ยงเลย ("zero risk") — ABC News / 20/20, 26 ก.ค. 2018 <https://abc7.com/3829585>
- ผู้บังคับการฝ่ายซีลของไทยบอกว่าไม่คิดว่าเด็กคนไหนจะรอด และ 50% ก็ถือว่าดีแล้ว Maj. Charlie Hodges ของสหรัฐฯ บอกว่าถ้าเด็กออกมามีชีวิตสักคนเดียวก็ถือว่าสำเร็จ (คำว่า "I expect anywhere from three to five to die", การอนุมัติของนายกรัฐมนตรี และคำว่า "non-negotiable" ที่บปใช้ไม่พบในหน้านี้ ผลคือไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ) — ABC7 / ABC News, 26 ก.ค. 2018 <https://abc7.com/3829585>
- คืนวันที่ 7 กรกฎาคม ประชุมตั้งแต่ 19.30 น. ฝ่ายไทยให้ไฟเขียวเมื่อ 22.45 น. หน้ากากถูกทดสอบกับเด็กนักเรียนในห้องถ้ำในสระว่ายน้ำวันที่ 7 กรกฎาคม และปฏิบัติการวันที่ 8 กรกฎาคมเป็นวันแรก (เช้าวันที่ 8) หน้าเดียวกันลงรอบวันที่ 8 (เด็กสี่คน) วันที่ 9 (สี่คน) และวันที่ 10 กรกฎาคม (สี่คนสุดท้าย) — Shepton Mallet Caving Club, Thailand Cave Rescue Summary (สร้าง 5 ก.ย. 2018 ปรับปรุง 5 ก.พ. 2022) <https://www.thailandcaves.shepton.org.uk/rescue-summary>
- เด็กชาย 12 คนกับผู้ใหญ่หนึ่งคนติดอยู่ในถ้ำ และมีนักดำน้ำทำงานในระบบถ้ำ 90 คน (40 คนจากไทย 50 คนจากต่างประเทศ) — Wikipedia, Tham Luang cave rescue https://en.wikipedia.org/wiki/Tham_Luang_cave_rescue
- ณรงค์ศักดิ์ ใสถนอมการ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายที่คุมปฏิบัติการ (Wikipedia สะกด Osatanakorn) Thai PBS ยืนยันการสะกดชื่อภาษาไทย — Wikipedia, Tham Luang cave rescue / Thai PBS https://en.wikipedia.org/wiki/Tham_Luang_cave_rescue <https://www.thaipbs.or.th/now/content/197>
- ออกซิเจนในถ้ำลดลงเหลือ 15% ABC7 เขียนว่า "reportedly dipped to just over 15 percent" Shepton Mallet Caving Club ลงว่าเครื่องวัดในถ้ำอ่านได้ 15% วันที่ 5 กรกฎาคม และ Wikipedia ลงไว้ในลำดับเหตุการณ์วันที่ 6 กรกฎาคมว่า "falling to 15%, well below the 21% 'safe zone'" ไม่มีหน้าไหนระบุว่าผู้ว่า ณรงค์ศักดิ์เป็นคนพูดตัวเลขนี้ (บทเขียนแบบนั้น) — ABC7 / ABC News, 26 ก.ค. 2018 / Shepton Mallet Caving Club, Thailand Cave Rescue Summary / Wikipedia, Tham Luang cave rescue <https://abc7.com/3829585> <https://www.thailandcaves.shepton.org.uk/rescue-summary> https://en.wikipedia.org/wiki/Tham_Luang_cave_rescue
- สมาน กุนัน อดีตหน่วยซีลที่ออกจากกองทัพเรือปี 2006 ไปเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่สนามบินสุวรรณภูมิ ถูกประกาศว่าเสียชีวิตราว 01.00 น. วันที่ 6 กรกฎาคม 2018 ระหว่างงานส่งลงอากาศไปไว้ตามจุด และได้เลื่อนยศหลังเสียชีวิตเป็นนาวาโท (lieutenant commander) (ส่วนคำว่า

"หมดสติได้นั้ระหว่างทางกลับ" ไม่พบในหน้าที่เปิด) — Wikipedia, Saman Kunan / Wikipedia, Tham Luang cave rescue / Shepton Mallet Caving Club, Thailand Cave Rescue Summary https://en.wikipedia.org/wiki/Saman_Kunan https://en.wikipedia.org/wiki/Tham_Luang_cave_rescue <https://www.thailandcaves.shepton.org.uk/rescue-summary>

- ตาม Wikipedia รัฐบาลไทยให้ "diplomatic immunity against judicial action" แก่ Harris กับผู้ช่วยแพทย์สองคน เพื่อมิจะไต่พินิจพลาดกับการให้ยาสลบ บทใช้ถ้อยคำอ่อนกว่า (ABC อ้างเจ้าหน้าที่ไม่เปิดชื่อ กระทรวงต่างประเทศไม่ยืนยัน) ซึ่งไม่ตรวจซ้ำในหน้าที่เปิดได้ — Wikipedia, Tham Luang cave rescue https://en.wikipedia.org/wiki/Tham_Luang_cave_rescue
- Harris ได้ Star of Courage (24 ก.ค. 2018 ร่วมกับ Craig Challen) เหรียญ Medal of the Order of Australia (OAM) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ Direkgunabhorn ชั้นอัศวินแกรนด์ครอส (7 ก.ย. 2018) และร่วมได้ Australian of the Year 2019 กับ Challen — Wikipedia, Richard Harris (anaesthetist) [https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_\(anaesthetist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_(anaesthetist))
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์ ft.lk เขียนว่า Harris ได้เป็น "Member of the Most Admirable Order of the Direkgunabhorn" ขณะที่ Wikipedia (หน้า Richard Harris) ให้ชั้น Knight Grand Cross (first class) สองแหล่งไม่ตรงกันเรื่องชั้น — ft.lk, ข่าว "Thai king confers awards on two Australian divers for rescue of cave boys" / Wikipedia, Richard Harris (anaesthetist) <https://www.ft.lk/International/Thai-king-confers-awards-on-two-Australian-divers-for-rescue-of-cave-boys/49-676722> [https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_\(anaesthetist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_(anaesthetist))
- Harris กำลังจะไปพักผ่อนดำน้ในถ้ำที่ Nullarbor Plain แต่ยกเลิกหลังนักดำน้ำอังกฤษโทรมา — ABC News (Australia), 9 ก.ค. 2018 / Wikipedia, Richard Harris (anaesthetist) <https://www.abc.net.au/news/2018-07-09/thai-cave-rescue-adelaide-doctor-highly-skilled-colleague-says/9957074> [https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_\(anaesthetist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Harris_(anaesthetist))
- พ่อของ Harris เสียชีวิตวันเดียวกับที่เด็กคนสุดท้ายออกจากถ้ำ ตาม NowToLove (ผู้เล่าคือ Fiona ภรรยา "It was an immense relief, but it was also the exact moment...") และมหาวิทยาลัย Flinders เขียนว่าพ่อ "tragically passed away during the mission" ชื่อ James Harris กับอาชีพศัลยแพทย์หลอดเลือด และถ้อยคำ "ทั้งหวานและขม" ของ Harris เอง ไม่พบในหน้าที่เปิด — Samantha Trenoweth, NowToLove, 4 พ.ค. 2022 (แก้ไข 4 ก.พ. 2024) / Flinders University, "Exemplary alumnus wins bravery award" (กรกฎาคม 2018) <https://www.nowtolove.com.au/celebrity/celebrity-news/richard-harris-thailand-cave-rescue-71837/> <https://blogs.flinders.edu.au/fit/2018/07/30/exemplary-alumnus-honoured-bravery-award/>

บทที่ 13 • เฮลิคอปเตอร์ลำเล็ก

- เหตุการณ์อยู่ที่หมู่บ้านในตำบลเชินหมี่ (Son Mỹ) อำเภอเชินติญ จังหวัดกว๋างหงาย (Quảng Ngãi) เวียดนามใต้ — Wikipedia, My Lai massacre https://en.wikipedia.org/wiki/My_Lai_massacre
- Hugh "Buck" C. Thompson ยศ WO1 สังกัด B/123 AVN 23 INF เกิด 15 เมษายน 1943 จึงอายุ 24 ในวันที่ 16 มีนาคม 1968 หน้า Wikipedia ของเขาเขียนว่าอายุ 25 ตอนถูกส่งไปเวียดนามเดือนธันวาคม 1967 ซึ่งขัดกับวันเกิดที่ลงไว้ในหน้าเดียวกัน บทเลือกวันเกิดตามบันทึก VHPA — บันทึก Vietnam Helicopter Pilots Association (VHPA) / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. <https://www.vhpa.org/DAT/datT/D00871.HTM> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr

- Colburn เป็นพลปืนประตุน OH-23 Raven เกิด 6 กรกฎาคม 1949 จึงอายุ 18 และ Glenn Andreotta เป็นหัวหน้าช่างประจำเครื่อง (crew chief) หน้านั้นไม่ได้เขียนอายุ 18 ตรง ๆ บทคำนวณจากวันเกิด — Wikipedia, Lawrence Colburn https://en.wikipedia.org/wiki/Lawrence_Colburn
- ตัวเลขผู้เสียชีวิต ฝ่ายสหรัฐฯ (การสอบสวนของกองทัพ) 347 คน ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นเวียดนามยี่นที่ 504 คน (รวมเชลยหมึกกับหมึก) และ 347 ไม่รวมหมึก — Wikipedia, My Lai massacre https://en.wikipedia.org/wiki/My_Lai_massacre
- รายงานเบื้องต้นของกองทัพเขียนว่ามีพลเรือนตายโดยบังเอิญราว 20 คน (รายงานของพันเอก Oran Henderson ปลายเดือนเมษายน) ส่วนรายงานช่วงแรกอีกชุดให้ศัตรูตาย 128 คนและพลเรือน 22 คน ตัวเลข 20 กับ 22 จึงต่างกันตามรายงานแต่ละฉบับ — Wikipedia, My Lai massacre https://en.wikipedia.org/wiki/My_Lai_massacre
- Colburn เล่าว่าลูกเรือทำเครื่องหมายด้วยควันข้างผู้หญิงบาดเจ็บ แล้วกลับมาพบว่าตายแล้ว เขาเห็น กับตันเดินเข้าไปหาหญิงสาวที่บาดเจ็บ ตะ แล้วยิงเธอ ซึ่งเขาระบุว่าเป็นกับตัน Ernest Medina (บทไม่ระบุชื่อ) และเล่าว่าเฮลิคอปเตอร์ลงจอดระหว่างคนในหลุมหลบภัยกับหมู่ทหารอเมริกันที่เดินเข้ามา — PBS American Experience, สัมภาษณ์ Larry Colburn (พฤษภาคม 2009) <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/my-lai-interview-larry-colburn/>
- ขณะ Thompson คุยกับ Calley จำ David Mitchell ยิ่งเข้าไปในคูน้ำ ผ่านคนที่ยังขยับ — Wikipedia, Hugh Thompson Jr. https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr.
- คำสั่งถึงลูกเรือมีหลายฉบับ Colburn (PBS 2009) "If these people fire on them when I'm doing that, shoot them" และ "To set the record straight, no one pointed any weapons at anybody" Stars and Stripes (2016) ให้ Thompson เล่าว่า "You all cover me. If (the soldiers) open up, you open up" Wikipedia (อ้าง Angers 2014) ว่าสั่งให้ยิงพลหมดที่ส่องถ้ำพยายามฆ่าพลเรือน และใบประกาศ Soldier's Medal ว่าเขา "was prepared to open fire on those American troops should they fire upon the civilians" — PBS American Experience, 2009 / Stars and Stripes, Nancy Montgomery, 21 ธ.ค. 2016 / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. / Virtual Wall (Pentagram, 13 มี.ค. 1998) <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/my-lai-interview-larry-colburn/> <https://www.stripes.com/news/2016-12-21/larry-colburn-the-last-hero-of-my-lai-1551394.html> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr. <https://blog.virtualwall.org/da/AndreottaGU01a.htm>
- Colburn ว่าการลงจอดแบบนั้นไม่ใช่เรื่องปกติ "You're a sitting duck. You don't land." — PBS American Experience, 2009 <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/my-lai-interview-larry-colburn/>
- Thompson วิทยุเรียกเฮลิคอปเตอร์ติดอาวุธมารับชาวบ้านที่เขารวบรวมไว้ Stars and Stripes เรียกว่า "might have been the only time a gunship performed a humanitarian evacuation" ชื่อนักบินสองคนคือ Dan Millians กับ Brian Livingstone (Wikipedia ว่า Thompson "persuaded" ให้ไปอพยพ ส่วน Colburn ใน PBS ว่า Millians พาพวกเขาไป) — Stars and Stripes, 21 ธ.ค. 2016 / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. / PBS American Experience, 2009 <https://www.stripes.com/news/2016-12-21/larry-colburn-the-last-hero-of-my-lai-1551394.html> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr. <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/my-lai-interview-larry-colburn/>

- Andreotta ลงไปในคูน้ำแล้วดึงเด็กที่ยังมีชีวิตขึ้นมา แหล่งไม่ตรงกันเรื่องเพศและอายุ Stars and Stripes ว่าเด็กชาย Wikipedia หน้า Thompson กับหน้า Colburn ว่าเด็กชายชื่อ Do Ba Wikipedia หน้า My Lai ว่าเด็กหญิงอายุสี่ขวบ และใบประกาศผ่าน Virtual Wall ว่า "a child" — Stars and Stripes, 21 ธ.ค. 2016 / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. / Wikipedia, Lawrence Colburn / Wikipedia, My Lai massacre / Virtual Wall <https://www.stripes.com/news/2016-12-21/larry-colburn-the-last-hero-of-my-lai-1551394.html> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr https://en.wikipedia.org/wiki/Lawrence_Colburn https://en.wikipedia.org/wiki/My_Lai_massacre <https://blog.virtualwall.org/da/AndreottaGU01a.htm>
- จำนวนคนที่ช่วยได้ ใบประกาศ Soldier's Medal ตามที่ Virtual Wall คัดว่า "10 civilians" และ Wikipedia (My Lai) คัดว่า "at least 10" Colburn (PBS) ว่า "Eleven or twelve people came out of this little bunker" Wikipedia (Thompson) ว่า 11 และบทสรุปหนังสือบนหน้า VVMF ว่า "nine unarmed civilians" — Virtual Wall (Pentagram, 13 มี.ค. 1998) / Wikipedia, My Lai massacre / PBS American Experience, 2009 / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. / Vietnam Veterans Memorial Fund <https://blog.virtualwall.org/da/AndreottaGU01a.htm> https://en.wikipedia.org/wiki/My_Lai_massacre <https://www.pbs.org/wgbh/americaneexperience/features/my-lai-interview-larry-colburn/> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr <https://www.vvmf.org/Wall-of-Faces/1147/GLENN-U-ANDREOTTA/page/5/>
- "I saved the people because I wasn't taught to murder and kill." และ "I just wished we could have helped more people that day." — Rebecca Leung, "An American Hero", CBS News, 6 พ.ค. 2004 <https://cbsnews.com/news/an-american-hero>
- "These people were looking at me for help, and there was no way I could turn my back on them" Thompson พูดในการให้สัมภาษณ์ปี 1998 ตามข่าว AP — Associated Press ผ่าน HeraldNet, 6 ม.ค. 2006 <https://www.heraldnet.com/?p=353297>
- Thompson ได้ Distinguished Flying Cross และ "threw away the citation" ตามที่ Wikipedia อ้าง Bilton และ Sim, Four Hours in My Lai (1992) หน้า 204–205 ข้อความที่ตรวจไม่มีรายละเอียดการช่วยชีวิตที่แท้จริงหรือคำอ้างขยะ ซึ่งบทเขียนไว้ สองข้อนี้จึงไม่มีที่อยู่นำเว็บ — Wikipedia, Hugh Thompson Jr. https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr.
- Mendel Rivers ถูกอ้างว่าเห็นว่า Thompson เป็นทหารคนเดียวที่ควรถูกลงโทษ และพยายามให้เขาขึ้นศาลทหารไม่สำเร็จ Wikipedia ลงการประชุมลับของกรรมาธิการกิจการทหารสภาผู้แทนฯ ว่าอยู่ปลายปี 1969 ส่วน CBS (1999) ลงว่าการให้การเป็นปี 1970 และ Rivers พยายามให้ Thompson บอกว่าเคยฆ่ามาร้อยโทคนหนึ่งเพื่อให้ขึ้นศาลทหาร — Wikipedia, Hugh Thompson Jr. / CBS News, "Return to My Lai", 6 ธ.ค. 1999 https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr <https://www.cbsnews.com/news/return-to-my-lai/>
- Thompson เล่าว่าได้รับโทรศัพท์ขู่ฆ่า และมีสัตว์ที่ถูกทำร้ายถูกทิ้งไว้หน้าบ้าน (CBS เขียนเป็นคำของตัวเองว่า "mutilated animals were left on his doorstep") — Rebecca Leung, CBS News, 6 พ.ค. 2004 / CBS News, 6 ธ.ค. 1999 <https://cbsnews.com/news/an-american-hero> <https://www.cbsnews.com/news/return-to-my-lai/>
- Glenn Andreotta เสียชีวิตวันที่ 8 เมษายน 1968 ขณะ OH-6A ถูกยิงตก (Virtual Wall) VVMF ลง "8 April 1968" และ Stars and Stripes ว่าเสียชีวิตในการรบ "three weeks later" เมื่ออายุ 20 — Virtual Wall / Vietnam Veterans Memorial Fund / Stars and Stripes, 21 ธ.ค. 2016 <https://blog.virtualwall.org/da/AndreottaGU01a.htm> <https://www.vvmf.org/Wall-of-Faces/1147/>

GLENN-U-ANDREOTTA/page/5/ <https://www.stripes.com/news/2016-12-21/larry-colburn-the-last-hero-of-my-lai-1551394.html>

- วันที่ 6 มีนาคม 1998 กองทัพสหรัฐฯ มอบ Soldier's Medal ให้ Thompson, Colburn และ Andreotta (หลังเสียชีวิต) VVMF คัดจาก The New York Times ฉบับ 7 ม.ค. 2006 ส่วน NPR (1998) รายงานพิธีที่อนุสรณ์ทหารผ่านศึกเวียดนามโดยไม่ระบุวันที่และไม่เอ่ยถึง Andreotta — Vietnam Veterans Memorial Fund / Stars and Stripes, 21 ธ.ค. 2016 / NPR, "Veterans Honored for Trying to Stop My Lai Massacre" <https://www.vvmf.org/Wall-of-Faces/1147/GLENN-U-ANDREOTTA/page/5/> <https://www.stripes.com/news/2016-12-21/larry-colburn-the-last-hero-of-my-lai-1551394.html> <https://www.npr.org/1998/03/06/1035935/veterans-honored-for-trying-to-stop-my-lai-massacre>
- Soldier's Medal มอบ "for heroism not involving actual conflict with an armed enemy" — กองทัพสหรัฐฯ, "For Heroism... The Soldier's Medal", 2 ก.พ. 2010 https://www.army.mil/article/33873/for_heroism_the_soldiers_medal
- Thompson เสียชีวิตเช้ามืดวันศุกร์ที่ 6 มกราคม 2006 อายุ 62 ปี ด้วยมะเร็ง ตาม AP ส่วน Wikipedia ว่าเขาถูกลอตเครื่องช่วยชีวิตที่ศูนย์การแพทย์ทหารผ่านศึกในเมือง Pineville รัฐลุยเซียนา — Associated Press ผ่าน HeraldNet, 6 ม.ค. 2006 / GlobalSecurity, 7 ม.ค. 2006 / Wikipedia, Hugh Thompson Jr. <https://www.heraldnet.com/?p=353297> <https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2006/01/mil-060107-voa05.htm> https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Thompson_Jr.

บทที่ 14 · คำตัดสิน

- ก่อน 12 เมษายน 1961 ยานตระกูลเดียวกันขึ้นบินเจ็ดครั้ง สำเร็จเต็มรูปแบบสามครั้ง สิ้นสุดด้วยตัว — Wikipedia, List of Vostok and Voskhod missions / RussianSpaceWeb (Anatoly Zak) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Vostok_and_Voskhod_missions https://russianspaceweb.com/vostok1_preflight.html
- เหนือศูนย์ของ Petrov ผู้เชี่ยวชาญชี้ว่ายังมีอีกอย่างน้อยสามชั้น — Pavel Podvig, Russian Strategic Nuclear Forces, 22 ต.ค. 2022 https://russianforces.org/blog/2022/10/did_stanislav_petrov_save_the_.shtml
- Vasili Arkhipov เรือดำน้ำ B-59 ปี 1962 เรื่องที่เขาค้านการยิงตอร์ปิโดนิวเคลียร์ยับยั้งบนประวัติศาสตร์บอกเล่า (Radchenko ว่า "It's all oral history") — Meduza, 4 ธ.ค. 2024 / National Security Archive, 3 ต.ค. 2022 <https://meduza.io/en/feature/2024/12/04/closer-now-than-ever> <https://nsarchive.gwu.edu/node/4005>
- Alexei Leonov เติ้นอวกาศครั้งแรกปี 1965 ในบันทึกความทรงจำเขาว่าตัดสินใจไม่บอกควบคุมภารกิจว่าจะลดแรงดันชุด รายงานปี 1965 ของเขาเอง ซึ่งเปิดเผยปี 2020 เล่าแบกว่า แหล่งของฝั่งรายงาน (Zak, Smithsonian Magazine, 26 มี.ค. 2020) ไม่มีที่อยู่หน้าเว็บในบันทึกค้นคว้า — Leonov & David Scott, Two Sides of the Moon, ตอนที่ตัดมาลง Smithsonian Air & Space, ม.ค. 2005 <https://www.smithsonianmag.com/air-space-magazine/the-nightmare-of-voskhod-2-8655378/>
- Louis Slotin ที่ Los Alamos 21 พฤษภาคม 1946 ไขควงลื่น ขึ้นส่วนครอบแกนพลูโตเนียม เขาปิดครึ่งทรงกลมออกด้วยมือ และเสียชีวิต 30 พฤษภาคม 1946 แก้ววันต่อมา (เรื่องไขควงเป็นวิธีที่ไม่ได้รับ

- อนุมติมาจาก Wikipedia, Demon core ซึ่งไม่มีที่อยู่อินเทอร์เน็ต) — Los Alamos Historical Society, The Slotin accident (จดหมายของ Morrison ลงวันที่ 4 มิ.ย. 1946) / Canada's History, Zeilig (ลงจาก The Beaver, ส.ค./ก.ย. 1995 โพสต์ 28 ส.ค. 2016) <https://losalamoshistory.org/the-slotin-accident-inside-the-archives/> <https://www.canadahistory.ca/explore/science-technology/dr-louis-slotin-and-the-invisible-killer>
- กติกากองทุน Carnegie ไม่นับคนที่ก่ออันตรายขึ้นเอง — Carnegie Hero Fund Commission, หน้าเกณฑ์การเสนอชื่อ <https://carnegiehero.org/nominate>
 - Sophie Scholl ที่มหาวิทยาลัยมิวนิก 18 กุมภาพันธ์ 1943 ถูกพิจารณาคดีวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ประหารด้วยกิโยตินที่ Stadelheim ราว 17.00 น. อายุ 21 ส่วนที่นักประวัติศาสตร์ Hans Günter Hockerts พบว่าการโยนใบปลิวถูกวางแผนไว้ก่อนหลายวันและทำร่วมกับพี่ชาย มาจาก FAZ, 3 พ.ค. 2021 ซึ่งที่อยู่ไฟล์ในบันทึกค้นคว้าถูกต้อง จึงไม่ใช่ลึกลับ — Wikipedia ภาษาเยอรมัน, Sophie Scholl (ไม่แสดงวันที่) https://de.wikipedia.org/wiki/Sophie_Scholl
 - Jan Hus ที่ Constance ปี 1415 ปฏิเสธสูตรถอนคำพูดตลอดช่วงราว 5 มิถุนายนถึง 6 กรกฎาคม ถูกเผาวันที่ 6 กรกฎาคม ซึ่งเล่าถูกโปรยลงแม่น้ำ Rhine — Wikipedia, Jan Hus / Philip Schaff, History of the Christian Church เล่ม 6 https://en.wikipedia.org/wiki/Jan_Hus <https://www.ccel.org/ccel/schaff/hcc6.ii.vi.viii.html>
 - Nelson Mandela ที่ศาลพริทอเรีย 20 เมษายน 1964 ประโยค "But if needs be, it is an ideal for which I am prepared to die" ในต้นฉบับพิมพ์ติดของมูลนิธิ หมายขอให้ตัด เขาให้ใส่กลับ แห่ลงแล้วไม่ตรงกันว่าใครแนะนำอะไร ทุกแห่งตรงกันสามข้อ หมายกลั้วโทษประหาร เขายืนยันประโยค ประโยคยังอยู่ ส่วนข้อว่าตอนนั้นเขาเป็นผู้นำที่มีชื่อเสียงอยู่แล้วไม่ได้เปิดแหล่งตรวจ — Nelson Mandela Foundation / Mail & Guardian (Joel Joffe, ราว ก.พ. 2010) / Al Jazeera, 20 เม.ย. 2024 <https://www.nelsonmandela.org/news/entry/i-am-prepared-to-die-2> <https://madiba.mg.co.za/article/2010-02-13-lawyer-tells-how-he-tried-to-cut-mandela-speech> <https://www.aljazeera.com/features/2024/4/20/i-am-prepared-to-die-when-mandela-shook-apartheid-changed-south-africa>
 - Alexei Navalny บินกลับมอสโก 17 มกราคม 2021 ทั้งที่กรมราชทัณฑ์ประกาศว่าจะจับ ถูกจับที่ด่านตรวจหนังสือเดินทางราว 21:00 — The Moscow Times, 17 ม.ค. 2021 / Al Jazeera, 17 ม.ค. 2021 <https://www.themoscowtimes.com/2021/01/17/as-it-happened-navalny-returns-to-russia-a72635> <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/17/kremlin-critic-navalny-heads-home-to-russia-despite-arrest-risk>
 - Navalny เสียชีวิตในเรือนจำ 16 กุมภาพันธ์ 2024 ฝ่ายรัสเซียว่าเป็นสาเหตุทางธรรมชาติ (คณะสอบสวนว่าไม่มีอาชญากรรม อ้าง "combined disease") ส่วนรัฐบาลอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ ในแถลงการณ์ร่วมกุมภาพันธ์ 2026 ว่าเขาถูกวางยา (epibatidine) ซึ่งเป็นข้ออ้างของรัฐบาล ไม่ใช่ผลชันสูตรที่เปิดเผย — Wikipedia, Death of Alexei Navalny (ไม่แสดงวันที่) https://en.wikipedia.org/wiki/Death_of_Alexei_Navalny
 - Peter Norman ที่โอลิมปิกเม็กซิโกซิตี 16 ตุลาคม 1968 ติดเข็มกลัด OPHR บนแขนข้างนักวิ่งผิวดำสองคน และเสนอให้แบ่งถุงมือคู่เดียว — Wikipedia, Peter Norman (ไม่แสดงวันที่) https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Norman
 - ราคาที่ Norman จ่ายเป็นช้อกลีเกิ้ล ครอบครัวยุโรปและหลานชายว่าถูกเกลียดและไม่ได้ไปมิวนิก 1972 ทั้งที่ผ่านเกณฑ์ (CNN, เม.ย. 2012 ระบุว่าไปซื้ออ้าง) ส่วนคณะกรรมการโอลิมปิกออสเตรเลียว่าเขา "was

not punished" และ "was not blacklisted" (Mike Tancred ใน CNN, 21 ส.ค. 2012) — CNN, เม.ย. 2012 (ปีและเดือนอนุมานจากที่อยู่หน้าเว็บ) และ CNN, 21 ส.ค. 2012 <https://cnn.com/2012/04/24/sport/olympics-norman-black-power/index.html> <https://edition.cnn.com/2012/08/21/world/asia/australia-norman-olympic-apology>

- ชื่อหมาเขียนเล็กรับโทษตอน (การตอน) แทนฆ่าตัวตาย เขียนในจดหมายว่า "A man has only one death. That death may be as weighty as Mount T'ai, or it may be as light as a goose feather" ห้องที่เขาถูกตอนเรียกว่า "silkworm chamber" ปีที่ถูกตอนไม่ตรงกัน Wikipedia ว่า 99 ปีก่อนคริสตกาล บทอ่านของ R. Eno ที่ Indiana University ว่า 98 ซึ่งไม่มีที่อยู่หน้าเว็บ และความแท้ของจดหมายมีนักวิชาการสงสัย — Sima Qian, จดหมายถึง Ren An ฉบับแปลของ Burton Watson (1958) ตามหน้า Ethics of Suicide, University of Utah (รายการลงวันที่ 14 พ.ค. 2015) <https://ethicsofsuicide.lib.utah.edu/selections/sima-qian/>

เล่มนี้จะผิดเมื่อ

- มีเอกสารแสดงว่ามีคนสั่งให้ Hugh Thompson ลงจอด หรือมีคนอื่นตัดสินใจแทนเขา
- มีหลักฐานว่า ในวินาทีที่เขาลงจากเครื่อง เขามีเหตุให้เชื่อว่าทหารกลุ่มนั้นไม่มีทางยิง
- มีใครสักคนจากห้องที่การค้นครั้งนี้ไม่ได้เข้าไป ได้คะแนนสูงกว่า
- ห้องที่ไม่ได้ค้น คือหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ แพ้มรายบุคคลของ Yad Vashem คำประกาศเกียรติคุณเหรียญ George Cross และละตินอเมริกา กับ ตะวันออกกลาง